

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

**”SE MIKÄ IHMISET PITÄÄ PYSTYSSÄ TAI KAATAA, ON
TUNNE SIITÄ, ETTÄ VOI ITSE TOTEUTTAA SELLAISTA,
MITÄ PITÄÄ TÄRKEÄNÄ JA ARVOKKAANA”**

**Laadullinen tutkimus työn ja perheen suhteen kuvauksista
naistenlehti Glorian artikkeleissa**

**Kira Väätäinen
Pro gradu -tutkielma
Johtaminen
Kevät 2013
Ohjaaja: Iiris Aaltio**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

Tekijä Kira Väätäinen	
Työn nimi ”Se mikä ihmiset pitää pystyssä tai kaataa, on tunne siitä, että voi itse toteuttaa sellaista, mitä pitää tärkeänä ja arvokkaana” – Laadullinen tutkimus työn ja perheen suhteen kuvauksista naistenlehti Glorian artikkeleissa	
Oppiaine Johtaminen	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2013	Sivumäärä 88 + liitteet 3 sivua
Tiivistelmä – Abstract Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee työn ja perheen suhdetta naisnäkökulmasta Gloria-lehden artikkeleiden kautta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka työn ja perheen suhde representoituu artikkeleissa. Lisäksi tarkastelun kohteena ovat työn, perheen ja vapaa-ajan suhde, sukupuoli sekä työn ja perheen yhdistäneisiin naisiin liitetyt ominaisuudet. Tutkimusaihe valikoitui aiheen ajankohtaisuuden ja ilmiöön liittyvien moninaisten yhteiskunnallisestikin merkittävien seurausten vuoksi. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimusmenetelmä muistuttaa eniten aineistolähtöistä sisällönanalyysia, mutta siinä on piirteitä myös diskurssianalyysista. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu 23:sta henkilöhaastattelusta, jotka on kerätty osittain satunnaanvaraisella ja harkinnanvaraisella otannalla koko Gloria-lehden julkaisuajalta. Analyysin kautta aineistosta nousi esiin neljä eri teemaa, jotka vaikuttavat naisten työn ja perheen suhteen kokemuksiin ja sen parissa tehtyihin valintoihin. Aineistosta esiin nousseet teemat ovat työn ja perheen yhteensovittaminen, sukupuoli ja naisiin liitetyt ominaisuudet, koulutus sekä vapaa-aika ja ajankäyttö. Lisäksi aineistosta nousi esille neljä diskurssia, joiden kautta työtä ja perhettä on käsitelty. Diskurssit ovat vahvan naisen, täydellisyyden tavoittelun, työn ensisijaisuuden ja yhteistyön diskurssit. Tutkimuksen tulokset voivat auttaa ymmärtämään laajemmin työn ja perheen suhteeseen liittyviä kysymyksiä sekä problematiikkaa.	
Asiasanat: työ, perhe, sukupuoli, työn ja perheen suhde, työn ja perheen yhteensovittaminen, sisällönanalyysi, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kauppa korkeakoulu	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Tutkimuksen tavoitteet	8
1.2	Tutkimuksen rakenne	9
2	TYÖN JA PERHEEN HISTORIAALLINEN TAUSTA	11
2.1	Yhden ansaitsijan mallista kahden ansaitsijan malliin.....	11
2.2	Perhepoliittiset ratkaisut	13
2.2.1	Perhevapaiden historia	13
2.2.2	Päivähoito-oikeudet	15
2.3	Työelämän muutokset.....	17
2.3.1	Määräaikaiset työsuhteet	18
2.3.2	Koulutuksen vaikutus työsuhteeseen.....	20
3	YKSILÖ, PERHE JA TYÖ MURROKSESSA	22
3.1	Individualistumisen aikakausi	22
3.1.1	Naisten yksilöllistyminen	23
3.2	Familistinen ja individualistinen perhekäsitys	25
3.3	Identiteetti	27
3.4	Työn ja perheen yhteensovittaminen.....	28
3.4.1	Työn ja perheen vuorovaikutuksen mallit	29
3.5	Tasa-arvon näkökulma.....	31
3.5.1	Sukupuolten tasa-arvoiset mahdollisuudet	32
4	TUTKIMUSPROSESSI	34
4.1	Tutkimustehtävä.....	34
4.2	Tutkimusaineisto	35
4.2.1	Naistenlehti tutkimusaineistona	36
4.3	Tutkimusmenetelmä.....	37
4.4	Analyysin toteutus	40
5	TULOKSET	41
5.1	Työn ja perheen suhde	41
5.1.1	Työn ja perheen yhteensovittaminen.....	41
5.1.2	Sukupuoli ja naiseen liitetyt ominaisuudet	51
5.1.3	Koulutus	57
5.1.4	Vapaa-aika ja ajankäyttö	60
5.2	Työn ja perheen suhteen diskurssit.....	62
5.2.1	Vahvan naisen –diskurssi	63
5.2.2	Täydellisyyden tavoittelun –diskurssi.....	65
5.2.3	Työn ensisijaisuuden –diskurssi	68
5.2.4	Yhteistyön diskurssi	69
5.3	Tulosten yhteenveto	71

5.3.1 Teemat	71
5.3.2 Diskurssit.....	73
6 POHDINTA JA PÄÄTELMÄT	76
6.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	80
6.2 Loppusanat.....	82
LÄHTEET	83
LIITE 1.....	89
KUVIOLITTEET	90

1 JOHDANTO

Naisten työssäkäynnillä on pitkä historia Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Maatalousyhteiskunnassa työ ja perhe lomittuivat vahvasti toisiinsa ja myöhemmin naisten osuus teollisuus- ja palveluammateissa on kohonnut tasaisesti 1900-luvun alusta lähtien. Suomalaisnaisten vahvasta siteestä työelämään kertoo muun muassa naisten korkea työllisyysaste sekä ansiotyön suuri arvostus. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ei siis ole Suomessa tai muuallakaan maailmassa uusi ilmiö, mutta sen esiintyminen ajankohtaisessa keskustelussa on ainoastaan lisääntynyt viime vuosina ja syitä tähän löytyy useita.

Työn ja perheen yhteensovittaminen juuri tätä termiä käyttäen, nousi suuren kiinnostuksen kohteeksi poliittisesti ja hallinnollisesti erityisesti 1990-luvun alussa. Ensimmäisen kerran työn ja perheen yhteensovittaminen käsitteenä esiintyi suomalaisissa hallinnon dokumenteissa YK:n Kansainvälisen Perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportissa sekä hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa vuosille 1997-1999 (Lammi-Taskula, Salmi & Parrukoski 2009, 12). Aihe on puhuttanut myös kansainvälisesti ja suurin syy aiheeseen kohdistuneeseen mielenkiintoon pohjautuu tarpeeseen saada naiset laajemmin työmarkkinoille. Naisten työllisyyden lisääminen on yltänyt jopa yhdeksi EU:n poliittisista tavoitteista. Vaikka suomalaisten perheenäitien ansiotyöhön osallistuminen on vakiintunut käytäntö, on kansainvälinen keskustelu lisännyt kiinnostusta aiheeseen myös Suomessa, kuten Minna Salmi (2004a) esittää.

Kun ihmisiltä kysytään, mitkä asiat heille ovat tärkeitä ja mitkä asiat tekevät heidän onnellisiksi, niin yleensä vastausten kärkipäässä ovat perhe ja läheiset ihmiset (Hirvonen & Mangelaja 2006, 59). Nykyisessä yhteiskunnassa, jossa työelämän vaatimukset ovat kasvaneet, joutuvat ihmiset pohtimaan aikaisempaa enemmän työn ja perheen suhdetta. Työn merkityksen ja sen roolin kasvaessa perheille jää vähemmän yhteistä aikaa. Tasapainottelu näiden kahden tärkeän elämän osa-alueen välillä on herättänyt viimeaikoina runsaasti keskustelua työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvistä ongelmista ja äitien oikeutuksesta osallistua ansiotyöhön. Myös isien osallistumisesta lasten kasvatukseen ja kodinhoitoon on keskusteltu enenevässä määrin. Työn ja perheen yhteensovittaminen on ajankohtainen aihe sekä julkisessa keskustelussa että johtamiseen liittyvässä tutkimuksessa.

Perhe on tärkeä tutkimuskohde, sillä monet yhteiskunnalliset muutokset eletään, koetaan ja ratkaistaan perheissä, kuten Hannele Forsberg (2003, 7) toteaa. Viimeisen puolen vuosisadan aikana perheiden sisällä on tapahtunut suuria muutoksia ja Beck ja Beck-Gernsheim (2002, 202) ovat kuvanneet näitä muutoksia yksilöllistymisen prosessina. Heidän mukaansa ajalle ovat tyypillistä rakkauden, perheen ja henkilökohtaisen vapauden intressien yhteentörmäykset. Naisten tasa-arvopyrkimysten seurauksena traditionaalisen ydinperhemallin

mukaiset sukupuolia kuvanneet statukset ovat hajonneet. Vaatimukset työn ja perheen tahoilta ovat nousseet erityisesti naisten kohdalla kun he joutuvatkin nyt tasapainoilemaan yksilöllisten arvojen ja odotusten välillä.

Työn ja perheen tutkiminen naisten näkökulmasta on kiinnostava aihe toisaalta sen ajankohtaisuuden ja toisaalta ilmiöön liittyvien moninaisten seurausten vuoksi. Lisääntynyt ansiotyöhön osallistuminen on kasvattanut sekä naisten taloudellista että sosiaalista itsenäisyyttä. Koulutuksen ja kodin ulkopuolisen työssäkäynnin yleistymisen seurauksena heidän mahdollisuutensa tehdä erilaisia valintoja elämässään ovat lisääntyneet. Naiset ovat pikkuhiljaa siirtyneet yksityisestä tilasta, jota määrittävät kodin ja äitiyden käsitteet, aikaisemmin, miesten hallitsemaan, ansiotyöhön perustuvaan julkiseen tilaan. (Julkunen 1994, 190.) Useiden tutkimusten valossa yksilökeskeinen elämäntapamme on luonut uusia haasteita pienten lasten vanhemmille, etenkin työssäkäyville äideille (Kivimäki 2003, 190).

Yksilön hyvinvointi rakentuu Erik Allardtin (1976) klassisen määritelmän mukaan kolmen osatekijän - having, loving, being - yhdistelmästä. Jotta ihminen saavuttaisi kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, ei siihen riitä vain riittävät taloudelliset resurssit (having) tai itsensä toteuttaminen työelämässä sekä vapaa-aikana (being), vaan tärkeitä ovat myös läheissuhteet, perhe ja ystävät (loving). Lähtöoletuksena tässä tutkimuksessa toimii ajatus, jonka mukaan työ ja perhe liittyvät kiinteästi yhteen ja että useimmat naiset ja miehet toivovat voivansa toteuttaa itseään sekä työn kautta että vanhempina.

Ajatus siitä, että työn ja perhe-elämän tulee olla mahdollista toteutua sekä naisten että miesten elämässä, liittyy sukupuolten tasa-arvon tavoitteeseen (Lammi-Taskula ym. 2009, 13). Yksi keskeisin ongelma tämän tavoitteen kannalta suomalaisessa työelämässä on, sukupuolten välisten palkkaerojen sekä epätasaisten perhevapaiden käytön lisäksi, määräaikaisten työsuhteiden keskittyminen naisille. YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on esittänyt 2000-luvulla toistuvasti huolestuneisuutensa koskien suomalaisnaisten syrjintää työelämässä, josta se mainitsee esimerkkeinä muun muassa naisten suuremman määrän määräaikaisissa työsuhteissa sekä naisten laittomat irtisanomiset raskauden ja synnytyksen perusteella. (Sutela 2013; CEDAW 2004, 2008.)

Oma kiinnostukseni työn ja perheen yhteensovittamista kohtaan on lisääntynyt jatkuvasti, mitä lähempänä olen korkeakoulusta valmistumista ja työelämään siirtymistä. Omiin toiveisiini kuuluu myös perheen perustaminen tulevaisuudessa. On kuitenkin todettu, että perheen perustaminen vaikuttaa edelleen enemmän äidin kuin isän työuraan ja tämä on mahdollisesti syy siihen, että nuoret naiset suunnittelevat hyvin tarkkaan tulevaisuuttaan ja pyrkivät optimoimaan perheen perustamisen ajankohtaa. (Fast 2006, 29; Beck-Gernsheim 2000) Onko minun tai muiden naisten mahdollista yhteensovittaa työ ja perhe tulevaisuudessa haluamallamme tavalla vai joudummeko me tinkimään jommastakummasta? Oma äitini päätti aikoinaan jäädä kotiin minun ja kahden sisarukseni kanssa ja se on kiistämättä vaikuttanut myös minun asenteisiin ja arvomaailmaani koskien työtä ja perhettä. Erona äitiini omalla kohdallani on

kuitenkin korkeakoulutuksen hankkiminen ja näin ollen teoreettisesti paremmat mahdollisuudet työelämässä, koska vähemmän koulutetuilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia tehdä valintoja työssäkäynnin suhteen. Työn ja perheen suhteen monitahoisuus herättää minussa paljon ajatuksia sekä kysymyksiä ja pro-gradu työn tullessa ajankohtaiseksi, näin oivan mahdollisuuden syventyä aiheeseen lisää.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella työn ja perheen suhteen kuvauksia naistenlehden artikkeleissa. Naisille suunnattujen aikakauslehtien konteksti on aiheellinen ja kiinnostava, koska median on tutkittu tuottavan kulttuurisia käsityksiä sosiaalisesti hyväksyttävästä, tavallisesta ja tavoitellusta käyttäytymisestä (Besley 2008, 311; Hobbs 2007, 25; Bachen & Illouz 1996, 292). Huomioon tulee ottaa, että tutkimusaineiston rajautuminen naistenlehtiin vaikuttaa tehtyyn tutkimukseen ja saatuihin tuloksiin, sillä toimitukset pyrkivät tarjoamaan lukijoilleen sellaisia tekstejä, joihin he pystyvät samastumaan (Webb 2006, 865).

Tulen tarkastelemaan työn ja perheen suhdetta suomalaisen naistenlehti Glorian artikkeleiden kautta. Lehti valikoitui tutkimusaineistoksi suuren levikin, ominaispiirteidensä sekä erityisesti lukijakuntansa vuoksi. Gloria-lehden lukijoista valtaosa on yli 40-vuotiaita, jolloin he ovat luultavammin jo ehtineet perustaa perheen ja luoda uraa, sekä tehdä ratkaisuja työn ja perheen suhteeseen liittyen. Gloria lehteä kuvaillaan näin:

Johtavana suomalaisena lifestyle-lehtenä se (Gloria) tuo lukijansa ulottuville jatkuvasti uutta: ideoita, ilmiöitä, puheenaiheita, tuotteita. Luksus, hyvän elämän arvot, valinnanmahdollisuus ja nykynaisen maailmankuva ovat Glorialle tärkeitä asioita. Haluamme herättää keskustelua ja olla mukana vaikuttamassa siihen, millaista elämää Suomessa eletään. (Sanoma Magazines Finland, 2013.)

Myös Maija Fastin (2006) tutkimuksessa työelämään siirtymässä olevista korkeasti koulutetuista naisista ja heidän todellisuudesta esiin tullut seikka, antaa tukea naistenlehden valintaa aineistoksi. Fastin pyrkimyksenä oli selvittää, riittääkö perheelle aikaa kilpailua korostavassa yhteiskunnassa ja oman tutkimukseni kannalta merkittävää on, että Fastin haastattelemansa naiset kertoivat peilaavansa jatkuvasti omaa todellisuuttaan siihen, mitä he lukevat lehdistä ja näkevät televisiosta. Naistenlehden antamaan kuvaan työn ja perheen yhteensovittamisesta on siis perusteltua kiinnittää huomiota.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Minna Salmi (2004b, 2-3) on jaotellut työn ja perheen yhdistämisen problematiikan kolmeen kenttään. Oman tutkielmani rakenne pohjautuu tähän Salmen tekemään jaotelmaan. Nämä kentät ovat Salmea suoraan lainaten:

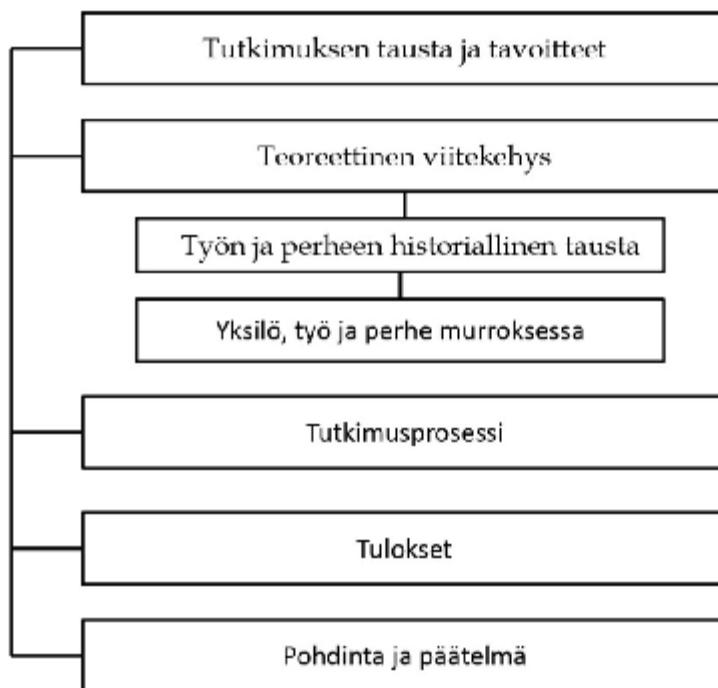
- *työelämä ja työpolitiikka*
- *perhe-elämä ja perhepolitiikka, ja sosiaalipolitiikka laajemminkin*
- *sukupuolen rakentuminen ja naisten ja miesten tasa-arvoinen asema ja toimintamahdollisuudet työelämässä ja perheessä*

Tässä tutkimuksessa tulen sivuamaan jokaista osa-aluetta, pääpainon kuitenkin selkeästi ollessa viimeiseksi mainitulla kentällä. Tutkimukseni kannalta olennaista on erityisesti naisten tasa-arvoinen asema niin perheessä kuin työelämässä, sekä heidän mahdollisuutensa yhteensovittaa nämä kaksi elämän osa-aluetta haluamallaan tavalla. Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisen kysymykset mielletään useimmiten kahden sukupolven väliseksi asiaksi. Tämä rajaus on yleinen sekä yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa että usein myös tutkimuksessa. Työn ja perheen yhteensovittaminen jatkuu kuitenkin lasten vartuttuakin, ja toisaalta monen työssäkäyvän arkeen kuuluu myös huolenpito omista vanhemmista tavalla tai toisella. (Salmi 2004, 97.) Myös tässä tutkimuksessa rajaan perheen ja työn yhteensovittamisen koskemaan aikuissukupolven huolenpitoa lapsisukupolvesta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu tutkimuksen aihealuetta käsittelevästä kirjallisuudesta ja tutkimuksen aiheeseen liittyvästä aiemmasta tutkimuksesta. Työn ja perheen yhteensovittaminen on monitahoinen ilmiö ja jotta on mahdollista ymmärtää sen problematiikkaa syvemmin, on tarpeen käsitellä sitä useammasta kuin yhdestä näkökulmasta. Tämän vuoksi tutkimuksen teoriatausta muotoutuu suhteellisen poikkitieteelliseksi ja laaja-alaiseksi. Lisäksi kyseen ollessa mediatekstejä hyödyntävästä tutkimuksesta, ei viitekehystä ole rajattu liian tarkasti, jotta esille voi nousta myös muita aikaisemmassa kirjallisuudessa näkymättömiä tai vähemmän esillä olleita asioita. Myös käyttämäni diskursiivisen analyysitavan voi sinällään katsoa antavan tutkimukselle oman väljän viitekehyksensä, koska se sallii erilaisien painopisteiden esiintuomisen tutkimuksen analyysivaiheessa (Jokinen, Kuhinen & Suoninen 1993, 17).

Vaikka tutkimuksessani yhdistyvät useat elementit, jäävät toiset taustalle ja toiset korostuvat. Koska tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on tarkastella työn ja perheen suhdetta ilmiönä Suomessa erityisesti naisten näkökulmasta, keskittyy analyysi näihin asioihin. Näin ollen osa teoriaosassa esitellyistä viitekehyksistä (perhevapaat, päivähoito) jää analyysissä hyödyntämättä. Niiden esittely on kuitenkin tarpeen tutkimusongelman ja -kentän hahmottamisen vuoksi.

Tutkimusraportti jakautuu viiteen lukuun (kuvio 1). Raportin ensimmäisessä luvussa käytiin läpi tutkimuksen taustaa ja tutkimuksen tavoitteet. Toisessa luvussa esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Teoreettisen luvun ensimmäinen osa käsittelee työn ja perheen yhteensovittamisen historiallista taustaa. Jälkimmäinen luku käsittelee yksilön, perheen sekä työn parissa tapahtuneita ja niihin vaikuttavia muutoksia ja luvun lopussa luodaan katsaus työn ja perheen yhteensovittamisen malleihin sekä sukupuolen näkökulmaan. Tutkimuksen neljännessä luvussa esitellään tutkimuskysymykset, aineiston keräys ja käytetyt tutkimusmenetelmät. Viides luku esittelee aineiston analyysin avulla saadut tutkimustulokset. Kuudennessa luvussa pohditaan saatuja tuloksia ja niiden merkityksiä käytännön kannalta. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja tehdään ehdotuksia jatkotutkimuksille.

KUVIO 1 Tutkimuksen rakenne

2 TYÖN JA PERHEEN HISTORIAALLINEN TAUSTA

Teollisessa yhteiskunnassa miesten ja naisten roolit olivat selkeät; miehille lankesi perheenelättäjän rooli ja naisille kodin ja perheen hoivaajan rooli (Kempe, Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2008, 4). Kahtiajakautumisen leima vaikutti myös tutkimukseen: tutkittiin joko työelämän tai perheen aluetta (Kanter 1977). Kun työn ja perheen yhteensovittaminen tuli tutkimuksen kohteeksi, huomio kiinnittyi ensiksi nimenomaan naisiin ja lastenhoitoon.

Suomessa alle kouluikäisten lasten äitien asema poikkeaa yhä selvästi muista äideistä ja naisista. Suomalaisten pienten lasten äideistä noin 30 prosenttia on työvoiman ulkopuolella, kun taas esimerkiksi Ruotsissa, vastaava luku on 20 prosenttia. Tämä selviää Sosiaali- ja terveysministeriön Veto-ohjelman selvityksestä, jonka tarkoituksena on ollut työ ja perhe-elämän joustava yhteensovittaminen sekä tasa-arvon edistäminen. ”Pohjoismainen ansaitsijahoivaajamalli – Ruotsin ja Suomen perhevapaajärjestelmän vertailu” on osa Veto-ohjelman rahoittamaa laajempaa hanketta, jonka avulla on pyritty vertailemaan suomalaista ja ruotsalaista perhevapaajärjestelmää sekä arvioimaan niiden yhteyksiä yhtäältä lastenhoidon jakamiseen naisten ja miesten kesken ja toisaalta äitien ja isien työssäkäyntiin. Näiden tekijöiden on oletettu olevan keskenään vuorovaikutuksessa; perhepolitiikka sekä etuus- ja verojärjestelmän kokonaisuus voivat kannustaa naisia ja miehiä, eri tavoin ottamaan vastuuta lastenhoidosta ja toimeentulon hankkimisesta ansiotyön kautta. (Haataja 2006.)

Suomi ja Ruotsi ovat nousseet useissa kansainvälisissä vertailuissa eräänlaisiksi mallimaiksi, kun vertailussa on ollut sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen. Tähän tasa-arvon toteutumiseen on sisältynyt muun muassa naisten poliittinen osallistuminen sekä naisten taloudellinen asema työmarkkinoilla. Suomi ja Ruotsi ovat vertailujen mukaan edustaneet parhaiten ns. kahden ansaitsijan työssäkäyntimallia (Haataja 2006, 11). Jotkut tutkijat ovat kuitenkin esittäneet väitteen, jonka mukaan ”Suomen ja Ruotsin politiikka on lähtenyt 1990-luvulla eri teille: Suomalainen perhepolitiikka on siirtänyt lastenhoitovastuuta enemmän kotiin ja naisille, kun taas Ruotsi on jatkanut aloittamallaan tiellä kehittää perhevapaita siten, että isät ottaisivat yhä enemmän hoitovastuuta lapsista” (Haataja 2006, 12).

2.1 Yhden ansaitsijan mallista kahden ansaitsijan malliin

Työvoimaosuudet voivat olla korkeat sekä maatalousvaltaisessa että teollisuus- ja palveluvaltaisessa tuotantorakenteessa. Vielä 1960-luvun vaihteessa Suomi oli maatalousvaltainen maa. Työvoimaan laskettavista 35 % sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta, kolmannes teollisuudesta ja lähes kolmannes palveluammateista. Maataloudenharjoittajat olivat työllisiä yrittäjiä, ja samasta

perheestä työvoimaan voitiin laskea avustavina perheenjäseninä paitsi lapsia myös puoliset, jotka osallistuvat maataloustuotannoksi katsottavaan toimintaan. Maatalouden sisällä naisten ja miesten välinen työnjako oli etenkin ennen koneellistumista sellainen, että naisten työt liittyivät karjatalouden maidontuotantoon ja miesten työt viljelyyn sekä metsätalouteen. Työnjako teki mahdolliseksi sen, että naiset pystyivät yhdistämään tuotannollisen työn kotitalouden hoivatehtäviin, lasten ja vanhusten hoitoon, koska työmaat eli navetat sijaitsivat pihapiirissä. (Haataja 2006, 56-58.)

Elinkeinorakenteen muuttuessa teollistumisen seurauksena monet kehittyneet hyvinvointivaltiot omaksuivat täystyöllisyyttä tavoittelevan työllisyyspolitiikan. Korkea työllisyys olisi Esping-Andersenin (1999) mukaan ollut kuitenkin mahdotonta saavuttaa, ellei siirtymävaiheeseen olisi liittynyt yhden ansaitsijan mallia. Uudet kasvualat eivät olisi nimittäin kyenneet työllistämään maataloudesta vapautuvia sekä naisia että miehiä. Täystyöllisyyden saavuttaminen tarkoitti monessa maassa korkeaa miestyöllisyyttä ja sosiaaliturvajärjestelmien sopeuttamista sekä palkkatason sopeutumista yhden ansaitsijan malliin. Yhden ansaitsijan tulojen oli riitettävä muiden perheenjäsenten elättämiseen ja lisäksi muiden perheenjäsenten sosiaaliset oikeudet olivat usein riippuvaisia ansiotyössä käyvän oikeuksista. (Haataja 2006, 12.)

Ansiotyön yleistyessä kodin ulkopuolella, pidettiin sitä aluetta miehille tarkoitettuna, kuten edellisestä kappaleestakin käy ilmi. Tämä vaikutti lasten ja heidän hoitamisensa muuttumista jopa aiempaa selvemmin naisten asiaksi. Suomalaisten naisten varhainen siirtyminen kodin ulkopuoliseen ansiotyöhön muutti kuitenkin totuttuja asetelmia ja synnytti kysymyksen lastenhoidon järjestämisestä. Ongelman loi siis naisten sijainti arjessa, koska heidän paikkansa nähtiin olevan sidottu lapsiin. (Salmi 2004, 4-5.) Hoivatehtävien organisoiminen oli ratkaistava uudella tavalla, mikä taas aiheutti perhepolitiikan saralle uusia haasteita (Haataja 2006, 13). Suomalainen yhteiskunta on pyrkinyt vastaamaan näihin haasteisiin mittavin toimenpitein, jotka tulen esittelemään tulevissa alaluvuissa 2.2 ja 2.3.

Pitkällä aikavälillä työvoiman kokonaismäärä on kasvanut Suomessa 1960-luvun vaihteesta 2000-luvun alkuun. Työvoiman kokonaismäärän kasvu kuitenkin taittui tilapäisesti jo 1990-luvun vaihteessa. Vuonna 2003 suomalainen työvoima oli 27 prosenttia suurempi kuin 1960-luvun alussa. Tämä kasvu työvoiman kokonaismäärässä on osittain johtunut naistyövoiman tarjonnan kasvusta. Ero naisten ja miesten työvoimaosuuksien välillä 1960-luvun alussa oli noin 35 prosenttiyksikköä, mutta 1980-luvun puoliväliin mennessä ero oli kaventunut noin kuuteen prosenttiyksikköön. Työvoimaosuuden muutokset sukupuolten välillä ovat olleet vastakohtaiset miesten osuuden laskiessa 88 prosentista 76,2 prosenttiin ja naisten osuuden noustessa 54 prosentista 72,8 prosenttiin vuosina 1960/63-2003. (Haataja 2006, 55-56.)

Naisten työllisyyskehitys ja syntyvyyskehitys kulkevat tällä hetkellä eri suuntiin useissa EU-maissa. Naisten työllisyys on kasvussa kun taas syntyvyys

alenee. Kehityssuunnat ovat aikojen saatossa vaihdelleet ja 1970-luvun alkuun kehitys oli samansuuntaista myös Suomessa työllisyyden noustessa ja syntyvyyden laskiessa. Sen jälkeen syntyvyyden lasku on kuitenkin pysähtynyt ja kääntynyt ajoittain jopa kasvuun. Muutos kehityksessä liittyy perhepolitiikan parissa tehtyihin muutoksiin kahden työssä käyvän vanhemman tukemiseksi. 1970-luvulla tehtiin useita merkittäviä perhepoliittisia avauksia, kuten laki lasten päivähoidosta ja äitiysrahakauden pidentämisestä. Syntyvyydellä, perhepolitiikalla ja naisten työssäkäynnillä voidaankin sanoa olevan yhteys, vaikka yksittäisten toimenpiteiden osuutta syntyvyyteen on vaikea erotella. (Haataja 2006, 60-63.)

2.2 Perhepoliittiset ratkaisut

Suomessa työn ja perheen yhdistäminen on pyritty mahdollistamaan sosiaalipolitiikan keinoin, kehittämällä tätä tavoitetta tukeva vanhempainvapaajärjestelmä. Tämän järjestelmän kehitys on alkanut 1960-luvulla ja tähän päivään mennessä, siitä on syntynyt kansainvälisesti vertailtuna laaja. Perhepolitiikka on ollut työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta ensimmäinen kenttä, jonka tausta pohjautuu naisten pitkälle ja vahvalle ansiotyön perinteelle suomalaisen hyvinvointivaltion historiassa. (Salmi 2004b, 3.)

2.2.1 Perhevapaiden historia

Ansiotyössä käyvien äitien aseman parantaminen tuli kansainvälisen työjärjestön ILO:n huomion kohteeksi jo 1900-luvun alussa. Alkuunsa synnytysvapaista ja niiden aikaisista irtisanomissuojista säädettiin palkattomina ja pakollisina poissaolovapaina. Pohjoismaissa taloudellisesti korvattavien synnytyslomien kehittäminen osana sairausvakuutusjärjestelmää alkoi 1950- ja 1960-luvuilla (Haataja 2006, 16.)

Suomessa äitiysrahajärjestelmä otettiin käyttöön viimeisenä Pohjoismaista vuonna 1964. Äitiysrahaan olivat alusta lähtien oikeutettuja kaikki äidit riippumatta siitä, olivatko he ansiotyössä vai eivät. Sairausvakuutuslaki turvasi tuolloin äidille yhdeksän viikon mittaisen äitiysrahakauden. Seuraavan kerran äitien synnytysloman kehittämistä kohti vanhempainloma käsiteltiin sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa komiteassa 1970-luvun puolivälissä. Komitean työn kuluessa äitien synnytysloma oli juuri pidennetty seitsemään kuukauteen. Komitea ei esittänyt uusia pidennyksiä, mutta se esitti, että olemassa olevasta lomasta vanhemmat voisivat jakaa kolme viimeistä kuukautta. (Haataja 2006, 15-16.)

Isät on otettu huomioon perhevapaiden kehityshistoriassa jo varhaisessa vaiheessa ja keskustelu heidän oikeuksistaan lomaan alkoi 1960-luvulla. Suomi onkin ollut uranuurtaja myös isien oikeuksien kehittämisessä. Edellä mainittu

sosiaali- ja terveysministeriön komitean esitys vanhempien oikeudesta jakaa synnytysloman kolme viimeistä kuukautta aiheutti työnantajapuoleen leirissä eriävän mielipiteen ja he esittivät vanhempainvapaan pituudeksi vain kahta kuukautta, koska heidän mielestään isien loman laaja käyttöönotto aiheuttaisi ”huomattavia järjestysongelmia elinkeinoelämässä ja julkisessa hallinnossa”. Pitkän aikavälin tavoitteena komitea piti vuoden vanhempainvapaata lapsen syntymän jälkeen sekä isien mahdollisuutta isyyslomaan, jonka isä voisi käyttää äidin kanssa samanaikaisesti lapsen syntymän yhteydessä. (Haataja 2006, 16.)

Vanhempainvapaata saatiin kuitenkin odottaa aina vuoteen 1980 asti, jolloin se tuli voimaan kuukauden mittaisena. Tätä ennen äitiyslomaa oli pidennetty lähes vuosittain ja isyyslomasta päästy yksimielisyyteen. Vuonna 1978 voimaan oli tullut isien oikeus kahden viikon lomaan lapsen syntymän yhteydessä. Isyysloma ei kuitenkaan ollut isien subjektiivinen oikeus, vaan sen pitäminen edellytti äidiltä saatavaa suostumusta. Lisäksi isän vapaiden pitäminen vähensi äitiyslomaa yhtä monella päivällä. (Haataja 2005b). Vanhempainvapaata kutsuttiin äitien synnytyslomaksi vuoteen 1985 asti, jolloin terminologia muutettiin vastaamaan käytäntöä. (Haataja 2006, 17.)

1990-luvulla vanhempainvapaajärjestelmä pysyi Suomessa pääperiaatteiltaan lähes samanlaisena kuin se oli 1980-luvun puolivälissä. Suurimmat muutokset 1990-luvulla olivat isyysvapaan pidentäminen kolmeen viikkoon ilman, että se olisi lyhentänyt vanhempainvapaan kokonaispituutta sekä isien oikeuksien muuttuminen yhteisesti neuvoteltavaksi oikeudeksi. Lisäksi vanhempainvapaata pidennettiin kahdella viikolla vuonna 1991, joka kuitenkin leikattiin pois kun isyysvapaasta tuli isien oma oikeus vuonna 1993. (Haataja 2006, 18-19.)

Seuraavan kerran vanhempainvapaajärjestelmä koki Suomessa uudistuksia 2000-luvun alussa. Vuonna 2003 vanhempainvapaaseen otettiin käyttöön ”isäkiintiö”. Pohjoismaista Suomi oli viimeinen ”isäkiintiön” käyttöönottaja ja se poikkesi muiden maiden mallista ehdollisuudellaan. Ehdollinen isäkiintiö Suomessa tarkoittaa, että saadakseen kahden viikon pidennyksen vanhempainrahakautteen, täytyy isän ensin pitää olemassa olevasta ja yhteisesti neuvoteltavasta vapaasta vähintään kaksi viimeistä viikkoa. (Haataja 2006, 19.)

Suomessa vanhempainvapaat ovat siis jo kauan olleet vakiintunut käytäntö. Perhevapaajärjestelmä ja poliittiset uudistukset työn ja perheen välisten pulmien ratkaisemiseksi ovat saaneet osakseen myös voimakasta kritiikkiä (ks. esim. Salmi & Lammi-Taskula 2004). Vuonna 2006 Suomen sen aikainen tasa-arvoasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja Sirkka-Liisa Anttila ja pääsihteeri Hannele Varsa ovat kirjoittaneet sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuun esipuheen, jossa he ilmaisevat huolensa perhevapaiden epätasaisen käytön seuraamuksille. Jos käyttäjät ovat molempien sukupuolten sijaan lähes yksinomaan naisia, voi äitien tueksi tarkoitettu järjestelmä kääntyä myös ongelmaksi tasa-arvon kannalta: työn ja perheen yhteensovittaminen saatetaan tiedostamattomasti mieltää pelkästään naisten ongelmaksi (Fast 2006, 12).

Tämän kriittisen näkemyksen mukaan työ- ja perhe-elämän välillä tasapainotteleminen nähdään usein naisten ongelmana. Tasa-arvotutkimus ja naistutkimus ovat kiinnittäneet huomiota naisten työmarkkina-aseman suhteelliseen heikentymiseen miehiin nähden. Naiset ovat joutuneet yksin kantamaan perheellisyydestä työmarkkina-asemalle koituvat seuraukset. He käyttävät pääosin vanhempainlomat ja hoitovapaat ja tämän vuoksi he ovat leimautuneet työmarkkinoilla. (Salmi 2004b, 5.) Sidos naisten ja lasten välillä jatkuu siis edelleen, mikä näkyy ensinnäkin siinä, että naiset käyttävät pääosan perhevapaista ja toiseksi, naisten työpaikat luovat mekanismeja, joilla tähän sopeudutaan. Miesten työpaikoilla sitä vastoin kysymys pidempien perhevapaiden pitämisestä aiheuttaa edelleen hämmennystä tai torjuntaa. (Salmi 2004, 4-5.)

2.2.2 Päivähoito-oikeudet

Suomessa lasten päivähoiton järjestäminen sai lakisääteiset periaatteet 1973 kun palvelujen järjestämisvastuu tuli kunnille. Päivähoiton lakisääteisen järjestämisvaatimuksen seurauksena äitien ansiotyö sai asennetasollisen hyväksynnän. Päivähoiton kysynnän ja tarjonnan välinen epäsuhta jatkui kuitenkin vielä 1980-luvulla. Tätä kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa verrataan yleensä julkisessa päivähoitossa olevien lasten osuutena alle oppivelvollisuusikäisistä lapsista. Vuonna 1984 tehtiin sopimus, jonka mukaan kaikilla alle 3-vuotiailla lapsilla tulisi olla päivähoitopaikka vuoteen 1990 mennessä. Vaihtoehtoisesti vanhemmat voivat halutessaan hoitaa lasta kotona tai järjestää lastenhoidon muuten ja siitä saada kotihoidon tukea. Päivähoiton lakisääteinen järjestämisvaatimus kehittyi edelleen ja vuonna 1996 kaikki alle kouluikäiset lapset saivat oikeuden päivähoitopaikkaan. (Haataja 2006, 44 ja 47.)

Päivähoitoikäisiin lasketaan 2000-luvulla esikoulun takia alle 6-vuotiaat, mihin alle 1-vuotiaat eivät kuitenkaan vanhempainvapaiden takia kuulu. 1990-luvun jälkeen kohtaanto on heikentynyt Suomessa pienemmäksi kuin muissa Pohjoismaissa. Vuonna 2002 Suomessa päivähoitoikäisistä lapsista 50 prosenttia käytti päivähoiton tarjoamia palveluja kun vastaavat luvut olivat Ruotsissa 69, Norjassa 56, Islannissa 62 ja Tanskassa 77 (Haataja 2006, 47; Nososco 2005). Syynä tähän päivähoitopalvelujen vähäiseen käyttöön Suomessa ei kuitenkaan ole kysymys tarjonnan riittämättömyydestä. Kysyntä ja tarjonta kohtaavat, ainakin periaatteessa, koska lapsilla on subjektiivinen päivähoito-oikeus. Suomessa pienten lasten äidit valitsevat pitkiä kokopäiväisiä lastenhoitojaksoja useammin kuin naiset muissa Pohjoismaissa. Suomessa päivähoitopalvelujen kysyntää vähentää myös kuntien tarjoamat kuntakohtaiset lisät kotihoidontukeen. Ne houkuttelevat äitejä jäämään pidemmiksi jaksoiksi kotiin. (Haataja 2006, 47-48.)

Asia ei ole kuitenkaan näin yksioikoinen, vaan myös vanhempien, käytännössä äitien, mahdollisuus valita ensin ansiotyön ja kotiin jäämisen välille vaikuttaa suomalaisten lasten hoitomuodon valintaan. Työsuhteen

puuttumisen voidaan arvioida vaikuttavan valintoihin, jos vaihtoehtona on työttömyys tai lasten hoitaminen kotona (Haataja 2006, 51; Haataja 2005b). Korkeasti koulutetuille ja helpommin työllistyville äideille nämä perhepoliittiset järjestelmät antavat lisää liikkumavaraa. Heillä on halutessaan mahdollisuus olla hoitovapaalla ja/tai tehdä jonkin aikaa osa-aikatyötä ja palata sen jälkeen tekemään työtä kokoaikaisesti. Ne äidit, joilla on työsuhde voimassa tai uusi työpaikka tiedossa, valitsevat kuitenkin muita harvemmin kotiin jäämisen ainakaan lapsen kolmanteen syntymäpäivään saakka. Vähemmän koulutetuilla ei suinkaan ole samanlaisia mahdollisuuksia tehdä valintoja työssäkäynnin suhteen. (Salmi 2004a, 44.)

Työttömyysasteet äitien kohdalla ovat korkeimmillaan, kun lapsi on täyttänyt 3 vuotta ja oikeus kotihoidontukeen päättynyt (Haataja 2006, 51; Haataja 2005a ja b). Arvioidessaan suomalaista työn ja perheen yhteensovittamispolitiikkaa ja varhaiskasvatusjärjestelmää 2000-luvun vaihteessa, kiinnitti OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) huomiota äitien pitkiin poissaoloihin työelämästä ja sen vuoksi heikentyneeseen työmarkkina-asemaan. (Haataja 2006, 54; STM:n tiedote 244/2005; OECD 2005c). Äidit hyödyntävät usein perhevapaat ja ovat kotona siihen asti kun lapsi täyttää 3 vuotta. Sitä vanhempien lasten äidit ovat pääsääntöisesti mukana työelämässä. Isyys ei sen sijaan vaikuta miesten työssäkäyntiin vaan heidän työssäkäyntinsä säilyy samalla tasolla lapsen iästä riippumatta. (Sauli 1998).

Tehtyjä valintoja lasten päivähoidon ja kotihoidon välillä on usein nähty ilmentävän elämänarvoja tai yksilöllistä suuntautuneisuutta (Lammi-Taskula 2004, 40; esim. Hakim 2003). Valinnat ovat kuitenkin vahvasti sidonnaisia myös työmarkkinoiden rakenteiden ja taloudellisen suhdanteiden kanssa. 1990-luvun lamavuosina tapahtuneen naisten työmarkkina-aseman heikentymisen myötä yhä suurempi osa perhevapaalla olevista äideistä oli 1990-luvun loppupuolella ollut ennen lapsen saamista työttömänä tai määräaikaisessa työsuhhteessa, ja perhevapaiden jälkeenkin edessä oli joko työnhakua tai pätkätöitä. Tilanne oli aikaisemmin hyvin erilainen ja esimerkiksi 1980-90-lukujen vaihteessa noin puolella alle yksivuotiaiden äideistä oli äitiys ja vanhempainvapaalla ollessaan voimassa oleva työsuhde. Vuonna 1995 tilanne oli pahimmillaan, kun perhevapaata pitävistä äideistä ainoastaan viidesosa oli samaan aikaan työsuhteesta vapaalla oleva (Salmi & Lammi-Taskula 1999, 41; Sauli, Savola & Haataja 2000). Tämä tarkoittaa käytännössä siis sitä, että valtaosalla ei ollut työtä johon palata. Vuonna 1997 noin kuudesosa äideistä oli ollut lapsen syntyessä joko työttöminä tai opiskelijoita eli heillä ei ollut vanhempainvapaata edeltäviä ansiotuloja (Lammi-Taskula 2004, 41; Salmi & Lammi-Taskula 1999, 95-96).

2.3 Työelämän muutokset

Suomen työelämässä on havaittavissa viimeisen 40 vuoden aikana erityisesti kaksi kielteistä kehityskulkua, kun työn vaatimusten on nähty kasvavan ja työn epävarmuuden lisääntyneen (Pärnänen & Sutela, 2009). Ennen työn pysyvyys oli mahdollista varmistaa ahkeruudella, mutta enää tilanne ei ole sama. Nykyään ennakoimattomat muutokset ovat osa työelämää ja ne ovat tulleet myös jäädäkseen (Kinnunen 2005).

Työntekijöiden kokemukset muuttuneesta työelämästä osoittavat henkisen paineen, aikapaineen sekä epävarmuuden työsuhteen jatkuvuudesta lisääntyneen. Perheen on nähty joutuvan joustamaan työn vaatimusten edessä kilpailun kiristytessä, suoritekeskeisyyden ja ajanpuutteen kokemisen lisääntyessä (Salmi 2001, 54). Kilpailuyhteiskunta on hyvin individualistinen ja amerikkalaiset taloustieteilijät Frank ja Cook (1995, 2-3) ovat sanoneet meidän elävän ”voittaja saa kaiken” –markkinoilla. Tällä he tarkoittavat sitä, että elämme tilanteessa, jossa vain harvat tulevat pääsemään huipulle ja menestymään, kun muut yrittävät epätoivoisesti edes pysyä näillä markkinoilla (Fast 2006, 34-35).

Suomalaisten työaktiivisuus eroaa muista EU-maista, sillä Suomessa naiset ja miehet tekevät lähes yhtä pitkää työpäivää. (Sauli 2000, 31) Suomalaisten naisten muita maita aktiivisempaa osallistumista palkkatyöhön on taloudellisten syiden lisäksi selitetty naisten osallistumisella koulutukseen. Palkkatyön lisääntymistä naisten keskuudessa on selitetty myös naisia tukevalla sosiaalipolitiikalla, jonka myötä vastuuta lasten kasvattamisesta ja hoivasta on jaettu yhteiskunnan puoleen. Myös miehen tuloista riippumaton erillisverotus on kannustanut naisia työssäkäyntiin. (Julkunen 2002.)

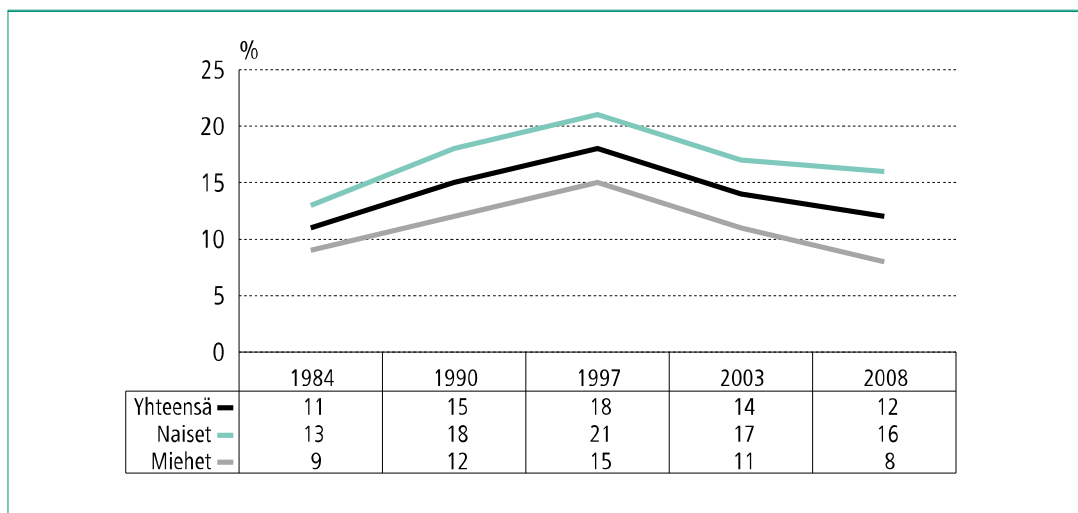
1990-luvulla työttömyys piinasi Suomessa, mikä aiheutti myös työelämän asettamien vaatimusten kasvua. Työttömyyttä pyrittiin tuolloin vähentämään muun muassa työn jakamisella ja työajan lyhentämisellä. Työsuhteita muutettiin määrä-aikaisiksi ja epätyypilliset työsuhteet yleistyivät. (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 30.) Laman vaikutukset näkyvät ja tuntuvat myös lapsiperheiden arjessa. Työsidonnaisuuden syventymisen myötä lasten vanhemmat joutuvat entistä enemmän tasapainottelemaan kodin ja työn välillä. Lapsiperheiden vanhempien keskimääräinen yhteenlaskettu viikkotyöaika on huomattavasti suurempi kuin lapsettomien parien ja pienten lasten isät tekevät ylitöitä useammin verrattuna muihin työssäkäyviin miehiin. (Salmi 2001, 57.)

Työelämän muutokset kytkeytyvät yhteen yhteiskunnan erilaisten kehityskulkujen kanssa. Lisäksi työn muutokset ovat nähtävissä organisaatiotasolla työn organisoinnin ja työskentelytapojen muutoksina. On siis selvää, että kokemuksemme työstä eroavat aikaisempien sukupolvien kokemuksista. (Julkunen 2008, 20.)

2.3.1 Määräaikaiset työsuhteet

Häkkinen ja Rahikainen (2001) ovat nähneet yhteyden suomalaisen naisten työhön ja toimentuloon kohdistuneen tutkimuksen ja naisasialiikkeen eri kausien välillä. Noin sata vuotta sitten mielenkiinnon kohteena tutkimuksissa olivat naisten työoikeudellinen asema, työolosuhteet ja palkkataso. 1960-luvulla alkoi naisasialiikkeen toinen vaihe ja sen myötä huomion sai naisten pärjääminen työmarkkinoilla ja työn ja perheen yhdistämisen ratkaisut. Seuraavalla vuosikymmenellä eli 1970-luvulla puheenaiheena oli se, kuinka naiset taloudellisten syiden takia joutuivat lähtemään työelämään. 1980-luvulla oli jo selvää, että vapautuminen vanhoista malleista merkitsi naisille kodin ulkopuolista työtä. Kuitenkin tultaessa vuosituhannen vaihteeseen, huomattiin juuri naistyövoiman olevan monien vastakkaisien tendenssien ja kielteisten vaikutusten kohteena. Lehdon (1996, 71) mukaan naisten integroituminen työelämään ei ole tapahtunut sijoittumalla pysyville työmarkkinoille vaan heidän osakseen ovat koituneet joustavat, epävarmat ja usein osa-aikaiset työsuhteet. (Fast 2006, 21.)

Tilastokeskuksen työvoimatutkimus osoittaa, että vuonna 2008 kaikista palkansaajista 15 prosenttia oli määräaikaisissa työsuhteissa. Kuten ohessa oleva kuvio 2 osoittaa, ovat määräaikaiset työsuhteet vähentyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kuitenkin tilanne tällä osa-alueella on Suomessa heikompi verrattuna muihin EU-maihin. Myöskään naisten osuus määräaikaisista palkansaajista ei ole vähentynyt samassa suhteessa miesten kanssa. (Tilastokeskus 2008.)

KUVIO 2 Määräaikaisten osuudet palkansaajista. Työolotutkimukset 1984, 1990, 1997, 2003 ja 2008. Tilastokeskus 2008.

Suomalaisnaisille on tyypillistä kokoaikainen työnteko, mutta vakinainen työ saattaa monesta tuntua vain kaukaiselta haaveelta, kun ennen epätyypilliseksi

luokitellut työsuhteet ovat nykyisin monen pätkätyökierteessä tuskailevan naisen näkökulmasta todellisuutta (Fast 2006). Palkansaajan ikä ja sukupuoli ovat Suomessa perheasemaa suuremmassa roolissa sen kannalta, onko palkansaaja määräaikaisessa vai pysyvässä työsuhteessa (Haataja 2005a). Pienten lasten äitien työsuhteista määräaikaisia oli 15 prosenttia jo vuonna 1989, mistä osuus on noussut 20 prosenttiin 2000-luvun alussa. Kaikista 25-34 vuotiaista suomalaisista naisista oli määräaikaisessa työsuhteessa 2000-luvun alussa runsas neljäs. Vastaava osuus 35-44-vuotiailla naisilla oli 14 prosenttia (Haataja 2006, 79).

Perinteisen pätkätyön rinnalle onkin vuoden 2005 aikana tehdyn selvityksen perusteella huomattu kasvaneen niin kutsuttu moderni pätkätyöläisyys, joka koskee pääasiallisesti julkisella sektorilla työskenteleviä synnytysikäisiä ja koulutettuja naisia. Tämän klusterin kohdalla työsuhteiden määräaikaisuus tapahtuu ketjutettujen sijaisuuksien kautta. Selvityshenkilö Kirsti Palanko-Laakan (2005, 54) tutkimuksen mukaan määräaikaiset työsuhteet ovat 25-44-vuotiailla naisilla kaksi kertaa yleisempiä kuin miehillä. Moderni pätkätyöläisyys eroaa perinteisestä miesvaltaisten alojen projektiluonteisesta pätkätyöläisyydestä, sillä se kohdistuu naisvaltaisille aloille. Ylipäätään määräaikainen työ kohdistuu tutkimusten mukaan erityisesti nuoriin sekä synnytysikäisiin ja koulutettuihin 25-44-vuotiaisiin naisiin. (Fast 2006, 22-23.)

Tutkielmassa jo aikaisemmin käsitellyllä Suomen hoitovapaajärjestelmällä on myös ollut oma vaikutuksensa siihen, että naisten määräaikaiset työsuhteet ovat yleistyneet. Näitä pätkätoita sekä nuoriin naisiin kohdistuvaa syrjintää työmarkkinoilla on mahdollista vähentää tasaamalla perhevapaista työnantajalle aiheutuvia kustannuksia molempien vanhempien työnantajien kesken. Perhevapaista työnantajalle koituvat kustannukset tasaantuisivat jos myös isät, äitien lisäksi, käyttäisivät aktiivisemmin heidän käytössään olevia perhevapaita. Toinen seikka, mikä tulisi ottaa huomioon perhevapaakustannusten tasaamisessa, on miesten ja naisten jakautuminen tietyille aloille. Työmarkkinoiden sukupuolista jakautumista tulisi siis purkaa, jotta perhevapaiden kustannukset eivät päätyisi vain tiettyjen alojen maksettavaksi. (Anttila & Varsa 2006, 11-12.)

Perheellisillä miehillä työsuhteen määräaikaisuus on harvinaisinta. Suomessa pienten, alle 7-vuotiaiden lasten isillä määräaikaiset työsuhteet kuitenkin yleistyivät viidestä kahdeksaan prosenttiin vuosina 1989-2004. Isien määräaikaiset työsuhteet ovat selvästi harvinaisempia kuin äitien, mikä tarkoittaa siis sitä, että monissa perheissä vain toisella vanhemmista on pysyvä työsuhde. Lisäksi määräaikaiset työsuhteet estävät perhevapaiden kokonaisvaltaisen hyödyntämisen. Työntekijän ollessa raskaana olevalla tai vanhempainvapaalla on hänellä irtisanomissuoja, mutta jos näissä tilanteissa olevan työsuhde päättyy vanhempainrahakauden aikana, ei työnantajalla ole velvollisuutta uusia työsuhdetta. (Haataja 2006, 78-79.)

On siis havaittavissa, että nykyinen järjestelmä ja työmarkkinoilla vallitsevat rakenteet synnyttävät maailman, jossa naisilla ja miehillä on eriarvoiset mahdollisuudet kilpailla työelämässä ja toteuttaa vanhemmuuttaan.

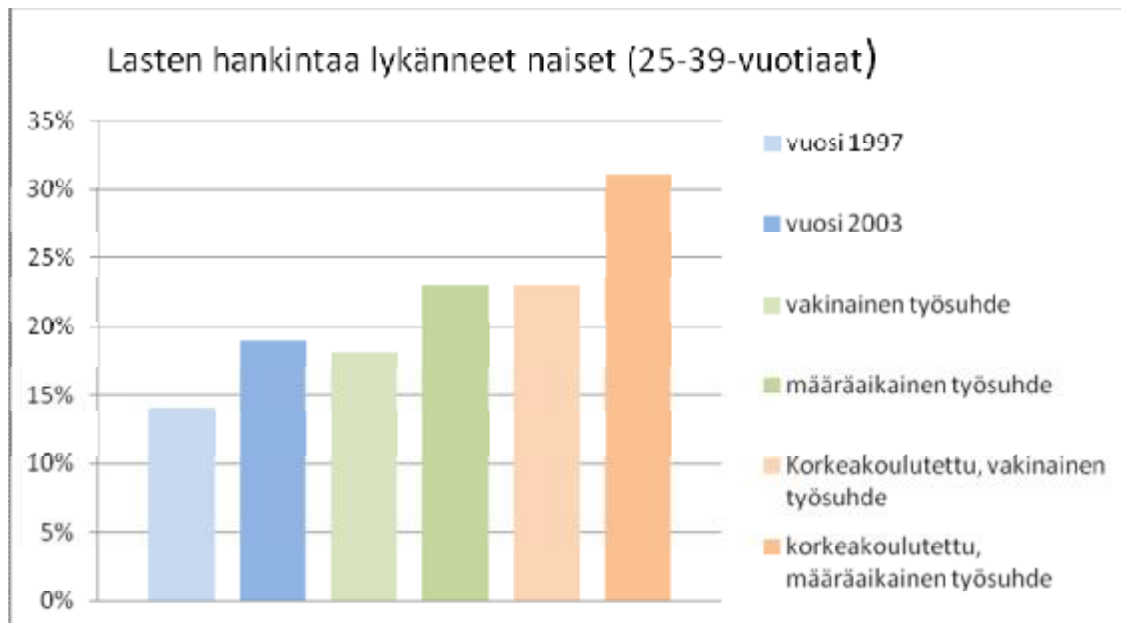
Työelämän sukupuolistavat käytännöt ylläpitävät sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Näitä käytäntöjä olisi tärkeä purkaa, jotta naisilla ja miehillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet pysyvään työhön ja perheen perustamiseen. (Anttila & Varsa 2006, 12.)

2.3.2 Koulutuksen vaikutus työsuhteeseen

Enää koulutuskaan ei takaa turvallista työsuhdetta ja erityisesti akateemisen tutkinnon suorittaneet äitien työsuhteet olivat määräaikaisia vuoden 2001-2002 vuodenvaihteessa tehdyn postikyselyn tulosten mukaan (Lammi-Taskula 2004, 41). Naumasen (2002, 285) tarkastelu koulutuksen merkityksestä miehille ja naisille osoittaa korkea-asteen koulutettujen nuorten naisten olevan heikoimmassa asemassa vakaan työllisyyden ja hyvien etenemismahdollisuuksien kannalta (Fast 2006, 19).

Kilpailun kovenemisen on aiheuttanut naisille tilanteen, jossa heidän mahdollisuutensa menestyä työmarkkinoilla ovat heikentyneet. ja samaan aikaan nuoret naiset kamppailevat yhä enenevässä määrin lasten hankkimisen kysymyksen kanssa (Frank ja Cook 1995; Ketokivi 2002; Fast 2006). Salmi (2004d, 117) onkin todennut määräaikaisuuden aiheuttaman epävarmuuden vaikuttavan elämän suunnitteluun ja se tulee olemaan yksi työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmakohdista tulevaisuudessa. Koulutuksen ja määräaikaisuuden kietoutuminen yhteen lisättynä vähäisemmällä perheellistymisellä on yhteiskunnallisesti ajateltuna huolestuttava ilmiö. Entistä ongelmallisemmaksi tämän yhtälön tekee nuorten, erityisesti nuorten naisten varsin korkea koulutustaso, joka on vielä kaiken lisäksi jatkuvasti nousemassa. Riikka Salmi (2004d, 117) esittääkin kysymyksen; alkaako syntyvyys laskea, jos korkeasti koulutettujen naisten työsuhteiden epävarmuus edelleen jatkuu?

Vahvistusta tälle huolenaiheelle antaa Kirsti Palanko-Laakan (2005) havainto määräaikaisten työntekijöiden perheellisyydestä. Verrattuna vakinaisiin työntekijöihin, ovat määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevät useammin perheettömiä ja he myös hankkivat lapset myöhemmin. Työolotutkimusten mukaan syyt lasten hankinnan lykkääntymiseen ovat työhön liittyviä ja erityisesti työsuhteen määräaikaisuus vaikuttaa perheen perustamiseen. Kuten ohessa oleva kuvio 3 osoittaa, on perheen perustamista lykänneiden naisten osuus kasvanut huomattavasti vuodesta 1997 vuoteen 2003. Määräaikaisessa työsuhteessa olevat 25-39-vuotiaat naiset ovat lykänneet lasten hankkimista vakinaisessa työsuhteessa olevia ikätovereitaan enemmän. Yleisintä lykkääminen on määräaikaisissa työsuhteissa olevien korkeakoulutettujen naisten keskuudessa.

KUVIO 3 Lasten hankintaa lykänneet palkansaajanaiset. Lehto, Lyly-Yrjänäinen & Sutela 2005.

Vanhemmat ikäluokat eivät ole joutuneet vastaavassa määrin pohtimaan lastenteon lykkäystä (Lehto ym. 2005). Perheen perustaminen näyttäytykin nykyään aikaisempaa selkeämmin henkilökohtaisena valintana, jota saatetaan suunnitella hyvin tarkasti. Enää perheen perustamista ei pidetä itsestään selvänä asiana osana elämäntulkua. Työelämän vaatimuksien kasvaminen on siis johtanut siihen, että työn ja uran vuoksi vanhemmaksi ryhtymistä saatetaan lykätä. (Kinnunen & Mauno 2002, 104.)

Työelämän parissa on siis nähtävissä selkeitä muutoksia, jotka vaikuttavat yleensäkin työhön ja perheeseen, sekä näiden kahden elämän osa-alueen yhteensovittamiseen. Muutoksia on tapahtunut myös laajemmin yhteiskunnallisella sekä asenteellisella tasolla ja suhtautuminen moniin elämään ennen kannatelluihin rakenteisiin on muuttunut. Seuraavassa luvussa tulen käymään läpi individualistumisen aikakautta, jonka koen olevan hyvä väline käsittelemään ja ymmärtämään yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia, sekä muutosten vaikutuksia muihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Yksilöllistymiskeskustelu (esim. Beck & Beck-Gernsheim 1995; 2002) tarjoaa myös teoreettisia välineitä työn ja perheen suhteen analyysiin.

3 YKSILÖ, PERHE JA TYÖ MURROKSESSA

Työ ja perhe ovat kaksi merkittävintä elämänaluetta aikuisen ihmisen elämässä (Netemeyer, McMurrian & Boles, 1996). ISSP (International Social Survey Programme) kyselyn perusteella suomalaisten kuva omasta itsestä perustuu vahvasti sille, mitä yksilö tekee. Neljännes kyselyyn vastanneista koki tämänhetkisen tai entisen ammattinsa olevan tärkein oman itsen kuvaaja. Kansalaisuus ja perheasema tai siviilisäätynousivat myös tärkeiksi identiteetin rakennusaineiksi. Nykyisen ja entisen ammatin ja perheaseman esiintulo tärkeimpinä itsen määrittäjinä verrattuna esimerkiksi sukupuoleen antaa osviittaa siitä, että identiteetti rakentuu pikemminkin itse hankituille kuin valmiiksi saaduille ominaisuuksille. Entisaikaan vakaat rakenteet ja yhteiskunta loivat pohjan identiteetille, kun taas modernissa ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa identiteetin luominen on yhä vaikeampaa. (Oinonen, Blom & Melin 2005, 14-15.) ISSP:n tutkimuksen tulokset tukevat muissa tutkimuksissa esiin tuotua huomiota siitä, että suomalaisten identiteetit ovat individualisoitumassa (Oinonen, Blom & Melin 2005; Anttila 1993).

Tässä kappaleessa tulen käsittelemään muuttunutta maailmankuvaa ja sen vaikutusta perheeseen ja työhön. Tavoitteena on myös käydä läpi tutkimukseni kannalta tärkeitä käsitteitä. Tämän lisäksi tulen käsittelemään sukupuolista näkökulmaa. Sukupuolen huomioonottaminen on tarpeen tässä tutkimuksessa, koska sukupuoli rakentaa identiteettiä ja lisäksi aikaisempia sukupuolikäsityksiä ovat hallinneet perinteiset näkemykset naisesta äitinä ja hoivaajana. Tutkimuksessani on taustalla ajatus, jonka mukaan analysoimani tekstit samaan aikaan sekä kuvaavat ja uusintavat aikansa todellisia naisia että luovat kulttuurisesti representaatioita ideaalista naisesta. Lisäksi tulen tässä luvussa tekemään katsauksen työn ja perheen vuorovaikutuksen malleihin.

3.1 Individualistumisen aikakausi

Viimevuosina individualismin ja itsekkyyden kasvu länsimaisissa yhteiskunnissa on puhuttanut laajalti. Tutkijat ovat nähneet perinteisten arvojen murentuneen ja yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun tunteen heikenneen (mm. Beck & Beck-Gernsheim 2002; Inglehart 1997). Monet sosiologian yhteiskuntateoreetikot kuten Anthony Giddens, Zygmunt Bauman, Richard Sennett, Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim ovat kirjoituksissaan kuvanneet yhteiskunnan ja yksilön välisessä suhteessa tapahtuneita muutoksia. He ovat esittäneet perinteiden ja muiden pysyvien sosiaalisten rakenteiden murenevan, jonka myötä yksilön valinnanvapaus on noussut aivan uudelle

tasolle. Beck ja Beck-Gernsheim (2002, 202) ovat kuvanneet tätä muutosta yksilöllistymisen prosessina.

Yksilöllistyminen merkitsee Beckin (1995, 27-29) mukaan uudenlaista tapaa elää ja järjestää elämää. Yksilöllistyminen tapahtuu, kun ennen elämää vahvasti ohjailteiden rakenteiden merkitys vähenee ja yhteiskunta rakenteineen muuttuu teollisesta refleksiiviseen modernisaatioon (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 202). Teollisuusyhteiskunnan perinteisten mallien, kuten ydinperheen, sukupuoliroolien, sukupuolten välisen työnjaon ja avioliiton hävitessä, yksilö joutuu itse suunnittelemaan elämäkertansa ja tekemään aikaisempaa enemmän yksilöllisiä päätöksiä. Perinteiset elämäkerrat ovat siis korvautuneet valintojen elämäkerroilla. Kun aiemmin yksilöllillä oli perheensä tai yhteisönsä vahva tuki, joutuu hän nyt itsenäisesti käsittelemään erilaisia eteen tulevia mahdollisuuksia, uhkia ja valintoja (Beck 1995, 19-20). Giddens (1995, 80) kuvaa nykyistä yhteiskuntaa paikkana, jossa auktoriteetit eivät enää määrää miten elämää tulisi elää, vaan kaikkia elämänaloja koskettavia yksilöllisiä päätöksiä tehdään jatkuvasti.

Siirtyminen traditionaalisesta moderniin ja siitä vielä jälkitraditionaaliseen yhteiskuntaan on vaikuttanut keskeisesti elämäntapojemme muovautumiseen (esim. Giddens 1995, Beck 1995). Länsimaiden pitkälle kehittyneissä teollisuusvaltioissa puitteet yksilöitymisprosessille tarjoaa hyvinvointivaltioiden yleiset kehykset kuten koulutuksen laajentuminen ja työmarkkinoiden voimakkaat liikkuvuusvaatimukset (Beck 1995, 19-20). Beckin mukaan individualistuminen ei ole tapahtunut sattumalta, vaan pohjan sille on luonut monien länsimaiden muotoutuminen palkkatyöyhteiskunniksi ja hyvinvointivaltioiksi 1960-luvulla ja niissä kehittyneet yleiset olosuhteet. (Beck 1995, 27-29.)

Julkunen (2000, 220) onkin tehnyt huomion, minkä mukaan Beck yhdistää yksilöllistymisen koskettamaan myös työelämää. Työelämän parissa yksilöllistyminen ilmenee positiivisessa mielessä uusina vapauksina sekä mahdollisuutena toteuttaa itseään, mutta vaakakupin toisessa päässä on riskien ja työelämän epävarmuuksien lisääntyminen. Beck (1995) on myös havainnut yksittäisten ihmisten työhistoriaa tarkastellessa, yksilöllistymisen linkittyvän yhteen hyvinvointivaltioiden puitteiden kanssa. Esimerkiksi muutos naisten ja miesten välisessä työnjaossa on vaatinut vanhojen sosiaalisten muotojen uudelleenmäärittelyä. Miesten työhistoriaa on pidetty itsestäänselvyytenä, kun taas naisten kohdalla asia ei ole ollut niin yksinkertainen. Kuitenkin monissa teollistuneissa maissa iso osa naisista ja äideistä työskentelee kodin ulkopuolella ja uuden sukupolven naiset ovatkin omaksuneet ajatuksen, että he voivat saada sekä työn että perheen. (Beck 1995, 29-30).

3.1.1 Naisten yksilöllistyminen

Erityisesti naisten elämä on kokenut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Heidän elämänsä on muuttunut huomattavasti yksilöllisemmäksi ja naiset ovat saaneet enemmän vapautta, kun yhteiskunta

on irrottanut mieselättäjämallista. Naisten lisääntynyt vapaus toteuttaa itseään on kuitenkin samaan aikaan tuonut heidän elämänsä huomattavasti enemmän epävarmuuksia. (Beckin & Beck-Gernsheimin 2002, 55-56.) Uudet mahdollisuudet koulutuksen ja työmarkkinoiden parissa tarkoittaa käytännössä naisten vastuualueen laajentumista perheen lisäksi muille osa-alueille. Naisten onkin sanottu olevan jatkuvassa ristipaineessa perheen ja työn yhteensovittamisen välillä (Fast 2006; Jallinoja 2000).

Aikaisemmin tiukat asenteelliset ja yhteiskunnalliset rakenteet antoivat ihmisille tarkat raamit, joiden sisään oma elämä tuli rakentaa. Esimerkiksi tiukkien avioliittokäytäntöjen vuoksi avioliittojen purkaminen oli erittäin harvinaista. Avioliitto myös rajasi naisten liikkumatilaa kohdentamalla heihin tiettyjä velvollisuuksia pakottaen ihmiset samalla yhteisöllisyyteen. Naisten riippuvuus heidän puolisoistaan on vähentynyt muun muassa koulutukseen ja omaan ammattiin panostaminen myötä (Beck 1995, 97.) Naisten liikkumatila yhteiskunnassa on lisääntynyt koulutuksen yleistymisen myötä. Nykyään työelämään osallistuminen vaatii usein kouluttautumista ja jos yksilö on halukas ulottamaan toimintamaailmaansa työelämän ja koulutuksen puoleen, on hänen kyettävä lisäämään liikkumisvalmiutta (Beck 1995, 30). Ja mitä vähemmän valtio tarjoaa turvaa epäonnistumisille, sitä enemmän jokainen on riippuvainen työmarkkinoista sekä koulutuksesta (Beck 1992, 130).

Yksilöitymiskehitys on tuonut mukanaan myös erilaisia yhteentörmäyksiä. On esimerkiksi mahdollista, että yksilön perheeseen ja vapauteen liittyvät tavoitteet kamppailevat keskenään. Erityisesti naiset ovat joutuneet maailman individualistumisen myötä pohtimaan omaan, mutta myös heidän jälkikasvunsa elämään vaikuttavaa kysymystä siitä, haluavatko he toteuttaa omaa elämänsä vai ovatko he olemassa toisia varten. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 1-2, 22.) Yksilöityminen onkin noussut modernisaation keskeisimmäksi prosessiksi yksilöiden ja perheiden kannalta, ja sen voidaan nähdä purkavan koko perheinstituutiota (Nätkin 2003, 16). Naisten ansiotyön on nähty olevan konkreettinen esimerkki yhteisöllisten ja yksilöllisten arvojen yhteentörmäyksestä. Naisten liikkumatilan lisääntymisen myötä ja molempien vanhempien työskennellessä kodin ulkopuolella, on työ alkanut kilpailemaan perheen tarpeiden kanssa. (Jallinoja 2006, 109).

Myös äitiyden parissa on pohjoismaissa ollut havaittavissa selvä modernisaatiokehitys. Ritva Nätkin (1997) on tutkinut väitöskirjassaan suomalaista äitiyttä ja hän kutsuu äitiyden modernisaatiokehitystä tietoiseksi murrokseksi. Tietoisen murroksen myötä alkoi keskustelu naisten oikeudesta ansiotyöhön sekä itsensä toteuttamiseen. Pohdinta työuran ja äitiyden yhteensovittamisen haasteista kuuluu Nätkinin mukaan modernin ja koulutetun naisen tapaan ajatella. (Nätkin 1995, 231.) Maailman muuttumisen ja naisten liikkumatilan lisääntymisen myötä erilaiset äitiydet sallitaan, eikä äitien enää oleteta automaattisesti jäävän kotiin lapsia hoitamaan (Nätkin 2002, 49.) Kun naiseuden ja äitiyden käsitteet ovat hiljalleen erkaantuneet omiksi käsitteiksi, on äitiyttä alettu tarkastelemaan yhtenä vaiheena naisen elämässä (Nätkin 2003, 20).

Äitiys on nähty usein suhteena, jossa yksilö hoivaa ja hoitaa toista. Äitiys vaihtelee kulttuureittain ja ajan mukaan, joten sitä on aiheutta tarkastella jatkuvasti kulttuurinen ja historiallinen konteksti huomioonottaen. Äitiys on todettu olevan vahvasti vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristön kanssa ja sille annetut merkitykset ovat alati muuttuvia. (Nätkin 1997, 250; Laurinen 2000, 18; Vuori 2003, 39.) Äidin rooli on kuitenkin ollut tiukasti määritelty, minkä vuoksi erilaisia äidin representaatioita on vähän (Jokinen 1996, 13). Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna äitiys on ollut vahva naisten aseman säätelijä eli lapset on ollut suotavaa synnyttää ja hoitaa tavalla, joka on ollut yleisesti hyväksyttävä, sekä noudattanut sillä hetkellä vallitsevia arvoja. Yhteiskunnassa vallitsee tietty käsitys siitä, millaista äitiyden tulisi olla. (Laurinen 2000, 18.)

Jaana Vuori (2001) on käsitellyt väitöskirjassaan naisten ja miesten välistä työnjakoa vanhemmuudesta kahden diskurssin avulla. Nämä diskurssit ovat äidinhoivan ja jaetun vanhemmuuden diskurssit. Äidinhoivan diskurssissa korostuu naisen rooli lapsen synnyttäjänä ja se, kuinka äiti on lapsen ensisijaisena kasvattaja. Jaetun vanhemmuuden diskurssi puolestaan ei vedä selkeää rajaa naisten ja miesten roolien välille lapsen kasvattajana vaan esittää ajatuksen, jonka mukaan miesten roolin tulisi olla nykyistä merkittävämpi lasten huolenpidossa ja että heidän tulisi ottaa enemmän vastuuta lapsistaan. Jaetun vanhemmuuden diskurssin olennaisena osana on ansiotyön ja vanhemmuuden yhteensovittaminen. (Vuori 2001, 355.)

Molempiin yllä esitettyihin diskursseihin sisältyy problematiikkaa. Sekä äidinhoivan että jaetun vanhemmuuden diskurssi sisältää ajatuksen, jonka mukaan äiti voi olla joko vain antaumuksellinen kotiäiti tai työäiti. Kuitenkin myös ansiotyössä käyvät äidit luovat aivan samalla suhteen lapsiin kuin kotiäiditkin, eikä puolestaan kotiäitien toiminta rajoitu ainoastaan kotiin. (Vuori 2001, 371; Kivimäki 2003, 195.)

3.2 Familistinen ja individualistinen perhekäsitys

Maailman modernisoitumisen ja yksilöllisyyden arvostuksen lisääntymisen on nähty olevan uhka perheelle. Yksilöä korostavassa yhteiskunnassa perheen määrittely on noussut tärkeäksi kysymykseksi. Kriittisen perhetutkimuksen myötä perheen yksiselitteisyyttä on kyseenalaistettu ja yksinkertaistavat oletukset siitä hylätty. Pyrkimyksenä on ollut laajentaa sekä tarkentaa perhekäsitettä, jotta kyettäisiin ymmärtämään perhesuhteita monipuolisesti. (Forsberg 2003, 10-11.) Nykyään normaaleja perhemuotoja on useita erilaisia ja aikaisemmin vallinnut käsitys suurperheestä kera kiinteän sukuyhteisön on vanhentunut. Suurperheet näyttävätkin jakautuneen pienempiin perheyksikköihin perheenjäsenten individualistumisten seurauksena. Ritva Nätkin on nimittänyt tätä muutosta perheen purkautumisprosessiksi. (Nätkin 2003, 17-18.)

Vaikka yksilöllistymisen käsite luonnehtii nykyaikaa, ei modernin perheihanteen mukaiset rakenteet ole päässeet katoamaan. Nätkinin mukaan

kyseessä on pikemminkin ihmisten refleksiivisyys ja perheihannemallin perusrakenteiden tiedostaminen. Ei siis niinkään perherakenteiden purkautuminen tai hajoaminen. Tietoisuuden lisääntymisen sekä refleksiivisyyden myötä ihmiset eivät koe perheen prosesseja enää yhtä velvoittavina ja elämää rajoittavina kuin ennen. Naisten maailmassa tapahtuneet muutokset eivät välttämättä aiheuta suurta ristiriitaa yksilöllisyyden lisääntymisen ja perheen vaatimusten välillä. Nätkin sanookin naisten ja lasten yksilöitymisen miesten tavoin olevan tietynlainen näköharha. Tätä hän perustelee sillä, että perheihanteen perusrakenteet vallitsevat edelleen. Naisen yksilöityminen eroaa miehen yksilöitymisestä muun muassa naisten tekemä hoivatyön vuoksi. (Nätkin 2003, 21-22.)

Yhteiskunnan muuttuminen yksilöä korostavaan suuntaan on jakanut perhettä koskevat näkökulmat perhesosiologisessa keskustelussa kahteen vallitsevaan näkökulmaan. Näiden näkökulmien avulla voimme hahmottaa aikamme perhekäsityksiä. Jallinojaa (1984) mukailleen nämä perhekäsitykset ovat familistinen eli perhekeskeinen ja individualistinen eli yksilökeskeinen perhemalli. Ajattelutapojen merkittävin ero syntyy siitä, miten paljon painotetaan toisaalta perheen pysymistä koossa ja toisaalta yksilöiden omia vaatimuksia ja toiveita. (Jallinoja 1998, 64.)

Familistinen malli oli yleinen vähemmän kilpailua korostavassa yhteiskunnassa. Tämän perhekäsityksen mukaan ihminen rakastuu ainoastaan kerran elämässään ja perhe-elämä alkaa avioliiton jälkeen. Avioliitto päättyy jommankumman puolison kuolemaan, eikä eroa ole nähty vaihtoehtona. (Jallinoja 1984, 55.) Familistisen perhekäsitys antaa tiukat raamit erityisesti naisten elämään ja sen mukaan naisten muut pyrkimykset elämässä ovat alisteisia perheen hyvinvoinnille. Ennen naisten ansiotyön yleistymistä tämä tarkoitti käytännössä sitä, että kun nainen meni naimisiin ja jos perheeseen syntyi lapsi, oli naisen jätettävä ansiotyö ja jäätävä kotiin hoitamaan lasta. (Jallinoja 1984, 107-112). Familistisen perhemallin koetaan sopivan huonosti nykyiseen yhteiskuntaan, jossa kilpailua ja menestystä painotetaan suuresti (Jallinoja 2000, 219). Julkunen on todennut menestyksen muotoutuneen yhdeksi hyvinvointivaltion hallintatavoista. Hyvinvointi koetaan menestyksenä ja menestys hyvinvointina (Julkunen 2008, 13).

Individualistisen perhemallin eroa suuresti familistisestä perhemallista muun muassa siinä, että sen mukaan ihminen tulee todennäköisesti rakastumaan useammin kuin kerran elämässään. Jotkut näistä rakastumisista päättyvät avioliittoon tai avoliittoon ja näitä suhteita vaalitaan niin kauan kuin niissä on hyvä olla, eikä eroa paheksuta. Individualistinen perhemalli puolestaan on tullut yhä yleisemmäksi kilpailuyhteiskunnassa. Individualistinen diskurssi korostaa yksilön oikeutta omaan elämään ja elämänhallintaan, vaikka se joskus olisi uhkana perheen pysyvyydelle. Äitien ansiotyötä pidetään arvossa, eivätkä lapset saa olla työelämässä menestymisen esteenä. Familistinen ja individualistinen perhemalli eivät hyvin usein esiinny näin yksinkertaisina ja mustavalkoisina joko-tai-malleina, vaan ne ovat lähinnä ihmisten mielessä olevia ideoita. (Jallinoja 1984, 39-40, 55.)

Se miten ihmiset tietynä aikana ja tietyssä kulttuurissa suhtautuvat asioihin, muodostaa viitekehyksen ihmisten toiminnalle. Kiteytettynä Jallinojan esittämä pohdinta modernista perhekäsityksestä voidaan esittää seuraavasti; Familistisessa perhemallissa perhe toimii arvona itsessään, kun taas individualistisen perhemallin mukaan yksilön oikeus omaan elämään menee perheen edelle, vaikka sen pysyvyyttä uhaten. Vaikka perheen ympärillä vallinnut ilmapiiri on ollut suhteellisen moninaista, on suurin osa ihmisistä tehnyt elämässään ratkaisuja familistista perhekäsitystä vahvistaen. Esimerkiksi avioliiton suosio ei ole vähentynyt elämänjärjestelyjen ratkaisuvaihtoehtona. (Jallinoja 1984.)

3.3 Identiteetti

Individualistinen ajattelu on Suomessa saanut jo joitain äärimmäisiä muotoja kun Tasa-arvobarometri paljasti naimattomien yksin elävien suomalaisten suhtautuvan entistä kriittisemmin perheeseen ja parisuhteeseen. Pelkästään parisuhteeseen sitoutumisen arvellaan rajoittavan omaa vapaa-ajan viettoa (Melkas 2001, 31-33). Yksilökeskeisessä yhteiskunnassa henkilökohtaisia suorituksia arvostetaan enenevässä määrin. Koulutetun väestön keskuudessa työn ohittaa perheen tärkeysjärjestyksessä siinä mielessä, että kaikki muu peilautuu työhön. Ihminen voi saavuttaa menestystä ja yksilöllistä mainetta työelämässä, kun taas tilanne kotirintamalla ei ole sama. (Jallinoja 2000, 139-142.) Perheen sanotaan olevan tärkein asia elämässä ja merkitsevän eniten, mutta silti perhe joutuu kamppailemaan ajasta ja arvostuksesta työn kanssa, ja usein se vielä häviää taistelun (Jallinoja 2000).

Identiteetin rakentamisesta on tullut yksilölle refleksiivinen projekti. Suurempi vapaus oman elämäkerran suunnitteluun lisää myös epävarmuuden ja yksilön vastuun kasvua ja yksilön tuleekin olla entistä vahvempi ja valmiimpi tekemään päätöksiä (Giddens 1991, 5, 32). Ilman ulkopuolisten rakenteiden ja auktoriteettien kontrollia ja tukea ihminen joutuu itse rakentamaan identiteettinsä. Identiteetin rakentaminen tapahtuu jatkuvassa minänkoostamisprosessissa, jossa minää voidaan samanaikaisesti purkaa sekä koostaa. Identiteetti ei sen vuoksi olekaan koskaan valmis tai lopullinen, vaan se on aina muutoksen tilassa (Bauman 1996, 194-202). Vaikka yksilöllä onkin nykyään vapaammat kädet oman elämäkerran rakentamiseen, rajoittaa ympäröivä todellisuus valinnanmahdollisuuksia. Oma elämäkerta luodaan ja samalla omaa identiteettiä prosessoidaan rajoitettujen olosuhteiden puitteista. (Beck 1995, 27.)

Sennett (2003) on sanonut nyky-yhteiskunnassa menestymiseen tarvittavan kykyä huolehtia itsestä, taitoa muokata identiteettiä ja kykeneväisyyttä sopeutua muutoksiin. Hänen mukaansa ne yksilöt, jotka luottavat omiin mahdollisuuksiinsa ja uskaltavat ottaa riskejä, tulevat menestymään. Puolestaan yksilön heikko yhteiskunnallinen asema tai huono itseluottamus voi vaikeuttaa identiteetin muokkaamista uusiin tilanteisiin

sopiviksi. Jos yksilö ei usko itseensä, saattaa hän jumiutua identiteettiä rakentaessaan tiukasti totuttuihin toimintamalleihin, näkemättä muita valintamahdollisuuksia, joissa hän voisi itseään toteuttaa.

Beckin mukaan itsensä toteutuksen perimmäisenä ehtona ei kuitenkaan ole identiteetin menestyksenkäs rakentaminen vaan palkkatyö, joka takaa taloudellisen turvallisuuden (Beck 1998). Myös Julkunen (2000) näkee työnteon tärkeyden yksilölle. Vaikka jälkimodernissa maailmassa yksilöllä on teollista aikakautta enemmän tilaa rakentaa oma elämäkertansa, ovat valintamahdollisuudet työnteon suhteen sen taloudellisen välttämättömyyden vuoksi rajalliset. Useat tutkimukset puoltavat työn tärkeyden korostumista individualistuneessa maailmassa. Palkkatyöstä on tullut myös naisille vahvuuden ja riippumattomuuden symboli, heidän irtauduttuaan kodin piiristä ansiotyön pariin. (Julkunen 2000, 222-223.)

Suomi on nähty perinteisesti maana, jossa kansalaisten identiteetteihin on kuulunut vahvasti työkeskeisyys ja 1990-luvun laman myötä erityisesti naisten työkeskeisyyden on nähty vahvistuneen entisestään. Naisten keskeiseksi tavoitteeksi onkin noussut työ ja sen avulla itsensä elättäminen, jonka avulla myös muu itsenäisyys saavutetaan. (Julkunen 1999, 94-95.) Jotta yksilö on kykeneväinen toteuttamaan itseään, vaatii se taloudellista turvallisuutta, joka taas on saavutettavissa palkkatyön avulla. Rahaa tärkeämpää Julkunen (2000, 223) mukaan kuitenkin on mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään.

Suomalaisille työ on ollut myös keskeinen elämänarvo. Ihmisten odotukset työtä kohtaan ovat muun maailman ohella individualisoituneet ja muuttuneet yksilöllisimmiksi. Työhön sitoutuminen on muuttumassa välineellisestä sitoutumisesta kokonaisvaltaisempaan ja henkilökohtaisempaan muotoon. (Kasvio 1994, 117, 260.) Etenkin nuorison parissa on ollut havaittavissa työn mielekkyydelle ja sisällöllisille vaatimuksille asetettujen vaatimusten kasvua (Tuohinen 1990, 90-92). Työltä haetaan nykyään elämyksiä, mahdollisuutta toteuttaa itseään ja päästä kehittymään (Siltala 2004, 174).

Modernisaatiolla ja yksilöllistymisellä on siis kiinnekohtia myös työyhteiskunnan ja työelämän muutoksiin. Muutokset ovat kuitenkin tuoneet ihmiset tilanteeseen, jossa eteen tulee uusia konflikteja. Työn ja perheen yhteensovittaminen on tästä yksi esimerkki (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 55). Perinteisten sosiaalisten identiteettien murentuessa vastakkainasettelu naisten ja miesten välillä voimistuu ja sukupuoliroolien uudelleenmäärittelyn tärkeys korostuu (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 22).

3.4 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Aaltio-Marjosola (2001) on todennut teoksessaan ”Naiset, miehet ja johtajuus” työn ja perheen yhteensovittamisen käytännön ratkaisujen olevan aina perhekohtaisia. Perhekohtaisuus tekee ratkaisuista varsin yksilöllisiä ja omalle perheelle toimivan mallin löytäminen on tärkeää. Vastuu yhteensovittamisen kysymyksistä kuuluu perheessä niin miehille kuin naisille ja aktiivinen

perheenjäsenyys vaatii yksilöltä jatkuvaa oman roolin reflektointia. (Aaltio-Marjosola 2001, 201, 203-204.) Tutkimusten mukaan on todettu työn ja perheen yhdistämisen aiheuttavan stressiä molemmille sukupuolille, naisille kuitenkin miehiä enemmän (Aaltio-Marjosola 2001, 195). Erityisesti naiset kokevat myös aikapulaa niin kotona kuin työpaikalla. Ainoastaan työn ja perheen yhdistämisen ongelmat eivät kuitenkaan selitä tätä, koska myös lapsettomien naisten on todettu kokevan ajanpuutetta. (Julkunen ym. 2004, 236.)

Työn ja perheen välistä suhdetta tutkiva kirjallisuus sisältää useita teoreettisia näkökulmia, joiden avulla on pyritty ymmärtämään näiden kahden elämän osa-alueen yhteensovittamisen dilemmaa. Vaikka työn ja perheen yhteensovittamista käsittelevä tutkimus on kasvanut ja kehittynyt vastaamaan muuttuneita tilanteita perheissä ja työpaikoilla, ei kaiken kattavaa teoreettista viitekehystä ole pystytty luomaan. Seuraavaksi tulen esittelemään lyhyesti työn ja perheen vuorovaikutuksen mallit. Vaikka nämä vuorovaikutuksen mallit eivät olekaan tutkimukseni kannalta suuressa roolissa, on niiden esittely tarpeen työn ja perheen monimutkaista suhdetta hahmottaessa. En siis pyri tutkimukseni analyysiosiossa esimerkiksi testaamaan tai vertailemaan näitä malleja. Koen niiden esittelyn avaavan työn ja perheen välisen suhteen ilmiötä, mikä on myös pohjimmiltaan tämän tutkimuksen tavoite.

3.4.1 Työn ja perheen vuorovaikutuksen mallit

Ensimmäiseksi huomion kohteeksi työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimuksissa nousi äitien työssäkäynti. Näiden tutkimusten lähtöoletus oli se, että työn merkitys perheelle on aina negatiivinen. Työn ja perheen yhteensovittamisessa tarkasteltiin roolien kasautumista ja pohdinnan aiheeksi se, kuinka äidit selviävät kun rooleja on enemmän. Niiden äitien pärjäämistä, joilla oli useita rooleja, verrattiin äiteihin, joilla taasen oli vähän rooleja ja tätä kautta syntyivät vähitellen roolistressiteoriat. Roolistressiteoriat ovatkin nousseet hallitsevaan asemaan työn ja perheen konflikteja käsittelevissä tutkimuksissa. (Vasikkaniemi 2013, 19.) Roolistressiteorioiden mukaan yksilön jossakin roolissa kokemat paineet ja heikkoudet vaikuttavat toimintaan jossakin toisessa roolissa. (Vasikkaniemi 20013; Grzywach & Marks, 2000). Mahdollinen rasitus voi myös syntyä jos rooleihin liittyvät käyttäytymisodotukset ovat ristiriidassa keskenään. Roolistressiteorioiden vastaisesti kuitenkin huomattiin työssäkäyvien äitien olevan paremmassa fyysisessä ja mentaalisessa kunnossa verrattuna kotona oleviin äiteihin. Tämän havainnon myötä näkökulma alkoi hiljalleen laajeta, eikä työn merkityksen perheelle enää automaattisesti oletettu olevan negatiivinen. Alettiin ajatella, että roolien moninaisuus voi vaikuttaa yksilöön positiivisesti, muun muassa vahvistamalla hyvinvointia ja lisäämällä tyytyväisyyttä elämään (Vasikkaniemi 2013; Repetti, 1997).

Muita työn ja perheen yhteensovittamisen analysointiin käytettyjä malleja ovat segmentaatio-, integraatiomalli ja spill-over-malli. Segmentaatiomallin mukaan työ ja perhe ovat täysin erillisiä alueita, eikä niiden välillä ole mitään suhdetta. Työn tai perheen tapahtumilla ei siis tämän mallin mukaan ole

minkäänlaisia seurausvaikutuksia suuntaan tai toiseen. Integraatiomalli näkee asian päinvastoin ja sen mukaan työ ja perhe ovat erottamattomia. Spill-over-malli kuvaa työn ja perheen suhteen olevan toisilleen ehtoja ja mahdollisuuksia asettava, sekä toisiinsa vaikuttava. Vaikutuksen koetaan useimmiten olevan negatiivinen, jolloin perheen on nähty kärsivän työstä. Kompensaatiomallissa, kuten nimikin jo antaa ymmärtää, ajatellaan ihmisten tasapainottavan perhe- tai työelämän vaikutuksia toisiinsa. Eli jos ihminen on esimerkiksi kokenut riittämättömyyttä perheessä, kompensoi hän näitä tuntemuksia työelämän parissa ja sama toimii myös toiseen suuntaan. Työn ja perheen suhde on myös mahdollista nähdä välineellisenä, mikä tarkoittaa yhdellä alueella saadun edun hyödyntämistä toisella alueella. Perinteinen esimerkki instrumentaalista suhteesta on työstä saatavan palkan käyttäminen välineenä perhe-elämän tai vapaa-ajan parissa. (Salmi 2004d, 113-114.)

Salmi (2004d) on pelkistänyt yllä esiteltyt työn ja perheen vuorovaikutuksen mallit kahteen näkökulmaan, joita hän kutsuu joko-tai-näkökulmaksi ja sekä-että-näkökulmaksi. Yleinen tapa nähdä työn ja perheen yhteensovittaminen on ensimmäiseksi mainittu joko-tai-näkökulma. Sen mukaan työn ja perheen suhde on ristiriitainen ja ongelmallinen. Perusteena tälle näkökulmalle toimii pitkä ja perinteinen ajattelu siitä, että työ kuuluu julkiseen elämänalueeseen ja perhe yksityiseen. Ajatus pohjautuu sukupuolten väliseen työnjaon historiaan eli aikakauteen, jolloin nainen hoiti kodin ja perheen ja mies toi leivän pöytään. Joko-tai-näkökulmaan liittyy myös brittisosologi Suzan Lewisin (1996) mukaan työelämässä vallitseva kuva ihannetyöntekijästä. Ideaalityöntekijä on henkilö, jolla ei ole perhettä tai vaihtoehtoisesti mies, jonka vaimo huolehtii perheestä. Malliin kuuluu myös valmius olla käytettävissä työasioissa koska vain ja sitoutuminen työhön osoitetaan juurikin pitkällä työtunneilla. Joko-tai-näkökulman vahvasta asemasta kertoo sen pysyminen pinnalla jopa Suomen kaltaisessa maassa, jossa naiset ovat kuuluneet työvoimaan vuosikymmenten ajan ja sukupuolten välisen tasa-arvon ajatellaan olevan hyvällä mallilla. Suomi on maa, jossa työn ja perheen yhteensovittaminen ei voi perustua siihen, että kodista huolehtiminen jää naisen vastuulle, mutta silti ajatus ihannetyöntekijästä perustuu tämänlaiseen tilanteeseen. (Salmi 2004d, 114-115.)

Lewis (1996) sanoo joko-tai-näkökulman sisältävän oletuksen sitoutumisen ja motivoitumisen nollasummamallista. Jos yksilö on sitoutunut perheeseensä, ei hän nollasummamallin mukaan voi olla sitoutunut työhönsä. Jos henkilö siis jossain vaiheessa haluaa tai hän joutuu laittamaan perheensä ajankäytöllisesti etusijalle, on hän vähemmän arvostettu työntekijä kuin se, jonka perheeseen liittyvät velvoitteet eivät tule esille työpaikalla. Mallin mukaan työntekijän sitoutuneisuus punnitaan siis ajassa. Korkeassa asemassa työskentelevien oletetaan olevan muita sitoutuneempia työhönsä sen vuoksi, että heidän työtehtävien ajatellaan olevan mielenkiintoisimpia. Nollasummamallin mukaan tämä tarkoittaa sitä, että samalla he olisivat vähiten sitoutuneita perheisiinsä. Suomessa korkeakoulutuksen saaneet alkavat myös olla ikäluokka ikäluokalta suurempi joukko työvoimasta. Työn ja perheen

yhteensovittamista pohdittaessa on nollasummamallilla perusteensa siinä, että työelämän vaatimukset ovat jatkuvasti kasvaneet. Salmi (2004d) esittääkin kysymyksen; riittääkö ihmisillä aikaa ja voimia muuhun kuin ansiotyöhönsä? (Salmi 2004d, 115-116.)

Edellä mainittujen näkökulmien lisäksi työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimuksessa on siirrytty tutkimaan muun muassa sitä, miten joustavuus työn ja perheen välillä helpottaa yhteensovittamista. Rantasen ja Kinnusen (2005) mukaan tutkimus on edennyt tilanteeseen, jossa yksilön nähdään olevan kykeneväinen hallitsemaan työn ja perheen rajapintoja erilaisten mallien avulla. Työtä ja perhe-elämää yhdistävä henkilö on nykytutkimuksen mukaan aktiivinen ja hän sopeutuu erilaisiin tilanteisiin niitä samalla muovaten. (Vasikkaniemi 2013, 20.)

Työn ja perheen yhteensovittamista on mahdollista tarkastella myös tasapainon käsitteen avulla. Yleisesti ottaen työn ja perheen välisellä tasapainolla tarkoitetaan tilannetta, jossa nämä kaksi elämän osa-aluetta ovat harmoniassa tai integroituneet sulavasti yhteen. Aikaisemmin työn ja perheen nähtiin olevan tasapainossa silloin, kun niiden välillä ei ollut rooliristiriitoja, eivätkä ne muutenkaan häirinneet toisiaan. Tutkimuksissa on kuitenkin huomattu, että työn ja perheen välinen tasapaino, ei tarkoita pelkästään ristiriitojen puuttumista. Frone (2003) onkin muodostanut mallin, jonka mukaan työn ja perheen yhteensovittamisen ulottuvuuksia on useita. Taulukosta 1 on nähtävissä, että kokemusten siirräntä voi tapahtua positiivisesti ja negatiivisesti sekä kodista työhön, että työstä kotiin (Frone 2003, 145-146.)

	Kielteinen	Myönteinen
Työ-perhe	Työstä perheeseen suuntautuva ristiriita	Työstä perheeseen suuntautuva myönteinen vuorovaikutus
Perhe-työ	Perheestä työhön suuntautuva ristiriita	Perheestä työhön suuntautuva myönteinen vuorovaikutus

TAULUKKO 1 Työn ja perheen yhteensovittamisen ulottuvuudet Fronen (2003, 146) mukaan.

3.5 Tasa-arvon näkökulma

Vaikka suomalainen perhevapaajärjestelmä antaa periaatteessa niin äidille kuin isälle samanlaiset mahdollisuudet pitää perhevapaita tai jäädä kotiin hoitamaan sairastunutta lasta, ovat naiset niitä, jotka käytännössä ottavat nämä mahdollisuudet käyttöönsä. Tämä aiheuttaa sen, että perhevapaista aiheutuvat kustannukset jäävät yleensä myös naisenemmistöisten alojen maksettavaksi. Perheen ja työn yhteensovittamista mietittäessä, tulee huomioon ottaa myös kotona tapahtuvat kotityöt ja niiden jako. Vuoden 2004 tasa-arvobarometri

osoittaa kotitöiden kasautuvan edelleen naissukupuolelle. (Kempe ym. 2008, 2.) Muun muassa näiden realiteettien vuoksi perhe uhkaa erityisesti naisten suotuisaa työuraa. Piensoho (2006) on sanonut tasa-arvoisen parisuhteen olevan perusta perheystävälliselle perheelle. Perheystävällisen perheen merkkeihin kuuluu esimerkiksi se, että molemmat vanhemmat ottavat vastuuta lasten hoidosta ja kotitöistä. (Piensoho 2006, 22-23)

Työn ja perheen yhteensovittamisessa tehdään valintoja niin henkilökohtaisella kuin perheen tasolla. Kyseessä on myös yhteiskuntapoliittinen asia. Vaikka jokainen tekee periaatteessa itse yksilöllisellä tasolla työn ja perheen yhteensovittamisen valinnat, on näillä valinnoilla myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Yksilön tekemiin valintoihin nimittäin vaikuttaa yhteiskunnassa ja työelämässä vallitsevat rakenteet. Erilaisilla rakenteilla voidaan tehdä työn ja perheen yhteensovittamisen joko vaikeammaksi tai helpommaksi. (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2003, 15-16.) Joan Acker (1989) on nimennyt käytännöt, joiden avulla työn ja perheen yhteensovittamisen tapahtuu ”äännettömäksi kompromissiksi”. Tällä Acker on tarkoittanut sitä, että vaikka naisilla on oikeus palkkatyöhön ja taloudelliseen itsenäisyyteen, on työelämä käytännöiltään kehittynyt sellaisen tilanteen mukaan, jossa nainen on vastuussa kodista ja mies elättää perheen (Kempe ym. 2008, 5). Työn ja perheen yhteensovittamista onkin pidetty lähinnä naisia koskevana asiana.

3.5.1 Sukupuolten tasa-arvoiset mahdollisuudet

Sukupuolinäkökulma tuo esille työn ja perheen yhteensovittamisen sisäänrakennetut sukupuolistavat prosessit, joiden näkyvyyden lisääminen ja tiedon syventäminen aiheesta, on yksi suurimmista haasteista yhteensovittamisen näkökulman laajentamiseksi. Tämä näkökulma tuo esille naisena ja miehenä olemisen tavat ja mahdollisuudet. Historia työn ja perheen yhteensovittamisen yhteydestä sukupuoleen on pitkä. Lähtökohtana toimii naisten tulo työmarkkinoille, jolloin lastenhoidon hoitaminen mutkistui. Tältä kannalta katsottuna, lapset on nähty teollisessa yhteiskunnassa ainoastaan naisten lapsina. (Salmi 2004c, 4.) Työn ja perheen yhteensovittamisen malli on kietoutunut vahvasti miehiseen työmarkkinoilla olemisen tapaan. Tämä on tarkoittanut keskeytymätöntä työuraa koulutuksen päättymisestä eläkkeelle jäämiseen saakka. Perheeseen liittyvät asiat sen sijaan on liitetty naisiin ja nähty enemmän sosiaalisina kuin liiketoimintaan liittyvinä asioina. Miesten perhe-elättäjäysmallin heikentyessä ja naisten työmarkkinoilla osallistumisen sekä koulutustason nousun myötä, sukupuolten välinen kahtiajako on alkanut hämärtymään. Vaikka työn ja perheen yhteensovittamisen malli on ollut miehinen, ei aiheen problematiikan ole nähty koskettavan miehiä, kuin vasta viime aikoina. (Kempe ym. 2008, 4.)

Suomessa vanhemmuudesta ja perheestä puhutaan yleensä tasa-arvoiseen sävyyn. Kuitenkin käydyt keskustelut koskettavat usein käytännössä vain naisia ja Julkunen (2002, 47) sanookin tapana olevan neutraloida sukupuoli

piiloon. (Fast 2006, 28.) Marjo Vuorikosken (2005, 31) näkemys aiheesta puoltaa tuota ajatusta. Hänen mukaansa suomalaiseen yhteiskuntaan on pinttynyt käsitys sukupuolen tasa-arvosta ja ihmisten mieliin juurtunut ajatus estää näkemästä sukupuolten todellista eriarvoisuutta. Tasa-arvon sijaan Suomessa voitaisiinkin puhua sukupuolisokeudesta.

Myös individualistuminen näkyy vahvasti sukupuolella ja Julkunen (2010, 10) onkin esittänyt modernisaatiokertomuksen sisältävän idean sukupuolettomasta sosiaalisesta järjestyksestä, jossa toimivia yksilöitä sukupuoli ei määrittele. Muodollisesti teollisuusmaissa onkin siirrytty yhtäläiseen sukupuolettomaan kansalaisuuteen. Kuitenkin esimerkiksi perhevapaiden sukupuolittunut käyttö osoittaa sukupuolettomuuden olevan pelkkä harha. Oletettujen pitkien perhevapaiden ja niistä koituvien kustannusten pelossa synnytyksiä olevia naisia syrjitään työmaailmassa esimerkiksi työhönottotilanteissa ja työn organisoinnissa. (Fast 2006, 28.)

Sukupuolten välisen tasa-arvokeskustelun tavoitteena on naisten toimintakentän laajeneminen ja aluksi keskustelun painopiste on ollut selvästi siinä, miten äiti voisi yhdistää sekä lasten synnyttämisen ja hoitamisen että ansiotyön. Miesten lisääntyvää osallistumista kotitöihin ja lastenhoitoon pidettiin ratkaisuna tähän ongelmaan. Myöhemmin isyys on noussut keskeiseksi perheteemaksi (Vuori 2003, 51.) Etenkin pohjoismaissa miesten perinteinen asema ja isyys ovat herättäneet viime aikoina keskustelua. Jotta miesten aktiivisempi vanhemmuus toteutuisi, edellytetään muutoksia jokapäiväisen elämän käytännöissä, erityisesti perheessä ja työpaikoilla. (Salmi 2004c, 6.)

Arkipäiväiset toimintatavat ovat vahvasti sidoksissa sukupuolen rakentumiseen. Sukupuoli muovaa vuorovaikutusta ja se myös rakentuu arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Arkipäiväiset toimintakäytännöt ovat sukupuolistuneita, mikä tarkoittaa, että ne sisältävät oletuksia naisille ja miehille ominaisesta ja sopivasta käytöksestä sekä heidän eroistaan. Samaan aikaan kun arkipäivän toimintatavat sisältävät oletuksia, tuottavat ne niitä ylläpitämällä sukupuolistuneita eroja. Arkielämän käytäntöjä analysoitaessa on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen rakentuminen, koska lähtökohdat miesten ja naisten tavoille käyttäytyä, rakentuvat pitkälti erilaisissa sosiaalisissa ja kulttuurisissa käytännöissä. Samaan aikaan sukupuolella on merkittävä vaikutus toimintamahdollisuuksiimme yhteiskunnan eri osa-alueilla. Näin ollen voidaan sanoa sukupuolen olevan lähinnä prosessi, joka muovautuu jokapäiväisten prosessien kautta. Tämä prosessinäkökulma auttaa ymmärtämään sitä, miten naisena tai miehenä oleminen on erilaista riippuen yhteiskunnasta ja aikakaudesta. Käytäntöihin vaikuttamalla on siis mahdollista saada aikaan muutoksia naiseuden ja mieheyden ehdoissa. (Salmi 2004, 26.) Historian saatossa rakentuneet perinteiset käsitykset sukupuolirooleista ja sukupuolten erilaisista perhevelvollisuuksista vaikuttavat asenteiden vapautumisesta huolimatta edelleen naisten rooleihin työelämässä sekä heidän työtä ja uraa koskeviin valintoihinsa (Cook, 1993).

4 TUTKIMUSPROSESSI

Tässä tutkimuksessa tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohdetta pyritään tarkastelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja kiinnostuksen kohteena on todellisuuden sosiaalinen rakentuminen ja sen tulkitseminen. Tarkoituksena laadullisessa tutkimuksessa ei ole todistaa jo olemassa olevien totuusväittämien paikkansapitävyyttä, vaan paljastaa ja löytää tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 151-152). Tämän tutkimuksen, kuten usein kvalitatiivisen tutkimuksen todellisuus- ja ihmiskäsitys pohjaa fenomenologiaan, jonka peruskäsityksenä on, että ihminen tietää maailmasta oman kokemuksensa kautta ja että hän on aktiivinen ja tavoitteellinen. Lisäksi ihmisen toiminnan tuloksena syntyvät kulttuurit, jotka puolestaan muokkaavat ihmistä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 77.)

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus tai tehtävä, joka ohjaa tutkimusstrategisia valintoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 127). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella työn ja perheen suhteen kuvauksia naisnäkökulmasta suomalaisessa Gloria-lehden artikkeleissa. Lisäksi pyrkimyksenä on selvittää, onko työn ja perheen suhteessa havaittavissa muutoksia viimeisen parinkymmenen vuoden aikana? Varhaisemmassa johtamistutkimuksessa työtä ja perhettä on käsitelty erillisinä tekijöinä. Viime vuosikymmeninä näkökulmassa on tapahtunut muutosta, jonka seurauksena työtä, perhettä ja vapaa-aikaa on ryhdytty tutkimaan myös yhdessä. (Välimäki, Lämsä & Hiillos 2008, 8.) Myös tässä tutkimuksessa tulen tarkastelemaan naisten työn ja perheen suhdetta elämäkokonaisuuden näkökulmasta.

Tutkimukseni pääkysymys on:

- Miten työn ja perheen suhde representoituu artikkeleissa?

Alakysymyksiä ovat:

- Miten työn, perheen ja vapaa-ajan suhde näyttäytyy?
- Millaisia ominaisuuksia työn ja perheen yhdistäneisiin naisiin liitetään?
- Miten sukupuoli näyttäytyy teksteissä?

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimus on empiirinen ja aineistoksi valikoitui naistenlehti Gloria, jota on julkaistu kerran kuukaudessa huhtikuusta 1987 lähtien. Lehden levikki vuonna 2012 oli 51 382. (Sanoma Magazines, 2013.) Tämän tutkimuksen aineisto on hankittu osittain satunnaivaraisella ja harkinnanvaraisella otannalla keräämällä Gloria-lehden työn ja perheen yhteensovittamisen aihetta käsitteleviä artikkeleja. Tiedonkeruun tuloksena saatu aineisto on inhimillistä, subjektiivista ja arvosidonnaista, joten sitä ei voida irrottaa kontekstistaan. Siten tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat aineistona käytettyjen artikkeleiden kirjoittajat ja lehden toimituksen asenteet, sekä myös tutkijan oma persoonallisuus, arvot ja historia.

Artikkelit on kerätty käymällä läpi satunnaisesti valitut vuosikerrat lehden ilmestymisestä vuoteen 2012 asti. Jotta aineiston määrä pysyi maltillisena ja kvalitatiiviseen tutkimukseen määrällisesti sopivana, valitsin tarkasteluun satunnaisesti kuusi vuosikertaa (1987, 1988, 1994, 2000, 2005 ja 2010). Eskolan ja Suorannan (1998, 18) mukaan aineiston tieteellisyyden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa ei ole määrä, vaan laatu. Poiketen määrällisestä tutkimuksesta, laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrän tapauksia ja pyritään niiden perusteelliseen analysointiin. Harkinnanvaraiseksi otannan tekee se, että pyrin poimimaan vuosikerrat suhteellisen tasaisesti koko julkaisuajalta saadakseni mahdollisimman kattavan ja monipuolisen kuvan työn ja perheen yhteensovittamisen ilmiöstä. Rajauksena käytin sitä, että aineistoon valikoitujen artikkeleiden tuli käsitellä työn ja perheen suhdetta joko suorasti tai epäsuorasti. Kriteerinä ei siis kuitenkaan ole ollut ”työn ja perheen suhteen” käsitteen löytyminen artikkelissa, vaan kyseisen *ilmiön* esiintyminen jollakin tapaa tekstistä.

Toinen olennainen kriteeri aineiston rajauksessa oli se, että artikkeleiden tuli olla henkilöhaastatteluja. Esimerkiksi mainokset on siis rajattu tutkimusaineiston ulkopuolelle. Tutkimuksessani on selkeä naisnäkökulma työn ja perheen suhdetta tarkastellessa ja jokaisessa aineistoon valikoidussa artikkelissa pääosassa onkin tämän vuoksi nainen. Suurimmassa osassa tutkimukseen valikoiduista artikkeleista nainen esiintyy yksinään, mutta joukosta löytyy muutama poikkeus. Tutkimusaineistoon päätyi myös pariskuntaa, sisaruksia, äitiä ja tytärtä sekä kolmea yrittäjänäistä käsittelevä artikkeli, yksi kutakin. Lisäksi kaikki artikkeleiden naiset kahta lukuun ottamatta ovat perheellisiä. Perheellisyys ei siis sinänsä ollut kriteerinä aineiston valinnassa, vaan olennaisinta oli työn ja perheen suhteen käsittely jollain tapaa tekstissä. Gloria-lehden henkilökuvat olivat poikkeuksetta koko julkaisuajalta henkilöistä, jotka ovat menestyneet elämässään, erityisesti työn parissa ja tämä pätee myös tutkimusaineiston artikkeleihin. Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu täten 23:sta pääasiallisesti naisista ja heidän elämistään kertovista lehtiteksteistä, jotka löytyvät tarkempine tietoineen liitteenä olevasta taulukosta (ks. LIITE 1).

Jokaiselle artikkelille annettiin oma tunnisteensa, jotta erityisesti lukijalla olisi mahdollista tunnistaa eri tekstit toisistaan. Luvussa 5 käyn läpi tutkimustuloksia hyödyntäen suoria lainauksia, joiden perään on aina merkitty artikkelin tunniste. Tunnisteena jokaisen artikkelin kohdalla toimii ”Gloria x”, jossa x-merkin kohdalla on numero. Artikkelit on järjestetty vanhimmasta uusimpaan ensimmäisen tekstin tunnisteena ollessa ”Gloria 1” ja viimeisen ”Gloria 23”. Päädyin anonyymeihin ja yksinkertaisiin tunnisteisiin, koska henkilöillä ei sinänsä ole merkitystä tutkimukseni kannalta. En siis ole valinnut aineistooni tiettyjä henkilöitä, vaan tutkimuksen kohteena on työn ja perheen suhteen ilmiö. En kuitenkaan kokenut tarpeelliseksi poistaa sitaateista artikkeleissa esiintyneitä nimiä, koska kyseessä ovat lehtiartikkelit, joihin haastateltavat ovat joskus vapaaehtoisesti suostuneet.

4.2.1 Naistenlehti tutkimusaineistona

Päädyin tarkastelemaan työn ja perheen suhdetta naistenlehden artikkeleiden kautta, koska näin sen olevan hedelmällinen keino selvittää juuri Suomessa vallitsevaa suhtautumista ilmiöön. Lisäksi mediatekstien on tutkittu muokkaavan esimerkiksi lukijoidensa kuvaa sosiaalisesta todellisuudesta ja siitä, minkälaisissa rajoissa tavanomainen käyttäytyminen tapahtuu. Mediatekstien vaikutukset voivat sitä kautta ylettyä myös yksilöiden käsityksiin ja arvostuksiin. (Webb 2006, 865-868.) Median representaatiot muodostuvat kulttuurin ja yhteiskunnan ympäristön vaikutuksen alaisina ja niissä luoduista merkityksistä neuvotellaan jatkuvasti ja vastavuoroisesti (Moisander & Valtonen 2006, 68). Naiseutta oletetaan esittävän naistenlehdissä tavalla, joka yhteiskunnassa kulloinkin on hyväksyttävää ja tavoiteltavaa (Töyry 2005, 82). Naistenlehdissä ilmenevät työn ja perheen yhdistämisen kuvaukset voivat siis samanaikaisesti vaikuttaa henkilökohtaisiin ja kulttuurisiin odotuksiin sekä muokkautua niiden vaikutuksesta.

Määriteltäessä tutkimusta jollekin tietylle kentälle, nousee aineiston merkitys suureksi. Jo pelkästään naistenlehti sanana kertoo lehden olevan suunnattu naisille, mikä johtaa tutkimuksessa sukupuolispesifiin analyysiin ja sijoittaa samalla tutkimuksen naistutkimuksen alueelle (Töyry 2005, 19). Tutkimukseni rajat menevät myös feministisen mediatutkimuksen puolelle. Mäkelän, Puustisen ja Ruohon (2006) määritelmän mukaan, kyse on mediatutkimuksesta kun tutkittavana on viestintäväline tai viestintätapahtuma ja huomioon otetaan viestinnän erityisyys. Media tarkoittaa laajasti katsoen viestin välittäjää ja se sisältää myös kielen, puheen, kirjoittamisen, visuaaliset merkit ja eleet. Feministisessä mediatutkimuksessa huomio kiinnittyy sukupuolen representaatioihin, esityksiin, analyyseihin ja medioihin, jotka ovat erityisesti naisille suunnattuja. Median ja sukupuolen tutkimus on monitieteistä ja monet tutkijat ovat käyttäneet mediaa tutkimusaineistona ilman, että olisivat tarkastelleet sitä viestinnän tutkimuksen tai tiedotusopin näkökulmasta. Tällöin tekstien avulla on mahdollista päästä luomaan katsaus johonkin

yhteiskunnalliseen tai historialliseen ilmiöön. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 7-8.)

Maija Töyryn (2005) mukaan naistenlehtiä julkaistaessa niiden sisältöön päätyy erilaisia aihepiirejä ja käsittelytapoja, jotka ovat yhteydessä juuri sillä hetkellä yhteiskunnassa vallitsevaan sukupuolisopimukseen. Sukupuolisopimus tarkoittaa yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevaa neuvottelutilannetta miesten ja naisten odotetusta käyttäytymisestä sekä heidän keskinäisestä asetelmastaan. Esimerkkejä tästä ovat muun muassa kotiäiti- ja tasa-arvosopimus. Naistenlehtiä tutkittaessa on tiedostettava lisäksi lehden ja lukijoiden välillä vallitseva lukijasopimus. Tämä tarkoittaa sitä, että naistenlehtien on pystyttävä tarjoamaan lukijoilleen tarpeita tyydyttävää ja tavalla tai toisella palvelevaa aineistoa, jonka avulla lukijalla on mahdollisuus löytää ratkaisu johonkin elämän ristiriitaan. Naistenlehtien jatkuvan ilmestymisen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että ne löytävät lukijoiden parista vastakaikua ja solmivat tämän kautta tarpeeksi monta lukijasopimusta. (Töyry 2005, 18.) Lehdet ovat siis riippuvaisia lukijoista ja heidän jatkuvasta kiinnostuksesta ja tämä antaa yleisölle mahdollisuuden kontrolloida lehden sisältöä tietyssä määrin (Töyry 2005, 97).

Yksi naistenlehden olennaisista tehtävistä on tuottaa naisille peili, jonka kautta he voivat peilata omaa identiteettiään (Töyry 2005, 93). Naistenlehden konsepti neuvottelee aina ensin paikkansa yhteiskunnassa osana konkreettista instituutiota ja abstraktilla tasolla tämä tarkoittaa naisten ja miesten suhteiden järjestämisen tapaa, jota ei ole mahdollista kyseenalaista. Tällä rakennetaan tietynlainen paikka lukijalle, jota lähestytään niin kansalaisena, kodinhoitajana, äitinä kuin naisenakin. Töyry (2005) on esittänyt väitteen, jonka mukaan naistenlehti pyrkii hyvin usein ratkaisemaan naisen koti- ja yhteiskuntaroolien välisen ristiriidan ja tämä toimii ajatuksena myös tässä tutkimuksessa. (Töyry 2005, 96.)

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä koostuu niistä tavoista ja käytännöistä, joilla havaintoja kerätään (Hirsjärvi ym. 2000, 170) eli ne ovat keinoja tutkimusaineiston hankkimiseksi. Laadullisen aineiston analyysillä pyritään luomaan aineistoon selkeyttä ja siten tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Tarkoituksena on tiivistää aineistoa, kadottamatta kuitenkaan mitään olennaista informaatiota (Eskola & Suoranta 2000, 137). Laadullisen tutkimuksen ongelmallisimmaksi vaiheeksi muodostuu usein juuri aineiston analyysi ja tulkintojen tekeminen, mikä johtuu selkeiden muodollisten ohjeiden puuttumisesta (Eskola & Suoranta 2000, 145). Olen pyrkinyt kiinnittämään erityistä huomiota juuri analyysivaiheeseen ja analyysitavan valintaan välttääkseni tämän ongelman.

Tutkimuksellani on myös fenomenologinen pohja, mikä tarkoittaa tutkittavan ilmiön tarkastelemista mahdollisimman pelkistettynä ilman etukäteen tehtyjä oletuksia ilmiöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa yksittäisen

ilmiön havainnoimista toisiaan seuraavien tutkimusvaiheiden kautta tilanteeseen, jossa voidaan lopulta nähdä ilmiöön liittyviä syvempiä merkityksiä. Fenomenologisen menetelmän mukaan yksityistapaus on esimerkki yleisestä. (Eskola & Suoranta 2000, 146.)

Tässä tutkimuksessa käytetty menetelmä muistuttaa eniten aineistolähtöistä sisällönanalyysia, mutta siinä on piirteitä myös diskurssianalyysista. Haluan tutkia tekstejä ja niistä löytyviä teemoja sekä sitä, miten työn ja perheen suhteen todellisuutta rakennetaan kielen avulla. Pyrkimyksenä on havaita työn ja perheen suhteen todentamiseen käytettyjä diskursseja, tai vaihtoehtoisesti niiden puuttumista. Kieli on sosiaalisen todellisuuden tuote, eikä sitä voi irrottaa kontekstistaan menettämättä todellisuutta (Eskola & Suoranta 2000, 141-142.) Analyysitapaa valitessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että usein eri analyysin tekemisen keinot kietoutuvat toisiinsa, eivätkä suinkaan ole selvärajaisia (Eskola & Suoranta 2000, 161). Molemmat tähän tutkimukseen valitut analyysitavat ovat tutkimusmenetelmiä, jotka pohjautuvat konstruktivistiseen käsitykseen kielen sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta. Sekä sisällönanalyysissä että diskurssianalyysissä tutkijan tulkinta ohjaa tutkimustyötä, eli ote on hermeneuttinen (vrt. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 143; Tuomi & Sarajärvi 2003, 115). Pysin hyödyntämään tutkimuksessani molempien analyysimuotojen parhaita puolia.

Tuomi ja Sarajärvi (2003, 105-106) kuvaavat sisällön- ja diskurssianalyysin välisen eron muodostuvan siinä, että sisällönanalyysissä keskitytään etsimään tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissä huomio kiinnitetään tapaan, jolla merkitykset tuotetaan. He myös kritisoivat sisällönanalyysin yksistään tuottavan vain aineiston yksityiskohtaista kuvausta, jolloin tutkija on kykenemätön tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. Koin diskurssianalyysin yhdistämisen analyysivaiheeseen lisäävän mahdollisuutta rakentaa aineistosta eheämpää kuvaa ja syvemmälle menevää tulkintaa. Myös Eskola ja Suoranta (2000, 139) sanovat perinteisen laadullisen aineiston olevan usein deskriptiivistä eli kuvailevaa. Pitäytyminen ainoastaan tällä tasolla ei kuitenkaan ole vielä vahvaa tulkintaa. Jotta kyettäisiin aineiston analyysin avulla tarkempaan ja aineistolähtöisempään lopputulokseen, on syytä keskittyä myös aineiston eroihin ja moninaisuuteen perinteisten yhtäläisyyksien ja samankaltaisuuksien etsimisen lisäksi. Tämä on ollut tavoite myös tässä tutkimuksessa ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi päädyin yhdistämään aineistolähtöiseen sisällönanalyysin myös piirteitä diskurssianalyysistä. Seuraavaksi esittelen lyhyesti menetelmien lähtökohdat sekä tapani hyödyntää niitä tässä tutkielmassa.

Sisällönanalyysi on laadullista tässä tutkimuksessa, mutta kyseistä menetelmää voi käyttää myös määrällisen tutkimuksen tekemiseen. Sisällönanalyysi on pelkistäen kuvailtuna tapa luokitella ja järjestää aineistoa ja mahdollisuudet tähän ovat lukuisat. (Eskola & Suoranta 2000, 187). Eskolan ja Suorannan (2000, 185) mukaan sisällön erittely sopii hyvin esimerkiksi sellaisiin tutkimuksiin, joissa selvitetään mistä mediassa keskustellaan ja mistä ei. Tesch

(1992, 72-73) on tuonut esiin yhden kaikkia sisällönanalyysin keinoin tehtäviä tutkimuksia kuvaavan seikan, ja se on kiinnostus kieleen vuorovaikutuksen välineenä. Tutkimuksen olennaiseksi seikaksi nousee näin ollen tekstin sisältö. Tällöin analyysin tavoitteeksi voi muodostua esimerkiksi aineiston tutkimustehtävän mukainen luokittelu tai teemoittelu sekä johtopäätösten tekeminen näistä tulkinnoista (Syrjäläinen 1994, 90).

Tässä tutkielmassa sisällönanalyysia hyödynnetään Gloria-lehdessä ilmestyneiden työtä ja perhettä koskevien tekstien ryhmittelyssä ja luokittelussa. Analyysi on aineistolähtöistä, mikä tarkoittaa sitä, että etsin ja esittelen menetelmän avulla niitä teemoja, jotka nousevat lehtitekstien työn ja perheen yhdistämisen kuvauksissa esiin. Sisällönanalyysin tarjoaa myös keinon tarkastella näiden teemojen samanlaisuutta ja erilaisuutta. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata rajattua ilmiötä ja nostaa aineistosta esiin tutkimuskysymyksen näkökulmasta olennainen. Näin pyritään saamaan esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Samanlaiset merkitykset kootaan yhteen ja samaan aikaan eroavat merkitykset jäsenetään omiin kokonaisuuksiinsa erityislaatuksiensa mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 103). Tarkastelen tutkimukseni aineistosta esiin nousevia työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta merkittäviä teemoja, jolloin kokonaisuuksien ulkopuolelle muodostuu marginaaleja saman tematiikan aiheista, tuoden esiin taas omat merkityksensä. Juuri nämä huomaamattomat sanomatta jättämiset voivat olla laajemmin tarkasteltavan teeman kannalta merkittäviä.

Diskurssianalyysin olennaisin seikka on aineistosta rakentuvien merkitysten suhde kontekstiin ja sosiaaliseen toimintaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 166). Tutkimukseni analyysivaiheen ensimmäinen vaihe, eli aineiston kuvailu sisällönanalyysin keinoin, mielletään diskurssianalyysin kentällä kielenkäytön mikrotasoksi. Mikrotasolla kyse on konkreettisesta tekstistä ja makrotasolle analyysi etenee kun aineisto kontekstualisoidaan. Käytännössä tämä tarkoittaa teoreettisesti luotujen konstruktoiden, eli ajan ja paikan, merkityksen huomioimista. Nämä konstruktioit ovat syntyneet teoriakirjallisuuden pohjalta ja sen vuoksi sitä on mahdollista kutsua tutkijan rakentamaksi kontekstiksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 37.) Diskurssianalyysi mielletään usein tutkimuksen väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi, joka sallii erilaisten painopisteiden ja menetelmällisten sovelluksien käytön analyysivaiheessa (Jokinen ym. 1993, 17).

Tärkein tehtävä diskurssianalyysin näkökulmasta on diskurssien sisäisten rakenteiden tarkasteleminen. Tämä tarkoittaa aineiston tarkastelua ulkopuolisen näkökulmasta ja vuorovaikutuksen analysoimista kokonaisuutena (Vehkaperä 2002, 24). Ydinajatuksena toimii ihmisten kielellisesti tuottamien merkityksien jäsentyminen merkityssuhteiden kokonaisuuksiksi, joita siis kutsutaan diskurseiksi. Diskurssit luovat, ylläpitävät ja muuttavat todellisuutta ja niiden avulla on mahdollista paljastaa, millaisiksi ilmiöt muotoutuvat ja erityisesti kuinka nämä merkitykset tuotetaan (Vilkka 2005, 142). Analyysin kohteena ovat joko kirjoitetun tai puhutun sanan maailma ja olennaista ei sinänsä ole se, mitä kerrotaan, vaan miten kerrotaan.

Sisällönanalyysissa taas tärkeää on erityisesti se, mitä kerrotaan (Metsämuuronen 2005, 238-239). Juuri tämä on se seikka, minkä vuoksi olen päättänyt käyttämään kahta analyysimenetelmää tutkimuksessani. Sisällönanalyysin avulla pystyn tutkimaan, mitä työn ja perheen yhteensovittamisesta artikkeleissa sanotaan ja diskurssianalyysin keinoin pystyn taas tutkimaan miten asia kerrotaan.

4.4 Analyysin toteutus

Ensimmäinen tehtävä laadullisessa analyysissa on aineiston järjestäminen teknisesti käsiteltävään muotoon (Eskola & Suoranta 2000, 150). Tein tämän käymällä aineistoksi valitsemani tekstit huolellisesti läpi ja siirtämällä aiheeni kannalta olennaiset osat teksteistä elektroniseen muotoon yhteen Word-tiedostoon tulevan analyysin teon helpottamiseksi. Alussa Gloria-lehdestä skannattuja tekstejä oli yhteensä noin sata sivua. Word-tiedostoon siirtämisen ja aiheeni kannalta epäolennaisen tekstin pois jättämisen jälkeen aineisto tiivistyi 40:neen sivuun. Tämän jälkeen aloin käymään tekstiä läpi sisällönanalyysin keinoin etsimällä teksteistä samankaltaisuuksia. Mieleeni alkoi rakentua kuvaa teksteistä löytyvistä kokonaisuuksista, jotka nimesin alustavasti sekä lisäksi jokaiseen oman värikoodin. Tämän jälkeen kävin aineiston kertaalleen läpi merkatun tekstiä värikoodein kooten samalla samankaltaiset ilmaisut sisältöä kuvaavien kategorioiden alle.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tarkoitus oli tunnistaa aineistosta esiin nousevat työn ja perheen suhteeseen liittyvät teemat. Tarkoitukseni oli siis etsiä niitä elementtejä, joihin analyysin edetessä tultaisiin syvemmin tarttumaan. Tässä vaiheessa huomio oli siinä, mitä teksteissä lukee ja mikä on niiden keskeinen sanoma. Kvalitatiivisen tutkimuksen ydin on kuitenkin vasta tulkinnan toisessa vaiheessa, kun aineistoa aletaan käydä yksityiskohtaisemmin läpi. (Eskola & Suoranta 1998, 149). Jos ensimmäisessä vaiheessa pyrin hahmottamaan kokonaisuuksia, keskittyi toinen vaihe näiden teemojen syvällisempään tarkasteluun. Analyysin syventyessä aloin hakemaan merkityksiä teksteistä ja perehdyin yksityiskohtaisemmin käytettyihin ilmaisiin, sanavalintoihin, sekä niiden synnyttämiin merkityksiin työn ja perheen yhteensovittamiskursseissa. Olin myös kiinnostunut siitä, miten sukupuolta tuodaan näkyviin teksteissä, vai tuodaanko lainkaan. Olennaiseksi seikaksi voivat muodostua siis ne asiat, mitkä teksteissä jätetään kokonaan sanomatta. Keskustelujen ja erilaisten muiden tekstien tutkimisen mielenkiinto on niiden loputtomassa tulkinnallisuudessa ja paikallisuudessa. Puheen merkitys riippuu pitkälle sekä siitä missä puhunta tapahtuu että missä kohdassa keskustelua jokin asia tulee sanotuksi. (Eskola & Suoranta 2000, 144).

5 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen aineiston analyysin. Olen jakanut luvun kahteen laajempaan kokonaisuuteen, joidenka avulla käyn läpi aineistosta esiin nousseet tutkimukseni kannalta olennaiset asiat. Keskityn kerrallaan pienempiin kokonaisuuksiin varmistaakseni aineiston huolellisen läpikäynnin sekä hyödyntääkseni valitsemieni tutkimusmenetelmien täyden potentiaalin. Ensimmäiseksi esittelen aineistosta esiin nousseet teemat. Tämän jälkeen tulen paneutumaan aineistoon entistä yksityiskohtaisemmin teksteistä esiin nousseiden diskurssien kautta ja annan esimerkkejä niiden muodostumisesta. Koen tämän tarjoavan hyvän väylän aineiston esittelyyn rakentaen kuvaa yleisemmästä yksityiskohtaisempaan analyysiin. Pyrin esittelemään aineistoa riittävästi, jotta myös lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkijan tekemiä havaintoja sekä luoda samalla omia päätelmiä aineiston pohjalta. Suorat lainaukset empiirisessä osassa toimivat siis apuna lukijalle ja samalla pyrin parantamaan sillä tutkimukseni luotettavuutta.

5.1 Työn ja perheen suhde

Aloitan aineiston analyysin työn ja perheen suhteen teemojen esittelyllä. Aineistosta nousi esiin neljä eri teemaa, jotka vaikuttavat naisten työn ja perheen yhteensovittamisen kokemuksiin ja sen parissa tehtyihin valintoihin. Naisten kokemukset liittyen työn ja perheen yhteensovittamiseen ovat suurelta osin yhtenäistä linjaa noudattavia, painopisteen kuitenkin vaihdellessa suuresti eri teemojen välillä. Samanlaisessa elämäntilanteessa tasapainottelevien kuvauksista löytyy paljon yhteneväisyyksiä. Haastavinta teemojen erittelyssä oli niiden limittyminen toistensa sisään ja tiukka yhteenkietoutuminen. Esittelen teemat järjestämällä ne niiden aineistosta esiin nousevuuden mukaan edeten määrällisesti yleisimmästä temasta, vähiten esiin nousseeseen teemaan. Tämän tarkoituksena on tukea tutkimukseni elämäkokonaisuuden näkökulmaa (kts. luku 4.1.) ja auttaa näkemään yksilöiden elämän muotoutuminen useamman kuin yhden osa-alueen tuloksena. Aineistosta esiin nousseet teemat ovat *työn ja perheen yhteensovittaminen, sukupuoli ja naisiin liitetyt ominaisuudet, koulutus* sekä *vapaa-aika ja ajankäyttö*.

5.1.1 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Tämän teeman alle on kerätty naisten ajatuksia ja sanomisia työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä siitä, mitä nuo kaksi elämän osa-aluetta heille merkitsevät. Teemaan sisältyy myös positiiviset sekä negatiiviset kokemukset työn ja perheen yhteensovittamisesta suhteessa toisiinsa.

Lähes kaikista teksteistä ilmeni perheen ja työn näkyminen toistensa alueilla. Erityisesti kuvaukset työn tulemisesta perheen ja kodin pariin olivat artikkeleissa yleisiä.

Kaikkialla (Liisan ja Jussin kotona) on Liisan työstä kertovia pipoja, esitteitä ja lankoja, Jussin kirjoja ja Leon leluja. (Gloria 5)

Työhön liittyvät tavarat ovat kodissa näkyvillä rinta rinnan muiden perheenjäsenten tavaroiden kanssa. Eli työt tulevat yllä olevan sitaatin mukaisesti hyvin konkreettisesti näkyviin fyysisessä kodissa. Töiden koettiin tulevan perheen ja kodin alueelle myös työnteen muodossa. Työ ja muu elämä kietoutuvat tiiviisti yhteen ja ihmiset itse tiedostavat sekä myöntävät asian olevan näin. Kuitenkin tämä saattaa aiheuttaa perheenjäsenissä mustasukkaisuutta jos he kokevat saavansa esimerkiksi liian vähän huomiota.

Karonkassani pitämässään puheessaan hän sitten vitsaili, että olen kaikki yöt seurustellut tietokoneen kanssa enkä viihdyttänyt häntä, vaikka hänen omiin periaatteisiinsa kuuluu, ettei ole työtä ja muuta elämää erikseen. (Gloria 8)

Vastavuoroisesti myös perheet näkyivät työpaikalla niin konkreettisesti kuin henkisestikin. Useasta kuvauksesta käy ilmi perheen tärkeys ja sen erityinen asema elämässä. Yksilöt ovat valmiita tekemään muun muassa erityisjärjestelyitä ollakseen perheensä tavoitettavissa myös työajalla.

Vain hopeakehyksissä oleva kymmenvuotiaan Osmo- eli Osku-pojan valokuva on tukevasti paikoillaan työpöydällä. (Gloria 13)

Professorin työhuone on pieni ja täysi. Pöydällä paperikasojen seassa on kännykkä ”vain lapsia varten”. Muita asioita sillä ei juuri hoidella. Lapset ovat muutenkin mukana työarjessa. Heidän kuviaan ja viestejään on seinällä tietokoneen takana, ja niihin Irma Thesleff viittaa kysyttäessä mikä hänen mielestään on parasta elämässä. – Nämä. Lapset. (Gloria 12)

Äidiltään Lainalta Soile Isokoski saa edelleen tukea ja ohjeita jopa päivittäin. Äidille on varattu salaisista salaisin puhelinnumero. (Gloria 19)

Puolison ja muun perheen tuen merkitys muodostui tekstien perusteella erittäin tärkeäksi seikaksi työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta. Naiset kokevat tarvitsevansa puolison tukea, jotta arki saadaan toimimaan.

Kotiruljanssin sujuminen vaatii hyvän miehen, ja minulla on sellainen. (Gloria 18)

Myös henkinen tuki on naiselle tärkeää. Teksteistä kävi ilmi, kuinka perheeltä saatu tuki antaa uskoa ja itseluottamusta. Sen myös koetaan olevan edellytys työn ja perheen yhteensovittamisen onnistumiselle.

Kokonaan toinen juttu on miehen ja perheen tuki. Vaikka päänsilitystä ei tarvita, lojaali tuki tarvitaan. (Gloria 3)

Kodin merkitys tässä on hirvittävän tärkeä. Että saa rohkeutta ja itsetuntoa: Mikään ei ole mahdotonta. (Gloria 4)

Perhe haluaa itse pysyä poissa julkisuudesta. Muuten he ovat kyllä ihanan kannustavia. Ei tästä olisi muuten mitään tullutkaan. (Gloria 6)

Muutamat artikkelien naiset olivat turvautuneet perheen ulkopuoliseen apuun saadakseen lastenhoidon järjestymään.

Pian Liisa huomasi asuvansa verstaassa kaksistaan alle kaksivuotiaan Vilman kanssa. Opiskelu jatkui – bussilla Helsinkiin ja takaisin, lapsi tilapäisillä iltahoitajilla. (Gloria 5)

Yksi naisista asui artikkelin kirjoitushetkellä ulkomailla ja hän koki perheen lisäksi ystävien tuen auttavan niissä tilanteissa, kun omat voimat ovat vähissä ja jaksaminen tuntui hankalalta. Vaikka läheiset ystävät ovatkin maantieteellisesti saavuttamattomissa, ajasta ja paikasta riippumatta heihin saa yhteyden puhelimitse. Pelkkä keskusteluyhteys ja puhuminen asioista voivat auttaa ihmistä jaksamaan vaikeiden hetkien yli.

Ilman äitini apua en olisi ikinä selvinnyt. Tai ilman niitä suomalaisia ystäviäni, joille saatoin soittaa milloin tahansa, itkeä voimieni vähyyttä. (Gloria 8)

Jos perheen tuki koettiin yleisesti ottaen erittäin tärkeäksi työnteon mahdollistamisen kannalta, oli yhdellä naisista käynyt huonon tuurin myötä hieman toisin. Hänen parivuotias tyttärensä oli tuhonnut äitinsä neljän kuukauden työt järjestelemällä tietokoneen piuhoja uuteen uskoon. Juuri perheen tuki sekä osallisuus työn mahdollistamiseen tai tässä yhdessä tapauksessa sen vaikeuttamiseen, sai naiset kokemaan työn saralla saavutetut asiat yhteiseksi saavutukseksi perheen kanssa.

Jo senkin takia Leenamaija esitteli loppuvuodesta valmistuneen väitöskirjansa, joka ei olisi koskaan valmistunut ilman neskahvia ja muumivideoita, kaikkein ensimmäiseksi nuorimmalle tyttärelleen. Että tässä tämä meidän uusi kirja nyt on. (Gloria 8)

Leo-poika on mitä oivallisin merimiesasujen mannekiini ja palkkakin on kohtuullinen: Masters-ukko per kerta. (Gloria 5)

Mainitsemisen arvoiseksi joissakin teksteissä nousee se, jos joku perheenjäsenistä ei syystä tai toisesta ole päässyt kokemaan yksilön saavuttamaa työelämän menestystä. Tärkeät asiat halutaan jakaa yhdessä läheisten ihmisten kanssa.

Isä Sulo Isokoski kuoli jo 1977 eikä ehtinyt nähdä tyttären ammatinvalintaa ja menestystä. (Gloria 19)

Edellisessä sitaatissa esiin tullut maininta siitä, että oma isä ei ehtinyt näkemään tyttären matkaa työelämän parissa, liittyy perheen merkittävään roolin jälkikasvun elämässä. Useimmista artikkeleista käy ilmi omien vanhempien vaikutus nykyhetken tilanteeseen. Perheen opetukset ja esimerkki työntekoon mainitaan monta kertaa ja lapsuuden merkitys muodostuu naisten tarinoiden kautta merkitykseltään kaiken kaikkiaan varsin selkeäksi.

Isokoski tulee viisilapsisesta perheestä. Kirkkomusiikin hän imi äidinmaidosta. Hänen äitinsä oli seurakuntasisar ja isä rovasti. (Gloria 19)

Riina on kolmesta siskoksesta keskimäinen. Vanhemmat työskentelivät ammattiyhdistysliikkeen toimistoissa Hakaniementorin varrella. - Me lapset pyörimme siinä mukana. (Gloria 20)

Helsinkiläisperheen neljästä lapsesta vain Anne oli perinyt molempien vanhempien lahjat. Hänestä tuli hyvä piirtäjä kuten mainoshoitajakoulun käyneestä isästään, joka työskenteli ambulanssinkuljettajana. Ja loistava käsityöihminen kuten talonmiesäidistään. (Gloria 16)

Kotoa opin, ettei työ miestä tai naista pahenna. (Gloria 19)

Työn arvostus on siis usein lapsuuden perintöä. Se ei kuitenkaan nouse yleisimmäksi naisten työnteon motiiveista, vaan tärkeimpänä pidetään mahdollisuutta toteuttaa itseään ja tehdä monipuolista työtä itselleen tärkeän asian parissa. Naisten myönteisenä kokemat työelämän piirteet ovat niitä asioita, joita kotityö tai perhe ei naisille anna. Työ merkitsee henkireikää puuduttavista rutiineista kotona.

Se mikä ihmiset pitää pystyssä tai kaataa, on elämän mielekkyyden syvälinen kokeminen, tunne siitä, että voi itse toteuttaa ainakin joltain osin sellaista, mitä pitää tärkeänä ja arvokkaana. (Gloria 10)

Tärkeintä on saada tehdä itse, ja ilo tehdä uutta. (Gloria 3)

Mikä sai sinut jättäytymään itsenäiseksi yrittäjäksi vuonna 1980? – Olin ollut siihen asti kuukausipalkkalainen. Kun alkoi tulla kyselyjä, suunnittelisin jollekin yritykselle esimerkiksi takkeja tai jotain muuta, en voinut tarttua tarjouksiin. Päätin, että on otettava riski ja haaste vastaan. Olin innostunut, koska ajattelin, että saan nyt tehdä entistä monipuolisempaa työtä. (Gloria 6)

Työn ja perheen yhdistäneistä naisista huokuukin kova palo ja intohimoisuus työtä kohtaan jopa siinä määrin, että elämän realiteetit, kuten ajan rajallisuus alkavat tulla vastaan. Teksteistä nousee esiin myös naisten halu vaikuttaa.

Kun näen mielenkiintoisen liiketilan, alan heti miettiä liikkeen laajentamista. Mutta, jos perustaisin lisää myymälöitä, paperityöt veisivät kaiken aikani. (Gloria 15)

Kristiina Illi uskoo, että naista kiinnostaa valtaa enemmän vaikutusvalta. (Gloria 11)

Muutamien kuvauksien mukaan työhön ikään kuin kasvettiin. Itselle tärkeästä asiasta tulikin ajan myötä työtä. Työ rinnastetaan muutamissa kuvauksissa harrastukseen ja sen koetaan olevan sydämen asia, josta todella nautitaan.

Nina oli harrastanut tanssia lapsesta asti. Tanssista tuli yksinäisinä vuosina hänen oma elämänsä. Aikaa myöten se muuttui harrastuksesta työksi. Kymmenen vuotta sitten Nina Tallberg perusti oman tanssikoulunsa. (Gloria 9)

Meille työ ei ole työtä siinä mielessä kuin monilla muilla vaan se on harrastus, kiehtova ja kiva. Yhtenäkin aamuna ei ole ajatellut, että tänään ”menen töihin”. (Gloria 2)

Läheskään kaikki lehtijuttujen naisista eivät siis ole ammatissa, johon he olisivat tunteneet alun perin suurta kutsumusta tai aktiivisesti tavoitelleet kyseistä sijaintia työelämässä. Siitä huolimatta nämä naiset vaikuttavat tyytyväisiltä nykyiseen tilanteeseen ja he kokevat löytäneen heille oikean paikan työelämässä.

Jos minulle olisi aikanaan ennustettu, että ryhdyin hautakivikauppiiaaksi, en olisi uskonut. Opiskelin ylioppilasmerkonomiksi ja valmistuttuani myin kertakäyttöastioita, olin suuren yrityksen koulutus-, luotto- ja tiedotussihteerinä sekä toimin matkatoimistovirkailijana. Tiedän nyt olevani oikealla alalla. (Gloria 15)

Yksi nainen kertoo keskittyneensä työntekoon, jotta saisi täytettyä sillä elämän muilla osa-alueilla olevia puutteita.

Olen täyttänyt elämässäni monta aukkoa työllä. Ehkä itsenäiseksi yrittäjäksi ryhtyminenkin oli seurausta avioerosta. (Gloria 1)

Raha ei ollut yhdenkään naisen motiivi työskentelyyn ja oikeastaan päinvastoin sen merkitys koettiin vähäiseksi. Naiset eivät kokeneet rahan mittaavan heidän arvoaan tai olevan muutenkaan heitä ohjaava voima. Vaurauden tavoittelun naiset kokevat asiaksi, joka on vain ulkoisesti arvostettua, mutta ei heille henkilökohtaisesti tärkeää. Yksi naisista sanoo rahan ja materian merkityksen tulevan esiin ainoastaan niissä tilanteissa kun eletään puutteessa.

Jos menetän tämän kaiken, kolahtaa ylpeys kyllä enemmän kuin mitä raha kirpaisee. (Gloria 2)

Raha ei ole koskaan ohjannut minua, ei kunnia, ei maine. (Gloria 3)

Rahalla ei ole minulle suurta merkitystä. Ei raha tee onnelliseksi, eikä se ole menestyksen mitta. (Gloria 4)

Artikkeleiden naiset tekevät siis työtä, koska he tuntevat halua siihen. Palkkatyö on naisille muutakin kuin vain tulonlähde ja he pitävät työtä tärkeänä osana elämää kokien saavansa siitä henkilökohtaisesti sisältöä elämään. Työelämän parissa he saavat toteuttaa itseään ja perhe taasen pitää

naiset kiinni arjessa ja muovaa heitä yksilöinä. Naiset kokevat työ ja perhe – yhdistelmän tuovan heidän elämäänsä tasapainoa.

Illin energiselle puheelle antaa potkua tietoisuus, ettei hän elä vain työstä. Määrätietoisen uran yläpuolelle hän nostaa pientä ylpeyttä äänessään perheensä, Markkinointi-instituutissa työskentelevän miehensä Matin ja kolme poikaansa, joiden sanoo hioneen särmiään eniten. (Gloria 11)

Johtaja Eija Pitkänen on hyvä esimerkki urallaan edenneestä naisesta, sillä hänellä on myös perhe. Arjessa Eija Pitkäsen pitävät kiinni kaksi kouluikäistä lasta. (Gloria 18)

Useat naisista kokevat lisäksi saavansa työstä voimaa perheen pariin sekä toisinpäin. Ajankäytöllisesti työn ja perheen yhteensovittaminen on ajoittain naisten mielestä haastavaa ja työ meinaa viedä liian ison osan ajasta. Ilman perhettä työ voisi helposti täyttää koko elämän ja naiset näkevätkin perheen olemassaolon estävän heitä positiivisella tavalla uppoutumasta liikaa työhön.

En jaksaisi työtäni ilman perhe-elämää, ja toisaalta perhe-elämä antaa voimia työhöni. En väitä ollenkaan, ettenkö kärsisi jatkuvasti ajan vähyydestä. Tunnit loppuvat näissä johtajantöissä kesken, ja siksi en siedä viikonloppuisin aikatauluja. Yritän kuitenkin kaikin tavoin pyhittää viikonloput perheelle, sillä se antaa suhteellisuudentajua elämään. (Gloria 17)

Silti Helena Edgren nyt – 16- ja 15-vuotiaiden poikien äitinä – kiistää ehdottomasti, että lapset olisivat naiselle uran este. – Aivan rehellisesti olen sitä mieltä, että lapsista on pikemminkin hyötyvät uralle, vaikka onkin fyysinen tosiseikka, että he pieninä vievät äitinsä ajan ja saattavat hidastuttaa urakehitystä. Mutta kun sen yli on päästy, lapset pitävät kiinni arkipäivässä, realiteeteissa. Tutkimustyöstä ja urasta ei tule elämää hallitsevaa, kaiken nielevää kuilua. (Gloria 10)

Näiden kahden elämän osa-alueen välillä tasapainottelemisen koetaan siis aiheuttavan ajoittain paineita erityisesti perheen puolelta, mutta loppujen lopuksi ne tuottavat hyötyä toisilleen. Yhdessä artikkelissa nainen sanookin aivan suoraan olleensa parempi äiti lapsilleen, koska hän on saanut tehdä itselleen mieleistä työtä. Naiset kokevat työmaailmaan osallistumisen tuovan heidän elämäänsä paljon mahdollisuuksia ja sen kautta pystyy avartamaan omaa elämäkatsomustaan monenlaisten kokemusten ja ihmisten kautta.

Työn positiiviset läikkymät perheen puoleen jäävät aineistossa kuitenkin huomattavasti vähäisemmälle maininnalle verrattuna negatiivisiin. Naiset mainitsevat erityisesti juuri perheen jäävän välillä työn jalkoihin, mikä on aiheuttanut heidän perheenjäsenissään esimerkiksi mustasukkaisuutta.

Oma perhe joutuu tietysti maksamaan siitä vastuusta, jota kannamme muiden perheistä, 20 työntekijän työstä. (Gloria 2)

Myös naiset itse kokevat ajoittain työn ja perheen yhteensovittamisen aiheuttavan haasteita jaksamiselle. Aineiston perusteella haastavimmat tilanteet sijoittuvat aikaan, jolloin lapset ovat vielä pieniä. Jotta arki saadaan toimimaan,

on naisten kehitettävä elämäänsä yhteensovittamista tukevia ratkaisuja ja toimintamalleja.

Asuinpaikka Frankfurt on Leenamaija Otalalle keskeinen vain näennäisesti. Työmatkoillaan hän nimittäin useimmiten kieppaa Helsingin kautta tuodessaan nuorimmaisensa vanhempiensa luokse hoitoon. Mutkikkuudessaan se on kuitenkin vähiten hermoja raastava vaihtoehto. (Gloria 8)

Työ on vaatinut, mutta myös antanut paljon. Häntä alkaa hymyilyttää. Mieleen on noussut muisto elämän ”ehkä kamalimmalta vuodelta” 1988. – Olin 220 päivää matkoilla, tein viittä mallistoa Suomessa ja yhtä Norjassa, tulin ja menin. (Gloria 16)

Useista naisten kuvauksista käy ilmi, kuinka he samanaikaisesti hoitavat lapsia ja tekevät töitä. Näiden kuvausten perusteella naiset vaativat itseltään erittäin paljon ja he haluavat mahduttaa niin työn kuin perheenkin elämäänsä, vaikka se aiheuttaisi haastavia tilanteita ja epämieluisia ajanjaksoja. Jälkimmäisestä sitaatista ilmenee, kuinka nainen hoiti työnteon ja omien lapsien lisäksi samanaikaisesti myös muiden lapsia perheen taloudellisen tilanteen vuoksi.

Välillä on tuntunut, että edessä on sellainen pala, jota en nielaise. Vaikeinta oli ihan alussa, kun kakkavaipat kädessä yritin ottaa kontakteja suuryritysten johtoon, olla vakuuttava. Ja lohduttaa kahta vanhinta lasta, jotka kyselivät, miksi me ollaan tänne Saksaan tultu. Täällä on kamalaa. (Gloria 8)

Kaikilta osin elämä ei ole tietenkään ollut pelkkää tieteen riemusaattoa. Kun lapset olivat pieniä, Helena oli viisi vuotta kotona heitä hoitamassa. Samalla hän suoritti kandidaatin tutkintonsa ja kirjoitti liseniaattityötä arkeologiasta. Koska taloudellinen tilanne ei ollut hirveän hyvä, hänellä oli vielä päivisin kaksi hoitolasta usean vuoden ajan. – Kun ryhtyi tekemään tieteellistä tutkimusta illalla saatuaan lapset nukkumaan, niin se oli aika rankkaa. (Gloria 10)

Yhdessä artikkelissa naisten elämän kuvataan olevan jopa ahdistavaa pikkulapsivaiheessa. Sanavalinta osoittaa tilanteen vaikeuden ja sitaatista ilmenee myös se, kuinka naiset ovat tämän asian kanssa tietyllä tapaa yksin perheen isien ollessa kykenemättömiä samaistumaan tilanteeseen siinä elämänvaiheessa. Lasten ei kuitenkaan uskota kärsivän tilanteesta, vaikka äiti olisikin kovilla.

Jokainen haastatelluista perheellisistä johtajanaisista kertoi eläneensä elämänsä ahdistavimpia aikoja silloin, kun lapset olivat pieniä, äiti kävi töissä ja joutui olemaan erossa perheestään. Miehet heräävät samoihin tunteisiin yleensä vasta eläkeiässä. En usko, että lapset niistä ajoista kärsivät, mutta äidit kyllä! (Gloria 21)

Samaisessa artikkelissa mainitaan kuitenkin lähes samaan hengenvetoon, että lapsen voi olla parempi olla päivähoitossa, jos tilanne kotona on rankka.

Muistelen professori, emerita Terttu Arajärven haastattelua, jossa hän totesi, että päivähoitomuodon pitäisi olla perheen oma valinta. Tutkimusten mukaan lapsen

hyvinvointia kun ei ratkaise päivähoito vaan kodin tilanne. Jos kotona on vaikeata, voi olla parempi, että lapsi on päivähoidossa. (Gloria 21)

Ihannetilanteeksi työn ja perheen yhteensovittamisessa voidaan pitää sitä, kun positiivista siirräntää tapahtuu perhe-elämästä työhön ja työelämästä perheeseen. Useat naiset kertovat kokevansa, että perheen kanssa vietetty aika auttaa unohtamaan työasiat. Perheen ja lasten kanssa vietetty aika tarjoaa näin vastapainon usein kiireisenä koetulle työelämälle.

Kun asiakkaat saapuvat neuvottelemaan omaistensa hautakivistä, en voi olla tuntematta myötätuntoa heitä kohtaan. Joskus surulliset ihmiskohtalot jäävät ikään kuin päälle, ja pohdin niitä vielä kotona. Sellaisina hetkinä lähdän lenkille koirani Joonaksen kanssa tai puuhaan 7-vuotiaan Ida-tyttären seurassa. (Gloria 15)

Pojat pelaavat tennistä jo hyvin tosissaan ja äiti pyrkii olemaan kilpailumatkoilla mahdollisuuksiensa mukaan. – Minä yksinkertaisesti otan sen ajan. Tai lähdän poikien kanssa Lappiin laskettelemaan kun tulee tunne, että olen tehnyt tarpeeksi. (Gloria 11)

Naisilla oli tarve olla saatavilla silloin, kun he arvelivat perheen heitä tarvitsevan ja he haluavat osallistua lasten toimintaan ja kokemuksiin. Naisten merkitykselliset kokemukset kumpuavat juuri tästä osallistumisesta, ne ovat naisten itsetunnon lähde.

Tallbergien kolme poikaa (kauppatieteen maisterit Mathias ja Andreas, insinööriksi opiskeleva Peik) on kasvatettu demokratian hengessä heidätkin. Ei ole patistettu urheilemaan tai tanssimaan, ei hyysätty suuntaan tai toiseen. (Gloria 9)

Vanhempi tytär ja poika opiskelevat Polilla ja koululainen harrastaa rytmistä kilpavoimistelua parikymmentä tuntia viikossa. – Hän oli MM-kisoissakin Osakassa! Olen hirveän ylpeä, olin katsomassa. (Gloria 12)

Naisten puheista huokuu ylpeys lasten saavutuksista, koulumenestyksestä ja harrastuksista – lasten onnistumiset nähdään myös omakohtaisina onnistumisina. Äitiydessä onnistumisesta kertoo lasten onnistuminen. Perhe on sinänsä voimanlähde, syy jaksaa elämässä eteenpäin, kestää raskasta työtä ja sysätä syrjään omia tarpeita.

Naiset ovat kokeneet joutuneensa tekemään uhrauksia työn ja perheen vuoksi. Perheen tullessa mukaan kuvioihin ratkaisuja ei enää pystykään tekemään ainoastaan oman mielen mukaan, vaan huomioon on otettava myös perhe.

Vuoden päivät hän vietti Washingtonissa National Institute of Healthissa hampaan kehitystä tutkien, kunnes perhesyyt kutsuivat Suomeen. – Oli mies ja vuoden ikäinen lapsikin. Ei enää ollutkaan niin yksinkertaista jäädä ulkomaille. (Gloria 12)

Joissain tilanteissa naiset olivat selkeästi eläneet työn ehdoilla ja joutuneet maksamaan siitä yksityiselämän uhrauksien muodossa. Tilannetta ei

kuitenkaan ainakaan selkeästi kaduta jälkeensä vaan tiedostetaan se, että asiat olisivat voineet mennä samalla tavalla, vaikka asiat olisikin tehnyt eri tavoin.

Aika paljosta hän tuntee joutuneensa elämässä luopumaan. – Toisaalta jos olisi matkustanut vähemmän ja tehnyt kahdeksasta neljään –päiviä, olisinko sittenkään selvinnyt ilman niitä henkilökohtaisen elämän kolhuja, jotka olen käynyt läpi. – Vaikea avioero. Yksi purkautunut kihlaus ennen sitä, kiitos työn. (Gloria 16)

Kaksi artikkelissa esiintyneistä äideistä oli hankkinut ainoastaan yhden lapsen, mutta molemmat katuivat sitä nyt jälkeensä ainakin jossain määrin. Näissä molemmissa tilanteissa naisten työnteko on ollut suurin syy valintaan jättää lastenteko yhteen jälkeläiseen. Toisen naisen äiti on kehottanut tyttärtään olemaan hankkimatta lisää lapsia työntäyteisen elämän ja sen aiheuttaman kiireen vuoksi.

”Toista lasta älä laita, uuvutat itseis”, neuvoi äitini, itse kuusi lasta maailmaan laittanut ja kasvattanut, melkein viime sanoikseen. Valinta on joskus omassa, joskus korkeemmas kärees. En ikinä saa selville, oliko äitini oikeassa. Toisinaan kaipaen hedelmöittymättömiä lapsiani. (Gloria 21)

Onko Halonen joutunut uran vuoksi luopumaan jostain muusta, mikä nyt jälkikäteen harmittaa? – Olisin toivonut aikoinaan, että olisin voinut saada useamman kuin yhden lapsen. (Gloria 22)

Perheestä luopuminen tulee esiin vain kahdessa artikkelissa. Toisessa tilanteessa ulkomailla asuvan naisen tytär oli muuttanut takaisin Suomeen isänsä luokse, koska hän ei ollut viihtynyt uudessa asuinmaassa. Tämän vuoksi nainen kokee epäonnistuneensa äitinä ja asia painaa häntä kovin, vaikka hän käy usein tapaamassa tyttärtään Suomessa. Vain yksi aineistoon sisältyneiden artikkeleiden naisista on luopunut kokonaan perheen perustamisesta uran vuoksi. Työn merkitys on naiselle suurempi tässä tapauksessa kuin halu perustaa perhe. Nainen toteaaakin, että hän viihtyy yksin ja on itse tehnyt valinnan yksin elämisen puolesta.

Jotkut valinnat vaativat uhrauksia, mutta jos jonakin päivänä alan kokea työni rasittavaksi, lopetan siihen paikkaan. Tämä on hyvin ristiriitainen ammatti, josta saan paljon, mutta olen joutunut luopumaan myös paljosta kuten perheestä. (Gloria 19)

Kaikki muut aineiston naiset näkivät mahdolliseksi saada molemmat, niin työn kuin perheen. Heidän mielestään naisen ei siis tarvitse tehdä joko-tai-valintaa, vaan kumpikin osa-alue mahtuu elämään. Kiinnostavaksi seikaksi kuitenkin nousee se, että muutamassa artikkelissa asia mainitaan ”ääneen”, minkä voidaan tulkita tarkoittavan sitä, että työn ja perheen sovittaminen naisen elämään ei ole itsestäänselvyys.

Hän toivoo, että tästäkin jutusta huokuisi sellainen ajatus, ettei naisen suinkaan tarvitse luopua elämästä – perheestä ja lapsista – vaikka valitsisikin tutkijan tien, sinänsä vaativan, mutta myös tavattoman rikkaan ja antoisan. (Gloria 12)

Työhön paneutuminen ei merkitse sitä, ettei perhettä saisi ja voisi olla. (Gloria 4)

Joissakin tilanteissa lapset on tuotu mukaan työpaikalle, jotta työn ja perheen yhteensovittaminen saadaan onnistumaan.

Ja tehtaan nurkissa Sebastian Fjöderistä kasvoi sosiaalinen pojannapero, joka tietää, ettei rahaa saa seinästä repimällä. Uuden tehtaan avajaisissa esiteltiin ”firman ensimmäinen työntekijä, joka joutui lopettamaan, kun meni kouluun.”. (Gloria 16)

Kaksi naisista kokee joustaneensa perheen puolesta, jotta heidän puolisonsa on saanut tehdä uraa. Naiset ilmaisevat tyytymättömyytensä tilanteeseen yllättävän avoimesti. Molemmista teksteissä on havaittavissa viitteitä siitä, että naiset eivät ole suostuneet tilanteeseen mukisematta ja aiheesta on käyty tiukkaa kädenvääntöä perheen sisällä. Naiset ovat puolisonsa uran vuoksi joutuneet ympäristöön, joka ei ole täysin mieleinen; toinen ulkomaille ja toisen ympäristö on rajoittunut kodin ympärille miehen poissaolon vuoksi.

Ei Leenamajakaan olisi Saksaan halunnut, mutta hän on sopeutunut. Elämään varjoelämää huippujohtajan hausfrauna. (Gloria 8)

Yksikään Peterin sadoista pokaaleista ei ole ollut koskaan kotona esillä. Eikö se tunnu yhtään katkeralta? Katkeralta! Hänestäkö, jolle on suotu kaikki vapaus elää niin kuin tahtoo, mennä ja tulla uran vuoksi! Nina saa melkein sätkyn. - Kyllä hän on oikeassa, Peter sanoo. Meidän perheessä demokratia on ollut sitä, että vaimo on joutanut.” (Gloria 9)

Toinen naisista kertoo kehilleensä omat selviytymisstrategiansa pyörittääkseen perheen arkea miehen ollessa matkoilla. Hänen puheestaan huokuu pieni katkeruus yksin jäämisestä, mutta samalla hän toteaa myös nauttineensa omasta vapaudesta ja sen tarjoamasta mahdollisuudesta tehdä asiat kotona täysin omalla tavallaan. Toisessa tilanteessa nainen on saanut luoda uraa, mutta se on tapahtunut miehen uran ehdoilla.

Leenamaija Otalan ärtymys sekoittuu ihailuun. Hän sanoo, että kaksi tohtoria mahtuu samaan perheeseen oikein hyvin, kun muistaa, että Matti on perheen tähti. (Gloria 8)

Ainoastaan yhdessä artikkelissa mies on tehnyt myönnytyksiä, jotta nainen saa tehdä uraa ja työn ja perheen yhteensovittaminen mahdollistuu.

Ehdimme molemmat hoitaa heitä kun he olivat pieniä. Tosin uhrauksiakin on tehty. Mieheni aloitti lisensiaattiseminaarin, mutta lähinnä minun kiireitteni takia hän keskeytti sen. (Gloria 6)

5.1.2 Sukupuoli ja naisiin liitetyt ominaisuudet

Työn ja perheen yhteensovittamisen kuvauksien jälkeen toiseksi eniten teksteistä nousee esiin sukupuoleen liittyviä ilmaisuja. Täten yhdeksi teemaksi nousi sukupuoli ja erityisesti naisiin liitetyt ominaisuudet työn ja perheen näkökulmista. Sukupuoli tulee jollakin tavalla esiin kaikissa analysoiduissa teksteissä ja lisäksi muutamassa korostuu naisiin kohdistuvat tai naisia käsittelevät asiat. Tulen esittelemään sukupuoleen liittyviä olettamuksia sekä odotuksia ja sitä, miten se ilmenee heidän elämässään. Useimmat tämän teeman kuvauksista liittyvät naissukupuoleen ja heidän tapaansa toimia työelämässä, ei niinkään äitinä. Myös ulkonäkö ja naisten fyysiset ominaisuudet nousivat yllätyksekseni erittäin vahvasti esille aineistosta.

Useimmissa artikkeleissa käy erittäin selväksi, että naiset kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa miesten kanssa. Naisten täytyy tehdä enemmän töitä ansaitakseen arvostusta työelämässä sekä saavuttaakseen tietyn aseman. Ja vaikka he olisivatkin saavuttaneet nimellisen position työn parissa, eivät he silti koe olevansa samalla viivalla miesten kanssa.

Naisena pitäisi kuulemma olla kolme kertaa miestä etevämpi menestyäkseen. (Gloria 4)

Toisin kuin miehet naiset eivät ole tottuneet saamaan asioita pelkän hierarkisen aseman perusteella. (Gloria 11)

Yksi lehtijuttujen naisista kuvailee miehen työskentelyä naisvaltaisella alalla. Hän sanoo miesten saavan aivan erilaista kunnioitusta myös naisten keskuudessa kuin naiset saavat toisiltaan. Tämä jopa siitä huolimatta, että puheesta ilmenee selvästi naisen oma henkilökohtainen epäkunnioitusta huokuva asenne miehiä ja heidän ammattitaitoaan kohtaan. Kyse voi mahdollisesti olla naisen närkästyksestä tämän naisten ja miesten epäarvoisuuden tiimoilta.

Jos palaverissa on mukana yksikin mies, on varmaa, ettei kukaan keskeytä häntä, vaan jorinat kuunnellaan loppuun (joka toivottavasti tulee alle viiden minuutin) asti. (Gloria 21)

Erään artikkelin nainen sanoo olevansa tyytyväinen naisten yrityksessä työskentelyyn juuri sen vuoksi, ettei hänen tarvitse kilpailla asemasta miesten kanssa. Toisessa tekstissä naisten mainitaan olevan harvinaisia työpaikoilla ja naisten kesken työskentelyssä olevan etunsa. Vastakohtaista mielipidettä kannattavien naisten mielestä epäkohdaksi tasa-arvon kannalta nousee se, jos naiset ja miehet eivät sovi samalle työpaikalle. Heidän mukaansa työskentelykin on miellyttävämpää, kun kollegoina toimii molempia sukupuolia edustavia yksilöitä.

Naisten kesken asiat ovat yksinkertaisempia. Energia säästyy oleellisimpaan asiaan. (Gloria 7)

Oikea tasa-arvo on, että miehet ja naiset ovat yhdessä. Sitä paitsi niin on mukavampakin. - Totta on, että tasa-arvoa ei ole vielä saavutettu. (Gloria 7)

Kuten jo tämän teeman edellisienkin sitaattien perusteelle ilmenee, on työelämä mielletty vahvasti miesten maailmaksi, jonne naisten on raivattava oma tiensä ja ansaittava siellä paikkansa. Naiset saatetaan kokea jopa jotenkin epänormaaleiksi työelämän parissa.

Luentosaleissa pitkin maailmaa hän on tottunut kohtaamaan teknokraattien miehisen massan, kuin kriittisen pingviinilauman. (Gloria 8)

Myös muista teksteistä käy ilmi naisten mielipiteet tasa-arvon vahvistamisen tarpeellisuuden puolesta. Työelämään tarvitaan niin miehiä kuin naitiakin ja heillä on aivan samantlaiset edellytykset siellä toimimiseen. Perheellä nähdään olevan vaikutusta vallitseviin asenteisiin ja roolimalleihin.

Nuorissa perheissä ei kai enää ole roolikasvatusta? Olisi niin tärkeää, että tytöt ja pojat saavat samat mahdollisuudet. (Gloria 4)

Hänestä tutkijoina tarvitaan kaikkia niitä fiksuja ihmisiä, joilla on aivoja ja ideoita. - Niitä naisilla on täsmälleen samalla frekvenssillä kuin miehillä. (Gloria 12)

Tasa-arvon parantamisen kannalta ongelmallista on kuitenkin se, etteivät naiset edes itse usko itseensä ja kykyihinsä. Naisten koetaan yleisesti ottaen olevan varustettuja heikolla itsetunnolla ja tekstien perusteella tunnusomaisiksi ominaisuuksiksi muotoutuu arkuus sekä liika vaatimattomuus.

Moni nainen haluaisi perustaa oman yrityksen, mutta ei voi, koska ”mies ei kannusta”. Silloin onkin paras, ettei hän sitä perusta! Jos ei osaa itsenäisesti aloittaa, ei osaa itsenäisesti jatkaakaan. (Gloria 3)

Naiset ovat arkoja ja heillä on esteitä. Ei esimerkiksi uskalleta ottaa vastaan tarjottua esimiestehtävää tai haastetta, koska pelätään epäonnistumista. Lisäksi naisten lojaalisuus toisiaan kohtaan horjuu ehkä vielä enemmän kuin miesten. Naiset eivät arvosta itseään riittävästi. (Gloria 7)

Naiset tuntuvat olevan huonoja pitämään itsestään ääntä ja he mieltävät sen jopa kerskailuksi, mikä koetaan negatiivisena asiana. Miehet päinvastoin uskovat itseensä, eivätkä pelkää tuoda sitä myös esille. Tämä ja aikaisemmin mainitut seikat naisten ja miesten luonteellisista eroista eivät voi olla vaikuttamatta naisten asemaan työelämässä ja siihen, kuinka heidät siellä nähdään.

Liisa sanoo olleensa aina sielultaan yrittäjä, mutta markkinoijana hän on pitänyt matalaa profiilia. Hänet on mielletty lähinnä kotikutoiseksi taidetyöläiseksi. Tyypiltäänkin hän on ujo ja vaatimattoman oloinen. Hän ei ole koskaan pöyhistelty neuleillaankaan eikä pitänyt työstään meteliä. (Gloria 5)

Maailma on kolmikymppisten miesten. Ei ole sen suurempaa, kaikkivoivempaa ja itsetuntoisempaa kuin kolmikymppinen mies. (Gloria 21)

Naisilla on kyllä tavoitteita ja halua kehittää itseään bisnesmielessä. He tuovat tämän esiin kuitenkin erittäin varovaisesti saaden itseensä uskomisen kuulostamaan siltä, kuin se ei kuuluisi naisten oletettuun käyttäytymiseen. Aivan kuin liike-elämä ja työmaailma olisivat vain miehille tarkoitettua reviiiriä, jonne naiset eivät kuulu. Seuraavan sitaatin sanavalinnat sukupuolen suhteen ovat mielenkiintoiset ja niistä on rivien välistä luettavissa työelämän sukupuolittuminen.

Minulla ei ole mitään sellaisia ideologioita, jotka sotisivat markkinoimista vastaan. Minusta ei ole lainkaan vastenmielistä myydä tuotteitani, en mitenkään häpeä niitä. Miksen minäkin voisi olla numeroilla ajatteleva ihminen? Minua kiinnostaa kehittää itsessäni markkinointimestä ja liikenaista. (Gloria 5)

Mutta jos naisten koetaan edelleen olevan kuulumattomia työelämän pariin ja heidät nähtäisiin luonnollisemmin kodin piirissä, ei arvostus sitäkään asemaa kohtaan ole kummoinen. Artikkeleista ilmenee, että naiset eivät varsinkaan itse arvosta korkealle työtä, jota he tekevät kodin parissa. Myöskään miesten arvostus kotitöiden tekoa kohtaan ei ole suuri tai ainakaan itsestänselvyyys.

Mieheltä vaaditaan myös tietysti paljon, että hän antaa kotityölle arvoa, vaimonsa tai itse tekemälleen. Mutta eihän nainen vielääkään arvosta kotona tekemäänsä työtä! Kosmetologin palvelunkin hän sallii itselleen, koska hän ”on sentään tänään silittänyt aika monta paitaa”. (Gloria 2)

Vastuuodotus ja menestymisen paine koetaan henkilökohtaisena ja itse asetettuna, eikä ulkoa käsin tulevana esimerkiksi perheen tai työyhteisön asettamana. Naiset tiedostavat, että heille on annettu mahdollisuudet menestyä elämässä. He ovat omaksuneet tavan nähdä itsensä oman onnistumisen ja epäonnistumisen määrittelijänä. Useiden naisten elämän kuvauksista kuultaa läpi, kuinka he ovat perfektionisteja ja lähes kaikkien aineiston naisten ilmaisuista käy ilmi tavoitteellisuus ja ahkeruus.

Velvollisuudentuntoa määräävämpiä ovat monet muut ominaisuudet, koliseva kunnianhimo ja kyvyttömyys pysähtyä. Sillä Ojala on niitä, jotka tavoittavat elämisen oikeutuksen puurtamalla. Mutta onnellisuuden kanssa sillä ei välttämättä ole mitään tekemistä. Hän tietää sen itsekin. (Gloria 8)

Leenamajja Ojala laskee kodin lattialle kahdeksan ruokakassia ja sanoo, että hänellä ei ole mitään hinkua täydellisiin suorituksiin, hän on vain niin saamarin velvollisuudentuntoinen ihminen. (Gloria 8)

Ulkopuolelta tulevat odotukset liittyvät aineiston perusteella lähes täysin naisten äitiyteen. Äitien odotetaan toimivan ja kasvattavan lapsiaan tiettyjen normien mukaan ja jos näin ei tehdä, saavat he osakseen ihmettelyä ja jopa paheksuntaa.

Jo pari vuotta sitten Oberurselin kotirouvat tulivat siihen tulokseen, että naapuriin muuttanut Frau Ojala on tolkuton boheemi: työntää aamutakki päällä vauvan terassille nukkumaan ja liehuu yhä samassa vetäessään lapsen puoliltapäivin takaisin sisään. (Gloria 8)

Nina sanoo, että häntä jossain vaiheessa vähän paheksuttiinkin, kun hän ei kuskannut poikia harrastuksesta toiseen. Äidin tuki oli tyyppiä, ”tuossa on hakuteokset, sen kun etsit itse vastauksen”. (Gloria 9)

Odotukset liittyvät vahvimmin juuri naisiin, joilla on pieniä lapsia. Eräässä tekstissä ihmetelläänkin sitä, kuinka lastenkasvattamisen vaatimuksista puhuttaessa keskitytään vain lasten kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen. Eihän peruskoululaistakaan voi jättää oman onnensa nojaan, vaikka se tämän kyseisen naisen mielestä tuntuukin olevan nykyisin melkein sääntö. Hänen mielestään huomiota tulisi kiinnittää erityisesti myöhäisempiin vaiheisiin.

Tervehdin kiinnostuneena lapsiasiamies Maria-Kaisa Aulan ehdotusta siitä, että murrosikäisten vanhemmat voisivat tehdä lyhyempää työpäivää. Ei ripsivärin käyttö tai viiksien kasvaminen tarkoita, että vanhemmat voivat alkaa hoidella missä hyvänsä. Silloin vasta äitiä ja isää tarvitaan. Heidän pitää olla saatavilla tukemassa nuorta juuri silloin, kun tämä sattuu tarvitsemaan. (Gloria 21)

Ongelmalliseksi asian tuntuu tekevän se, jos vanhemmat, pääasiallisesti naiset olisivatkin sidottuja lapsiin pikkulapsiaikaa kauemmin. Työelämän näkökulmasta katsottuna perheestä koituvat kustannukset yrityksille vain kasvaisivat, kun jo nyt lapsensaanti-ikässä olevien naisten koetaan olevan taloudellinen riski ja suuri menoerä.

Ymmärrän hyvin, ettei työnantajapuoli huuda Aulalle hurraata. Yritykset tuskittelevat jo nyt pitkien vanhempainlomien ja sijaisuuksien kanssa. Hedelmällisessä iässä kukoistava nainen tulee firmalle kalliiksi. (Gloria 21)

Yhden artikkelin nainen esittää huomion äitiyslomien positiivisesta vaikutuksesta yritykselle. Hänen mielestään vanhempainlomalta palaava on entistä parempi työntekijä, joka on oppinut organisoimaan ja ennen kaikkea arvostamaan omaa työtään ja siinä saatua omaa aikaa. Perheen perustaneen naisen työteho yleensä kaksinkertaistuu, vaikkei siinä aikaisemminkaan olisi ollut mitään valittamista.

Työssäkäyvä äiti oppii elämään jatkuvan syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteen kanssa, ja juuri syyllisyys tekee hänestä paremman työntekijän, esimiehen ja johtajan. (Gloria 21)

Yleinen mielipide teksteissä tuntuu kuitenkin olevan, että naisten äitiyslomista tehdään liian iso ongelma ja asia tulisi vain hyväksyä, koska fysiologisten syiden vuoksi vain naiset ovat kykeneväisiä tuottamaan maailmaan jälkeläisiä. Myös miehet pitävät vanhempainlomia ja heillä on suomalaisen yhteiskunnan

puolelta tiettyjä velvoitteita, jotka aiheuttavat säännöllisiä poissaoloja työpaikoilta.

Nainen ei siinä ole miestä huonommassa asemassa. Meillä on ollut enemmän isyyskuin äitiyslomia, ja meillä on töissä sekä tulevia äitejä että monilapsisten perheiden äitejä. Vaikuttaa siltä että asia sittenkin olisi eniten asenne- ja järjestelykysymys. (Gloria 4)

Mutta muistelen, mitä Lehtikuvan toimitusjohtaja Patricia Seppälä aikoinaan totesi: ”Miten niin naiset ovat muka aina äitiyslomalla? Miehet ne juoksevat jatkuvasti kertausharjoituksissa.” (Gloria 21)

Vanhempainlomista koetaan, positiiviseen tai negatiiviseen asenteeseen katsomatta, koituvan haittaa naissukupuolelle työelämän kannalta. Valinnoilla työn ja perheen välillä on vaikutuksia uraan ja perheen perustamisen nähdään esimerkiksi hidastavan urakehitystä. Yksi naisista toteaa työelämän näyttöjensä olevan lähes merkityksettömiä, jos yritysmaailmassa kävisi ilmi hänen olevan kolmen lapsen äiti. Vanhempainlomat ja joskus jopa pelkkä perheen olemassaolo asettaa miehet ja naiset epäarvoiseen asemaan työelämän näkökulmasta katsottuna.

Mies, joka on voinut paneutua tutkimustyöhön ilman äitiyslomia, on useimmiten päässyt 35-vuotiaana huomattavasti pitemmälle kuin nainen. (Gloria 10)

Mutta kun joku viisas väittää, että kyllä työt naista odottavat, hän on väärässä. (Gloria 21)

Työelämässä naiset nähdään äitiyttäkin huomioimatta sukupuolensa kautta. Naiseus määrittää heitä ja eräässä tekstissä sanotaan naisena olemisessä olevan etunsa. Nainen muistetaan ja lisäksi hänet otetaan todesta, mutta vain siinä tapauksessa, että hänellä on asiaa ja hän tietää mistä puhuu. Kyseisen kommentin perusteella voidaan olettaa naisten jäävän helposti mieleen sukupuolensa vuoksi, mutta ilman konkreettista näyttöä heidät mielletään usein tietämättömiksi ja kokemattomiksi. Näiden ennakkoluulojen ja naisten aseman parantamisen vuoksi joissain yrityksissä on otettu käyttöön naisten omat verkostot. Yhdessä naisessa tämä herättää kuitenkin negatiivisia tunteita:

Mitään naisten networkia hän ei tunne kaipaavansa. Päinvastoin. Illi ärtyy, jos hänen odotetaan kommentoivan jotakin asiaa naisjohtajana. – Tämä maailma ei ole miesten eikä naisten vaan ihmisten. (Gloria 11)

Kuten edellisestä sitaatista ilmenee, haluaisivat naiset saavuttaa työelämässä aseman, jossa heidän sukupuoltaan ei jatkuvasti tuotaisi esille. Toisaalta naisellisia piirteitä, kuten tapaa huomioida muut ihmiset tai tapaa olla keskustelevämpi pidettiin hyvinä piirteinä. Naisellisten piirteiden esiintuomista työssä ei siis koeta haitaksi, vaan päinvastoin, mutta sukupuolta ei silti ole tarpeen painottaa.

Omalla urallaan Ritva Viljanen on ollut pioneeri ja tienraivaaja. Hän kertoo innostuneesti, miten naiset johtopaikoilla ovat tuoneet työelämään lisää avoimuutta ja reilua peliä – hän on sen omin silmin nähnyt parinkymmenen vuoden aikana. (Gloria 17)

Naiset kokevat tuovansa työelämään ominaisuuksia, joita miehiltä koetaan yleisesti ottaen löytyvän vähemmän. Näin ollen he näkevät osallistumisensa rikastuttavan työelämää.

Sisäasiainministeriön kansliapäällikkö Ritva Viljanen johtaa perimiehistä hallinnonala. Askeleita laskiessaan Viljanen puhuu inhimillisen johtajuuden puolesta. (Gloria 17)

Uskon erilaisuuteen. Onhan nainen toki empaattisempi, johtaa pehmeämmin. (Gloria 4)

Tunteiden räiskymistä ei yleensä yhdistetä miestyöntekijöihin samoin kuin naisiin. Artikkeleiden naiset vahvistavat tätä näkemystä kertomalla tuovansa tunteet ja oman persoonansa esiin työpaikalla silläkin uhalla, että sitä pidettäisiin epäammattimaisena. Naisiin liitetään tunteikkuuden lisäksi usein muitakin pehmeitä arvoja, kuten yllä mainittu keskustelevaisuus sekä seuraavista sitaateista ilmenevä huolehtivaisuus. He kuitenkin pystyvät samaan aikaan olemaan myös vaativia.

Anne kehuu fiksuja ja päteviä myyntinaisiaan ja liikuttuu kyyneliin. (Gloria 16)

Vaativuuden tasapainoksi Illi vakuuttaa pitävänsä omistaan myös tavallista parempaa huolta. (Gloria 11)

Lehtijutuissa tuotiin myös erittäin paljon esille naisten fyysisiä ominaisuuksia ja heidän olemustaan. Yleisiä ovat kuvaukset, joissa naiseen liitetään ensin yltiönaisellisia piirteitä sekä tuodaan esiin fyysisesti pieni koko, mutta jo seuraavassa lausahduksessa tätä ikään kuin kompensoidaan lisäämällä kuvaukseen vahvuutta ja voimaa huokuvia ilmauksia.

Irma Thesleff johtaa talossa kehitysbiologian tutkimusohjelmaa. Hän on hento, tweedbleiseriin pukeutunut naisihminen, jonka kasvoilla näkyvät tiukkaan tilkittyjen työpäivien jäljet. (Gloria 12)

Suuren työpöytänsä takana Ili näyttää pieneltä ja sitkeältä, ikäistään nuoremmalta. (Gloria 11)

Äiti ja tytär ovat kuitenkin tällaisia tahtonaisia, hellä hilpeys hyvinmeikatussa silmänurkassa. (Gloria 2)

Naisten ulkonäön ilmaistaan muutamissa tapauksissa olevan ristiriidassa sen kanssa, mitä jutun kirjoittaja henkilökohtaisesti on olettanut ja näissä tilanteissa tekstistä huokuu yllättyneisyys ja jopa ihmetys. Myös naisten asema tai titteli

asettaa heille selkeästi tietynlaisia ulkonäköodotuksia, joiden raameissa naisten ajateltaisiin pysyvän.

Kauneuden ruusunpunaisessa linnassa ei odottaisi tapaavansa naisasianaisia, saati sellaisia, jotka osaavat nauraa. (Gloria 2)

Ritva Viljanen ei vastaa mielikuvaa rutikuivasta kansliapäälliköstä. Herkästi naurava, puhelias ja tarinoita kertoileva nainen saa vieraansakin viihtymään työhuoneessaan. (Gloria 17)

Seuraavan sitaatin ”Auts”-huudahdus on negatiivisvivahteinen ja tämän voidaan olettaa tarkoittavan sitä, että naisen ulkonäkö ei paranna naisesta saatavaa vaikutelmaa, vaan päinvastoin se toimii hänen haitakseen. Ulkonäkö ei mene yhteen naisen aseman kanssa.

Hennanpunainen tukka, revitty hame ja vihreät mokkasaappaat. Auts, eihän Riina Hyytiä, 36, näytä ollenkaan johtajanaiselta. Ja kuitenkin, juuri sitä hän on. (Gloria 20)

Edellisessä sitaatissa kuvailtu nainen tarttuu lehtijutussa itse vallitseviin ulkonäkövaatimukseen ja kieltäytyy pukeutumasta jakkupukuun vain sen vuoksi, että hän on jossain tietyssä asemassa. Hän kokee, että hänelle epäluonnolliseen vaatetukseen pukeutumisen loisi epätodellisen kuvan, jolloin myös hänen tekemisensä ja toimintansa tulisi kyseenalaistaa.

Vallan merkkeihin pukeutuminen herättää minussa epäilyä ja pelkoa, että minun pitäisi alkaa leikkiä johtajaa. (Gloria 20)

Erään artikkelin nainen näkee ulkonäön vaikuttavan työelämässä toimimiseen ja hän on valmis tekemään sen eteen töitä. Hänen mukaansa itsensä hoitaminen ei ole kallis investointi ja tärkeimmäksi asian suhteen nousee halu pitää itsestään hyvää huolta myös ulkonäöllisesti.

Yleisesti ottaen naisten sukupuolen annettiin näkyä lehtijutuissa suhteellisen avoimesti. Naisiin kohdistuneita oletuksia ei peitelty ja hyvänä esimerkkinä tästä on kuvaus naisesta, joka toimi organisaation korkeassa asemassa, mutta ei osannut käyttää uutta älypuhelinlaiteaan. Tekniikan parissa toimimista ei mielletä naisten vahvaksi alueeksi, mutta koska kuvauksen nainen on menestynyt työelämässä, ei hänen uskottavuuttaan muserra heikkous jollain vähemmän tärkeällä alueella. Artikkeleiden kirjoittajat kuvaavat myös naisten kehonkieltä ja ulosantia piilottamatta sukupuolta teksteistä ilmaisemalla esimerkiksi naisen nauravan ”hersyvän annemaisesti”.

5.1.3 Koulutus

Koulutusta pidetään merkittävänä yhteiskunnan tasa-arvon ja sosiaalisen nousun edistäjänä. Naisten taustat olivat erilaisia, mutta lähes jokaisessa aineiston artikkeleista käsitellään opintojen tavalla tai toisella. Tämän teeman kuvaukset olivat ehdottomasti kaikista yhtenäisimpiä aineistosta esiin

nousseista teemoista. Yhteistä lehtijuttujen naisille on näkemys omasta henkilökohtaisesta vastuusta menestyä niin opinnoissa, työnhaussa ja työelämässä. Monien perhetaustalla oli vaikutusta opiskelualan valintaan ja vaikka nainen on menestynyt omilla ansioillaan, liitetään hänen menestymiseensä myös perheen ja suvun merkitys. Tärkeimmäksi seikaksi koulutukselle nouseekin perhe ja sieltä saatu esimerkki.

Tiedenaisen sysäsivät uralle mitkäpä muut kuin geenit. Irme Thesleff, omaa sukua Saxén, on maineikasta lääkäri- ja tutkijasukua. (Ja presidentti Risto Rytin tyttärentytär.). (Gloria 12)

Erityisesti korkealle itsensä kouluttaneet naiset sanovat perheen mallin näytelleen suurta roolia siinä, millaiseksi oma kunnianhimon kouluttautumista kohtaan on muodostunut. Yksi artikkeleiden naisista sanookin koulutustason korkean tason nousseen oman suvun parissa niin yleiseksi ja normaaliksi asiaksi, että pelkän maisteritason tutkinnon hankkiminen olisi tarkoittanut epäonnistumista. Perhe voi siis asettaa koulutukseen liittyvät tavoitteet erittäin korkealle.

Tutkijoita ja korkeakoulujen rehtoreita vilisevän suvun akateemisessa traditiossa olisi pikemminkin tuntunut opintojen kesken jättämiseltä olla joskus tohtoroimatta. Kodin ilmapiirissä tutkimus oli itsestään selvä asia, normaalia elämää. Vähemmän puhuttiin taloudellisista tai muuten rahaan liittyvistä asioista. Isä oli Helsingin yliopiston dosentti, äiti kotitalousopettaja. (Gloria 10)

Perhe on toiminut opiskeluvaihinnoissa esimerkkinä, mutta joissakin tilanteissa perhettä vastaan on myös kapinoitu. Naiset ovat halunneet tehdä valintoja oman päänsä mukaan, jolloin perheen kehotukset ja ohjeistukset on jätetty huomioimatta.

70-luvun nuori tosin kulki ensin omat kiemuransa, närkästytti isänsä pyrkimällä opiskelemaan hammaslääketiedettä, vaikka olisi kevyesti päässyt lääketieteelliseenkin. Hän sanoo, että oli kesätöissä sairaalassa nähnyt riittävästi kuolemaa. (Gloria 12)

Vaikka perheen esimerkin koetaan suurimmassa osassa tapauksia olevan tärkeä asia tulevaisuuden koulutusvalintojen kannalta, käy teksteissä ilmi näytetyn mallin lisäksi myös kasvatuksen merkitys. Eräs nainen kertoo seuranneensa isänsä jalanjälkiä opiskelussa ja myöhemmin työelämän parissa, mutta nähneensä äitinsä stimuloivan kasvatustyylin vaikuttaneen häneen myös suuresti siihen, mitä nainen tekee tänä päivänä. Toinen naisista sanoo päätyneensä työskentelemään yhdessä isänsä kanssa ja tässäkin nainen on periaatteessa lähtenyt alalle isänsä taustan vuoksi.

Isäni oli nuorempana kalastaja. Hän toimitti kalaa Töölön Kala -liikkeeseen. Kymmenen vuotta sitten liikettä tarjottiin isälleni, ja päätimme ostaa sen yhdessä. Käynnistämisen jälkeen jäin johtamaan myymälää, ja isä perusti toisen myymälän Espooseen. (Gloria 15)

Kouluttautuminen tarkoitti naisille eteenpäin pyrkimistä, vaikka selkeää päämäärää tai uraa ei kaikilla vielä nuorempana ollutkaan mielessä. Suuremmalle osalle koulutuksen hankkiminen vaikuttaa tekstien perusteella olevan lähes itsestään selvä asia. Naiset eivät miettineet juurikaan työelämään sijoittumista, vaan opintoala valitaan kiinnostuksen mukaan. Useasta kuvauksesta ilmenee, kuinka nykyiselle alalla päätyminen on tapahtunut monen sattuman kautta.

Nuorempana elämä meni enemmän oman mielen mukaan. Helsinkiläisen Hermusen perheen ainokainen oli huomattavan välkky tyttö, joka päätti ryhtyä arkkitehdiksi, mutta myöhästyi yhdestä osakokeesta ja päätti ryhtyä diplomi-insinööriksi. Eikä hän ole valintaansa katunut, päinvastoin. (Gloria 8)

Eräs naisista kertookin opiskelleensa ensin konetekniikkaa, mutta kyllästyneensä jossain vaiheessa siihen, jolloin kaupallinen ala alkoi vetää häntä puoleensa. Kaupparokkeaan pääsyn jälkeen hän halusi yhdistää siihen toimittajana toimimisen, koska siihen aikaan kovassa huudossa työpaikkoina olleet pankit eivät innostaneet tätä naista. Näin hän päätyi taloustoimittajaksi. Hän sai vietyä ekonomitutkinnon loppuun ja siinä vaiheessa ensimmäiset keskenjääneet opinnot rupesivat vaivaamaan häntä, joten hän päätti viimeistellä myös ne. Näin nainen oli päätenyt erittäin monen mutkan kautta tilanteeseen, jossa hän oli suorittanut kaksi tutkintoa ja tämän hän oli onnistunut tekemään ilman mitään suunnitelmallisuutta.

Vastakohtiakin tämän tyyppisille naisille löytyy aineistosta ja muutamilla naisista on jo nuoresta asti ollut hyvin selkeät suunnitelmat siitä, mitä he haluavat tehdä tulevaisuudessa työkseen.

Anne kertoo elämänsä. Suunnittelijan tietä voi hyvällä syyllä kutsua uraksi. – Neljätoistavuotiaana ilmoitin ammatinvalinnan tunnilla luokan edessä, että haluan suunnittelijaksi. En tiedä, mistä semmoisia tulee, mutta tuli mistä tuli, sinne menen. (Gloria 16)

Valtionhallinto oli kuitenkin alkujaan nuoren opiskelijan tähtäimessä, ei koskaan yksityinen sektori. Hän opiskeli Turun yliopistossa sekä oikeus- että valtiotieteellisessä tiedekunnassa ja suoritti molemmissa tutkinnot. (Gloria 17)

Viimeisimmän sitaatin mukaisia kahden tutkinnon suorittaneita naisia on aineistossa useampia. Koulussa ja opintojen parissa pärjääminen tuntuu luonnistuvan aineiston naisilta kuin itsestään.

Koulussa pärjäämisestä Hakamiehen perheessä ei tarvinnut kantaa huolta. Mitä nyt luokkatoverit vähän naureskelivat, kun Hakamiehet puhuivat pienestä asti puhdasta kirjakieltä. (Gloria 8)

Koulutuksen merkitys naisten uralle on tekstien perusteella ilmeinen. Koulutuksen parissa saavutetut asiat ovat niitä, mistä naisten on selkeästi helppo puhua, eikä sitä koeta kerskailuksi samalla tavoin kuin aikaisemmin analyysissä käsitelty työn saavutuksien esiintuonti. Uran kannalta opinnot ovat

johdattaneet naiset joko suoraan tai vaihtoehtoisesti mutkien kautta nykyiseen työelämän tilanteeseen, jossa naiset viihtyvät erinomaisesti.

Heti seuraavaksi parasta taitaakin olla tutkijan työ, johon Irma Thesleff haluaisi kannustaa sankat nuorten – varsinkin tyttöjen – joukot. (Gloria 12)

Mutta kun parin vuoden hammaslääketieteen opintojen jälkeen päästiin paikkausvaiheeseen, nuori nainen huomasi, ettei käsityökään varsinaisesti ollut häntä varten. Hän ryhtyi hakeutumaan tutkimusprojekteihin ja päätyi patologian laitokselle setänsä Lauri Saxénin ryhmään tutkimaan hiirten huuli- ja suulakihalkioita. Tutkimus jatkui väitöskirjaksi asti. – Ja se vain sitten vei mennessään. (Gloria 12)

Hyvää koulutusta arvostetaan niin perheen kuin ulkopuolistenkin silmissä. Naiset kokevat suurta ylpeyttä omien lastensa saavutuksista opintojen parissa ja ne mainitaan lähes jokaisessa artikkelissa, jonka naisella on opintojen parissa tai koulunsa jo päättäneitä lapsia.

Kieltäydyit yhteiskuvasta perheesi kanssa. Eikö nyt olisi houkuttelevaa käyttää perheen mainosarvoa? Onhan sinulla mm. kaksi menestyvää tytärtä, Petra on lääketieteen kandidaatti ja Pia opiskelee arkkitehdiksi Teknillisessä Korkeakoulussa Helsingissä. (Gloria 6)

Rouva Flora Hakamies tuskin unohtaa tämänvuotista nimipäiväänsä. Kukanpäivänä toukokuun 13. pyörähtävät käyntiin filosofisen tiedekunnan monimuotoiset promootiojuhlallisuudet, joissa kaikki hänen kolme lastaan lakitetaan tohtoreiksi. (Gloria 10)

5.1.4 Vapaa-aika ja ajankäyttö

Viimeisenä työn ja perheen yhteensovittamisen teemoista on vapaa-aika ja ajankäyttö. Kuten mainitsin luvun 5 alussa, olen esitellyt teemat siinä järjestyksessä, jossa ne ovat määrällisesti esiintyneet aineistossa. **Vapaa-aika ja ajankäyttö** –teemaan liittyviä asioita on kuitenkin käsitelty jo jossain määrin myös aikaisemmissa alaluvuissa. Ajankäytölliset asiat nimittäin limittyvät lehtijutuissa erittäin vahvasti erityisesti työn ja perheen yhteensovittamiseen. Sen vuoksi tätä teemaa on sivuttu analyysin ensimmäisessä luvussa nimeltään **Työn ja perheen suhde** (ks. luku 5.1.1). Näin ollen tämän teeman sijoittuminen viimeiseksi määrällisesti vähäisimmän aineistossa esiintyvyyden vuoksi, ei ole täysin mustavalkoinen. Ajankäytölliset haasteet ja ongelmat tulivat esille lähes jokaisessa työn ja perheen suhdetta käsittelevässä artikkelissa. Olen valinnut tämän teeman alle poimintoja, joiden ydin on nimenomaan vapaa-ajassa tai ajankäytöllisissä asioissa.

Ihmisillä ei enää ole selkeää vapaa-aikaa, koska työn vaatimusten kasvaessa työ on liukunut muuhun elämään. Työ ja vapaa-aika menevät usein päällekkäin tarkoittaen käytännössä sitä, että vapaa-ajalla, jopa lomallakin

tehdään työasioita. Sen vuoksi työtä ja vapaa-aikaa voi olla myös haastavaa erottaa toisistaan.

Työni ja vapaa-aikani nivoutuvat toisiinsa. Joinakin iltoina saatan jäädä juttelemaan myyjän kanssa liikkeen sulkemisajan jälkeen. Laskut maksan kotipääätteelläni ja tiliotteen otan aina puolenyön jälkeen. Ulkomailla lomaillessani etsin liivimyymälöitä ja käyn katsomassa, mitä niissä myydään, millainen on asiakaskunta ja miten tuotteet on laitettu esille. (Gloria 15)

Onko sinulla tiukka aikataulu? – Tein puolentoista vuoden projektikalenterin. Kun on pakko, teen työtä myös illalla ja yöllä. (Gloria 6)

Naiset eivät kuitenkaan koe työn ja vapaa-ajan sekoittumista keskenään pelkästään negatiivisena asiana, vaan eräskin lehtijutun naisista kertoo toimiston ja kodin löytyvän saman katon alta. Tämän hän kokee hyvänä asiana ajankäytön kannalta, koska työasiat eivät katso missä mieleen tulevat. Hänen mielestään fyysinen etäisyys työpaikasta ei ole töistä irrottautumisen tai rentoutumisen kannalta välttämätöntä. Vaikka naiset itse kokevat pystyvänsä päästämään työstä irti vapaa-ajalla, voi heidän perheenjäsentensä mielipiteet asiasta olla eriäviä.

Irma Thesleffiä huvittaa. Omasta mielestään hän sitä paitsi pystyy loistavasti irtautumaan työasioistaan. Tai keskittymään työasioihinsa samalla sohvalla, jolla muut katsovat telkkaria. (Gloria 12)

Ehkä naiset ajattelevat ajautuneensa ajankäytöllisesti hankalaan tilanteeseen omien valintojensa kautta ja pystyvänsä elämään ajankäytöllisesti haastavaa ja joskus hyvin raskastakin arkea juuri sen vuoksi.

Tämä tuskin on elämän parasta aikaa, mutta olen ajautunut tähän oravanpyörään, jossa kirjoja kirjoittamalla on pitänyt rahoittaa tutkimustyötä. Näin on vaan päässyt käymään, hän sanoo, melkein marttyyriksi heittäytyen. (Gloria 8)

Osa naisista ilmaiseekin asioiden olevan heidän itsensä päätettävissä ja elämänhallinnan omissa käsissään. Aikaa löytyy kyllä niille asioille, jotka naiset priorisoivat tarpeeksi korkealle. Yksi lehtijuttujen naisista kertoo tarvitsevänsä omaa aikaa erityisesti haastavina ajanjaksoina. Silloin kun viikko toisen jälkeen venyy äärimmilleen ja myös viikonloput täyttyvät työstä, mahdollistaa hän tennisvuoronsa keskelle työpäivää. Joistakin asioista naiset kokevat joutuvan luopumaan ajan rajallisuuden vuoksi, koska kaikkea ei aina voi saada.

Mikään ajankäytöllinen ongelma se ei ole, sillä minulla on aikaa kaikkeen mihin haluan. (Gloria 11)

Irma Thesleff ihailee vapaaehtoistyötä tekeviä ihmisiä, haluaisi itsekkin olla vielä mukana, kuten opiskeluaikoinaan. Mutta aika ei riitä. (Gloria 12)

Lehtijuttujen naiset harrastavat vapaa-ajallaan muun muassa liikkumista luonnossa, lukemista ja matkustelemista. Yleisin harrastus on kuitenkin aivan selvästi liikunta, johon liitetään useissa tapauksissa halu pitää itsensä fyysisesti hyvässä kunnossa. Harrastuksien tärkeä funktio on auttaa naisia unohtamaan työasiat. Kuitenkin omat harrastukset näyttävät olevan myös se osa-alue, josta naiset kiireen ja ajanpuutteen vuoksi ensimmäiseksi tinkivät.

Jos työni olisi vähemmän haasteellista, viettäisin nykyistä paljon enemmän aikaa golf- ja tenniskentillä. (Gloria 11)

Purjehdus on Hannan monista harrastuksista ykkönen. – Ennen tätä työsuhdetta pyrin viettämään puolet vuodesta veneessä. (Gloria 13)

Oma käsityöharrastus jäi työn jalkoihin. (Gloria 16)

Omat, aikoinaan hyvin aktiiviset urheiluharrastukseni ovat näiden aikataulujen puristuksessa jääneet. (Gloria 18)

Perheiden on kehitettävä toimintamalleja ja käytäntöjä, jotta arki ja vapaa-ajan toimet saadaan sujumaan ongelmitta ja esimerkiksi lasten kuljetukset harrastusten pariin onnistumaan. Perheen lasten harrastukset menevät naisten omien edelle ja äitien odotetaan olevan läsnä lasten elämässä. Aina sille ei tunnu kuitenkaan löytyvän niin paljon aikaa kuin naiset toivoisivat, mutta se on vaan hyväksyttävä.

Sillä äidin tehtävä on pysyä järkkymättä lapsensa rinnalla. Joskus siihen on vain vähän vähemmän aikaa kuin joskus toiste. (Gloria 21)

Parisuhde mainitaan lehtiteksteissä harvakseltaan ja ajankäytöllisestä näkökulmasta se tulee esille ainoastaan kerran. Tässäkin maininnassa niin miehen kuin naisen mainitaan olevan erittäin kiireisiä työelämän saralla, jonka vuoksi heillä on niukalti aikaa toisilleen. Samaan hengenvetoon ihmetellään, kuinka he vaikuttavat silti onnellisilta ja mitkä ovat ne keinot, joilla he ovat saaneet suhteen toimimaan yhteisen ajan puutteesta huolimatta.

5.2 Työn ja perheen suhteen diskurssit

Tässä luvussa tarkastelen kielen käyttöä eli kiinnitän huomiota siihen, missä diskurssissa asiat on ilmaistu. Aineistosta nousi esille neljä diskurssia, joiden kautta työtä ja perhettä on käsitelty. Olen nimennyt diskurssit *vahvan naisen, täydellisyysden tavoittelun, työn ensisijaisuuden ja yhteistyön diskurssiksi*.

5.2.1 Vahvan naisen –diskurssi

Gloria-lehden artikkeleissa esiintyvä *Vahvan naisen –diskurssin* nainen on useimmiten pätevä ammatissaan, sosiaalisesti menestynyt, vakuuttava sekä ennen kaikkea rohkea. Vaikka lehtiartikkeleissa nainen vapautetaan toisinaan tietyistä vaatimuksista, kuten ulkonäön, muiden ihmisten sekä yhteiskunnan luomista odotuksista, vaaditaan häneltä samaan aikaan paljon. Vaatimukset toimivat tavallaan vapautusten ehtona. Jotta naisella olisi etuoikeuksia, joiden mukana tietynlaiset vapaudet tulevat, on hänen täytettävä yhteiskunnalliset normit. Päälimmäiseksi vaatimuksista artikkeleista nousee eteenpäin pyrkiminen ja oman elämän rakentaminen. Lehtijutuissa ei edes yritetä väittää, että mahdollisuudet menestymiseen ja onnistumiseen elämässä joko olisivat ihmisessä tai sitten eivät. Artikkeleista rakentuu kuva vahvoista naisista, jotka ovat itse tehneet kovasti työtä ja tämän vuoksi päässeet elämässään, erityisesti työelämässä pitkälle. Kaikki on vaan omasta halusta kiinni.

Vuoden kuluttua työn aloittamisesta Anne havahtui huomaamaan, ettei ollutkaan noussut niitä portaita, jotka oli opiskeluaikana itselleen asettanut. Sanoin, että perustan nyt oman toimiston. Ratkaisu oli 80-luvun alussa rohkea, mutta se osoittautui oikeaksi. Omaa toimistoa seurasi oma tuotemerkki, niin kuin pitikin. (Gloria 16)

Useimmissa artikkeleissa tuodaan esille myös naisten inhimillinen puoli. Heidän tapansa toimia työelämässä on miehiä pehmeämpää ja heidän osaamiseensa liitetään tiedon ja taidon lisäksi tunneäly. Vaikka naiset ovat älykkäitä ja tarpeen vaatiessa erittäin jämäköitä, uskaltavat he näyttää myös tunteensa ja olla inhimillisiä.

Omaan intuitioon kannattaa luottaa, sanoo Riina Hyytiä ja kertoo riitelevänsä mielellään omien näkemystensä puolesta. – En ole viileästi etäinen. Minä paljastan oman persoonani, vaikka se olisi ei-johtajamaista. (Gloria 20)

Artikkeleiden naiset tietävät mitä tekevät ja he uskaltavat ottaa myös riskejä saavuttaakseen tavoitteet. Naiset eivät myöskään pelänneet toimistaan koituvaa kritiikkiä tai jättäneet asioita tekemättä sen vuoksi, etteivät kaikki olleet asioista samaa mieltä. He päinvastoin kokevat saavansa voimaa epäilyistä ja haluavat näyttää vaan entistä lujemmin pärjäävänsä. Haasteiden ottaminen nähdään asiana, jonka avulla on mahdollista kehittyä ja sen vuoksi riskejä on uskallettava ottaa.

Pelon maantiede ei koskenut Hyytiää, hänestä kasvoi peloton. - Olen onnekas: hulluilla reissuillani ei tapahtunut mitään peruuttamatonta. Niin, pitikö pää työntää pensaaseen? – Kyllä, tilanteiden haastaminen on veressä. (Gloria 20)

Työelämä muokannut artikkeleiden naisia ja moni sanoo kovettaneensa itseään toiminnan helpottamiseksi. Pääasiallisesti naiset saavat kuitenkin olla sellaisia kuin he ovat. Omien mielipiteiden tuomista julki ei arastella, vaikka

tiedettäisiinkin sen aiheuttavan esimerkiksi vastarintaa. Erilaiset mielipiteet nähdään ja erilaisuus ylipäättensä nähdään työelämän parissa menestymisen kannalta pääasiallisesti positiivisena seikkana. Oma itsenään toimiminen osoittaa vahvuutta ja itseluottamusta. Nämä lehtijuttujen naiset eroavatkin ominaisuuksiensa vuoksi perinteisistä naisista. Naiset uskaltavat myös tarttua vaikeisiin ja yhteiskunnallisesti arkoihin asioihin ja kertoa, mitä he niistä ajattelevat piiloutumatta minkään maskin taakse.

Anne tunnetaan alalla tomerana rouva suorasuuna, joka mieluummin pamauttaa mielipiteensä tässä kuin nurkan takana. Se on johtanut myös hammastenkivistelyyn, mutta kaiken kaikkiaan hänen otteitaan arvostetaan. (Gloria 16)

Vahvuutta on myös se, että osaa myöntää omat virheensä. Naiset myöntävät tehneensä joskus valintoja, jotka ovat osoittautuneet myöhemmin vääriksi ja jotka toivoisi saavan tekemättömiksi. Elämässä on kuitenkin hyväksyttävää tehdä virheitä ja niistä on mahdollisuus ottaa opiksi. Artikkeleiden perusteella rakentuukin kuva, että epäonnistumiset ja vaikeudet nähdään henkisen kasvun paikkana, mikä tekee yksilöistä entistä vahvempia.

Tajusin, että menestyksen elinehto on kyky toimia eri tavalla, uida vastavirtaan, uskaltaa olla eri mieltä. Kristiina Illi on uskaltanut. Ja tasaantunut sen verran, että tietää tehneensä myös virheitä ja vääriä valintoja. (Gloria 11)

Itsepäinen olen, mutta osaan myöntää olevani väärässä. Periksi en hevin anna. (Gloria 18)

Naisilla on kova usko itseensä ja omiin kykyihin. He kokevat olevansa osaavia oman alansa ammattilaisia, jotka pystyvät ylittämään kaikki eteen tulevat esteet. Uusia tai hankalia tilanteita ei pelätä vaan ”myrskynsilmissä” toimimisesta jopa nautitaan. Naisilla on kova usko myös muihin ihmisiin. Yksi naisista kertoo uskovansa ihmisten hyvyyteen niin kauan kunnes toisin todistetaan.

Seuratkaa johtajaa. Kristiina Illi ei ole koskaan ujostellut sanoa: minä osaan. (Gloria 11)

Työ rakentaa naisten identiteettiä erittäin vahvasti. Artikkeleiden naiset peilaavatkin itseään paljolti juuri työelämän saavutusten kautta ja yhteiskunnan puolelta yleinen naisiin liitetty rooli äitinä, jää ehkä jopa hieman yllättäen todella vähäiseksi itsensä määrittelyn kannalta.

Valtaosan työvuosistaan Illi on toiminut johtotehtävissä. Eikä osaa itseään enää muuhun rooliin mieltää. - Se on sama asia kuin, että joku on hyvä kirjanpitäjä ja joku on hyvä kokki. Minä olen hyvä johtaja, ja se on tärkeä osa minäkuvaani. (Gloria 11)

Menestys ja työhön panostaminen on artikkeleiden perusteella hyväksyttävämpää, jos sen avulla pystytään edistämään yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita ja esimerkiksi ihmisten oikeuksia. Työlleen omistautunutta naista on yleisen mielipiteen mukaan helpompi ymmärtää ja hänen valintansa

on luontevampi oikeuttaa silloin, kun nainen ei tee työtä pelkästään itsensä vuoksi, vaan myös muiden hyväksi.

Elämänsä loppuun asti Helvi Sipilä jaksoi innostaa ja kannustaa naisia toimimaan rohkeasti oman ja kanssasisartensa aseman parantamiseksi. Hän toi ensimmäisten joukossa esiin sen, että naisen asemaa parantamalla parannetaan koko maailmaa. Ei se ole pois miehiltä, vaan rooleja muuttamalla kaikkien on mahdollista elää täysipainoisempaa elämää. (Gloria 23)

Päätäväältä omasta elämästä ja siinä tehtävistä valinnoista muodostuu artikkeleiden naisille todella tärkeäksi asiaksi. He haluavat itse päättää, mihin elämänsä käyttävät. Esimerkiksi perheen perustamisen ei nähdä automaattisesti tarkoittavan sitä, että nainen jäisi kotiin ja hylkäisi muut tavoitteensa. Useista ilmaisuista käykin ilmi naisten ajatusmaailma siitä, että myös lapset saavat mukautua vanhempien elämään. Koko elämää ei siis lähdetä muuttamaan vain sen vuoksi, että perheeseen on tullut uusi jäsen.

Myös minun on saatava tehdä omilla tahoillani mitä tahdon. Panen mieluummin vaikka kaiken perheeseen – mutta tahdon päättää sen itse!! (Gloria 2)

Ilmoitin lapsille, että tervetuloa minun maailmaani. (Gloria 20)

5.2.2 Täydellisyyden tavoittelun –diskurssi

Kaikkia artikkeleissa esiintyviä naisia yhdistävät saavutukset työelämän parissa. Gloria-lehden maailmankuvaan kuuluu siis erittäin vahvasti menestyminen elämässä ja tekstien näkökulma on poikkeuksetta ylistävä. *Täydellisyyden tavoittelun -diskurssi* luo kuvaa naisesta, joka haluaa menestyä työn lisäksi myös muilla elämän osa-alueilla. Hän haluaa yltää täydelliseen suoritukseen kaikessa mihin hän ryhtyykin. Keskinäinen suoritus koetaan lähes epäonnistumisena ja yllättävän usein nämä tuntemukset liittyvät perheeseen tai äitinä olemiseen, eikä laisinkaan työhön.

Joistakin asioista hän on sentään älynnyt luopuakin. Vielä muutama vuosi sitten Leenamaija uskoi, että leivän leipominen ja vaatteiden ompeleminen lapsille kuuluu ehdottomasti virkaäidin toimenkuvaan, kunnes kollega esitti riittävän provosoivan kysymyksen: - Oletko sä ihan hullu? (Gloria 18)

Naiset tuntuvat uskovan tiettyihin väittämiin ja odotuksiin, joita erityisesti äitiyteen liitetään. Naisten tulisi muun muassa siivota ja puunata kotia, kasvattaa lapset tarjoten heille virikkeitä, hääritä keittiössä valmistaen herkullista ruokaa ja tehdä jälkikasvulla jopa vaatteet itse. Monet eivät kyseenalaista näitä ulkoapäin tulevia vaatimuksia, vaan yrittävät vastata niihin vaikka se ei tuntuisi itselle luonnolliselta.

Hanna sanoo joskus miettivänsä, miksei saa päälle sellaista perinteistä vaihdetta, että viihtyisi kotona leipomassa pullaa. (Gloria 13)

Kun Sebastian syntyi, Anne päätti olla kunnan äiti ja neuloa ainakin yhden nutun vauvalleen. Mutta vauva kasvoi yllättävän nopeasti. Kunnan äiti kiikutti neuleenalun lankoineen päivineen vähin äänin Pelastusarmeijan kirpputorille. (Gloria 16)

Vaikka työn ja perheen yhdistäminen koetaan jossain määrin hankalaksi ja täydellisyyden saavuttaminen vaikeutuu huomattavasti näiden kahden elämän osa-alueen myötä, haluavat naiset saada kaiken, niin uran kuin perheen. Lehtijuttujen naisiin liitetään paljon erilaisia meriittejä ja saavutuksia elämässä. Myös perhe esiintyy tällaisena asiana, vaikkakaan ei läheskään niin vahvasti kuin työ. Perhe kulkee ikään kuin naisen matkassa hänen tehdessään uraa. Naiset yrittävätkin oikeuttaa lasten jäämistä vähemmälle huomiolle ja heidän kulkeutumista mukaan työelämään muun muassa sillä, että lapset pääsevät sitä kautta näkemään ja kokemaan uusia asioita, mikä taas on heille eduksi tulevaisuutta ajatellen.

Minon syntyessä Hyytiä opiskeli Taideteollisessa korkeakoulussa, Jouka ilmoitti tulostaan äidin juuri saatua kätösiinsä maisterinpaperit, ja Nooa tajusi ajoittaa tulonsa tutkijankouluvaiheeseen. Elämä oli viisi vuotta raskaana olemista, imetystä, opiskelua ja töitä. Vauvat kulkivat aina mukana. (Gloria 20)

Mutta missä lapsella olisi ollut enemmän virikkeitä, kysyy äiti. (Gloria 16)

Työelämän vaatimuksiin artikkeleiden naiset pystyvät vastaamaan ongelmitta. Lehtijutuissa ei tuoda esille lainkaan epäonnistumisia työssä, vaan päinvastoin he ovat todellisia menestyjiä ja taitureita sillä alueella. Muutamien naisten kohdalla tuodaan esille heidän voittamansa palkinnot tai esimerkiksi työelämän parissa saavutettu asema, johon kukaan muu nainen Suomessa ei ole aikaisemmin yltänyt. He ovat siis ainutlaatuisia ja tämän vuoksi myös arvostettuja.

Hän on vahva ja osaava sekä täydellisen täsmällinen bisnesihminen. (Gloria 22)

Irja Leimu perusti oman suunnittelutoimiston vuonna 1980. Hän oli ensimmäinen suomalainen vaatesuunnittelija, jolta yritykset saattoivat tilata valmiin malliston. (Gloria 6)

Lääketieteen arvostetun Anders Jahre –palkinnon äskettäin saanut Irma Thesleff on syvällä tässä tutkimuksessa. (Gloria 12)

Kilpailusta ja kunnianhimesta puhuminen tuntuu naisista vieraalta, vaikka suurin osa heistä onkin selkeästi päämäärätietoisia. Naiset ovat omaksuneet ajatuksen eteenpäin pyrkimisestä, mutta sitä ei haluta korostaa tai tuoda mitenkään erikseen esille. Korkeista tavoitteista ei tehdä mitään juttua, vaan ne ovat kuin itsestään selvyys näille naisille. Epäonnistumista ei edes pidetä vaihtoehtona eikä huomio keskity mahdollisiin tilanteisiin, joissa joku voisi mennä pieleen. Tämä lähes naiivi usko kaiken onnistumiseen tuntuukin olevan se avain, mikä siivittää artikkeleiden naiset huipputuloksiin.

Taideteollisen korkeakoulun karsintoihin astui luottavainen sinisilmä. Homma tuntui läpihuutojutulta. Ja kun Annelle jälkeensä valkeni, miten vaikea kouluun todellisuudessa on päästä, hän naureskeli, ettei kai ollut jättänyt raadille muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä hänet. (Gloria 16)

22-vuotiaan valmistuneen tehopakkausmeriittilistä on pitkä, mutta tiivis. ”Ilmaa” siinä ei ole. Jokainen ranskalainen viiva Kuusisen koordinaattorin ja mallistosuunnittelijan tehtävistä parinkymmenen eri tehtaan tuotesuunnittelijaksi on ollut askel kohti nykyistä itsellisyyttä. (Gloria 16)

Ajan vähyys on se, mikä täydellisyyttä tavoittelevalla naisella hyvin usein tulee vastaan. He haluaisivat tehdä enemmän erityisesti työelämän parissa ja eräskin nainen kertoo saaneensa parikymmentä luentopyyntöä Euroopasta, joista hän vastasi kuuteen myöntävästi vaikka sekin oli järjellisyysnimissä liikaa.

Ja kun on pakko säännöstellä ajankäyttöään, oppii tehokkaaksi (Gloria 10)

Leenamaija Ojala korostaa olleensa lujilla, mutta päältä se ei näy. (Gloria 8)

Näissä tapauksissa joissa naiset vaativat itseltään paljon ja ovat selkeästi menestyneitä, puhuminen ulkonäöstä lisääntyy. Kun naisella on muita ominaisuuksia ja taitoja, ei ulkonäöstä puhuminen vie heidän uskottavuuttaan vaan sen avulla vahvistetaan kuvaa naisesta, joka tavoittelee erinomaisuutta kaikessa. Artikkeleiden antama kuva naisista onkin kaikilla elämänalueilla menestyjä. Mutta jos joku näistä olennaisista elämänalueista puuttuu naisen elämästä, katsotaan se omaksi voitoksi ja kerrotaan muiden elämänalueiden korvaavan tämä puuttuva, jolloin viivan alapuolelle jäävä tulos on plusmerkkinen. Kauneus ja hyvä fyysinen kunto ovat tavoittelemisen arvoisia asioita, vaikka artikkeleissa ei mitenkään erityisesti kehuta naisten kauneutta tai oleteta kaikkien naisten edes olevan sitä. Kaiken tämän fyysisen olemuksen tavoittelemisen takana on halu menestyä ja päästä tavoitteisiinsa. Täydellisyyttä tavoittelevaan naiseen liittyy myös halu pitää itsensä fyysisesti hyvässä kunnossa. Artikkeleiden naiset harrastavat liikuntalajeja, jotka ovat yleisemmin liitetty miessukupuoleen. Tämä selvästi lisää heidän uskottavuuttaan sekä tekee heidät paremmin istuviksi yleisesti ottaen miehisenä pidettyyn bisnesmaailmaan.

Hän on vetävän näköinen nelikymppinen, joka pukeutuu korostetun naisellisesti. Viehättävää Ojalassa on myös ääni, tyttömäisen kuulas, viidellä kielellä notkea. (Gloria 8)

Helena Yli-Rengolla, 28, on taipumus olla hyvä siinä, mihin ryhtyy. 1994 Helena voitti Gloria Open –golfkilpailun kilpasarjan. Noista ajoista on tasoitus vielä parantunut. Nykyään se on seitsemän. (Gloria 14)

5.2.3 Työn ensisijaisuuden –diskurssi

Tässä diskurssissa korostuu työn ensisijaisuus ja se kuinka elämää rakennetaan paljolti työn ehdoilla. Useimpien artikkeleiden kohdalla kuvaa naisista rakennetaan työn kautta ja perhe mainitaan vasta aivan lehtijutun lopussa, esimerkiksi viimeisessä alaluvussa. Eli konkreettisestikin perhe tulee artikkeleissa vasta työn jälkeen ja tämä järjestys näkyy myös monien naisten puheessa. Joissakin teksteissä perheen sanotaan olevan elämän tärkein asia, mutta käytännössä työ jyrää perheen yli ja perhe on se mistä tarvittaessa joustetaan. Huomion arvoista on myös se, että näissä 23 artikkelissa ”äiti”-sanaa käytetään alle 20 kertaa. Naiset ovat siis ensisijaisesti jotain muuta kuin äitejä.

Tietysti perhe olisi tyytyväinen, jos en myisi sieluni liike-elämälle – ja haluan sitä itsekin. (Gloria 3)

Edellisen sitaatin sanavalinnat ovat mielenkiintoisia. Nainen tiedostaa perheen toivovan töiden vähentämistä ja väittää haluavansa sitä itsekin. Miksi tilanne todellisuudessa sitten on erilainen? Onko työn imu niin kova, että nainen ei pysty vastustamaan sitä, vaan halu tehdä töitä menee perheen toiveen edelle? *Myös työn ensisijaisuuden –diskurssissa* ajankäytölliset asiat muodostuvat problematiikkaa aiheuttavaksi asiaksi. Vaativien ja rankkojen ajanjaksojen aikaan naiset saattavat työskennellä yötä päivää, jolloin perhe väistämättä joutuu kärsimään. Yksi naisista kiteyttää asian hieman kärjistäen seuraavalla tavalla:

Tämän kaiken voisi hätiköiden summata: jos hankit lapsia ja haluat kasvattaa heistä kunnan aikuisia, pysy kotona. Tai káske miehesi pysyä. (Gloria 21)

Monien naisten ilmaisujen perusteella voikin sanoa, että he olettavat perheen mukautuvan ja joustavan työn ehdoilla. Välillä se sitten tarkoittaa, että esimerkiksi lasten kasvatuksesta joudutaan tietyllä tapaa tinkimään. Edellisestä sitaatista poiketen, useista lehtijutuista huokuu kuva, jonka mukaan perheen ei oleteta vaativan läheskään niin paljon panostusta kuin työ vaatii. Perhe-elämä menee työhön verrattuna helpommin omalla painollaan.

Hanna sanoo, että yksityiselämä on sillälailia järjestyksessä, että hän elelee siinä satunnaisena matkailijana. Työ on tällä hetkellä ykkönen. – Ehkä on niin, että jos työ vie paljon energiaa, niin yksityiselämän on sujuttava loivemmin ja kevyemmin. (Gloria 13)

Kakara Oy (Liisan oma yritys) on tällä hetkellä Liisan lempilapsi. (Gloria 5)

Toiset naiset ilmaisevat olevansa tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen, eikä edes kaipaavaan lisää aikaa perheelleen. Tärkeämpänä pidetään sitä, että yhdessä vietetty aika olisi täysin vapaata työasioista ja stressistä ja tämän tilanteen saavuttaminen koetaankin sitten haastavammaksi saavuttaa. Yksi artikkeleiden

naisista onkin päättänyt keskittyä tällä hetkellä täysillä uraan ja sen vuoksi perhe ei vielä sovi mukaan kuvioihin. Perheen perustamisen aika tulee sitten myöhemmin

Muutammat naisista kertoivat, miten työ on tullut perheen alueelle myös niillä hetkillä, kun sitä ei olisi toivonut. Yksi naisista oli saanut kiireellisiä työasioita hoidettavakseen synnytyslaitokselle, vain hetki synnytyksen jälkeen. Kun hän pääsi kotiin vauvan kanssa, suolsi faksi heti tervetuliaisiksi seuraavaa markkinointisuunnitelmaa. Nainen mainitsee vielä kertovansa nuo asiat, ei kehuskellakseen, vaan kertoakseen selvinneensä käsittämättömän rankoista hetkistä. Toinen aineiston naisista oli tehnyt lapsen ollessa pieni niin kovasti töitä, että muistot siitä ajasta ovat lähes olemattomat. Jotkut katuiivatkin uhranneensa perheen pikkulapsiajan työnteolle.

”Kysyin äskettäin pörssiyhtiössä johtotehtävissä työskentelevältä naiselta, minkä asian hän tekisi työhistoriassaan toisin. – Olisin pienten lasteni kanssa kotona, hän vastasi hetkeäkään miettimättä. – Väsytti itseni kuollakseni silloin, kun lapset olivat alle kouluikäisiä ja tein samaan aikaan uraa. (Gloria 21)

Mielenkiintoiseksi aineistosta nousee perheen perustamisen suunnittelemattomuus. Vain yhden lehtijutun nainen tuo ilmi selkeän päätöksen lasten hankkimisesta. Muiden kohdalla asia mainitaan vain niissä tilanteissa, joissa lapsi on ilmoittanut tulostaan yllättäen ja jopa vähän huonolla hetkellä. Äidiksi tulo ei nimittäin käynyt yksin esimerkiksi viisi päivää viikossa matkustamisen kanssa. Lapsia ei suunnitella samalla tavalla kuin uraa. Artikkeleiden perusteella naisten unelmat ja tulevaisuuden suunnitelmat liittyvät pääasiallisesti työelämään eikä perheeseen.

Seba on olemassa, mutta olisi voinut käydä niinkin, että ei olisi. (Gloria 16)

Naiset näkevät perheen hidastavan heidän urakehitystään. Sen vuoksi koetaan tärkeäksi miettiä elämässä tehtäviä ratkaisuja laajemmalti, koska elämässä ei ole mahdollista tehdä montaa kertaa tiettyjä valintoja. Yhdenkään lehtijutun nainen ei ollut luopunut urastaan loppujen lopuksi perheen vuoksi.

Teen 50-tuntisia työviikkoja. Kun kuulen tai luen naisista, jotka johtavat suuryrityksiä ja kertovat myös ehtivänsä osallistua lastensa partioleireille, harrastaa hyväntekeväisyyttä sekä käydä viikoittain edustustilaisuuksissa, minun on vaikea uskoa heitä. (Gloria 15)

5.2.4 Yhteistyön diskurssi

Yhteistyön diskurssissa tulee ilmi tuen merkitys työn ja perheen yhteensovittamiseen. Yhteistyö näkyy perheen parissa erityisesti siinä, miten perheen arki saadaan toimimaan mahdollisimman sujuvasti työn vaatimusten kanssa. Oman puolison tuki osoittautuu ehdottomasti tärkeimmäksi asiaksi tässä diskurssissa. Lasten kasvatus ja vastuu kodista jaetaan yhdessä puolison

kanssa. Naisen ei oleteta jäävän automaattisesti kotiin hoitamaan lapsia, vaan normaalimpana pidetään työssä käymistä. Myös se, kuinka ihminen kaipaa toista ihmistä rinnalleen, ilmenee teksteistä

Oksala-Hyytiä-liiton onnistumisen salaisuus on jaettu vanhemmuus. – Se, että olisin jäänyt kotiin paistamaan pullaa, ei ollut koskaan vakavasti otettava vaihtoehto. (Gloria 20)

Kymmenen vuotta sitten musta lammas tapasi toisen mustan lampaan. Epätoivoisen rikkinäiset, omalla tavallaan vahvat ja lahjakkaat muodostivat yhtälön, jossa jaksaa elää. – Tauri oli valinta mielenterveyden puolesta, Riina Hyytiä kuvailee. (Gloria 20)

Puolison tuen lisäksi sukulaisten apu osoittautuu tärkeäksi. Useiden naisten äidit auttavat perheitä silloin, kun vanhemmat ovat kiireisiä eivätkä ehdi itse pitämään huolta lapsista. Kun halu on tarpeeksi kova, asiat saadaan kyllä järjestymään tavalla tai toisella.

Muistan, kuinka silloin yliopistolla oli taidehistorian luentosarja, jota minun teki hirveästi mieli kuuntelemaan. Asia järjestyi niin, että imetin vauvan, pistin hänet vaunuihin ja työnsin kotoamme yliopistolle, jossa veljeni tai sisareni tai yksi serkuista odotti työlläkseen vauvaa sillä aikaa kun olin luennolla. Tällaista yhteistyötä meillä on aina ollut. Aina on löytynyt joku auttamaan kotiasioissa. (Gloria 10)

Myös muiden kuin puolison tukeen turvaudutaan tarvittaessa. Monet naisista kertovat hyödyntävänsä ulkopuolista apua, kuten au-paireja tai naapureita pystyäkseen keskittymään kunnolla omaan uraansa. Aikuisen läsnäolo lasten arjessa koetaan tärkeäksi, mutta myös muut kuin lasten omat vanhemmat kelpaavat huolehtimaan lapsista hetkittäin. Lapsia ei siis missään nimessä haluta jättää yksin, vaan heistä koetaan vastuuta. Lehtijutuista ilmenee monia erilaisia ratkaisuja, joilla esimerkiksi lasten kuljetukset harrastuksiin vanhempien kiireistä huolimatta hoidetaan.

Mutta perheemme ei olisi pärjännyt ilman paria ihanaa ja rakasta tättä, jotka mahdollistivat sen, että saatoin huoletta lähteä aamulla töihin. Olin palannut säännölliseen päivätyöhön, kun lapsi oli seitsemän kuukauden ikäinen. (Gloria 21)

Yksi naisista kertoo palkanneensa lapsenhoitajan lisäksi siivoijan saadakseen enemmän omaa aikaa sekä parantaakseen jaksamistaan. Hän sanoo muutenkin olevansa todella kova palvelujen käyttäjä, ihan jo pelkästään aatteen puolesta. Hän kokee olevansa energisempi ja iloisempi saadessaan ulkopuolista apua kodinhoidossa, mikä taas näkyy positiivisena asiana perheen parissa.

Hyvin toimiva arki taataan yhteistyön avulla ja kun perhe-elämä toimii ilman suurempia ongelmia, saavat naiset siitä voimaa työhönsä. Monissa aineiston lehtijutuissa nainen antaa arvoa perheelleen ja kertoo, ettei selviäisi ilman perhettä ja perheen apua. Yhteistyö näkyy myös työelämän parissa ja muutamat naisista ovatkin yhdistäneet voimansa perheen kanssa ja päätyneet työskentelemään yhdessä.

Pohdin yrityksen ostoa pitkään. Päätökseen vaikutti se, että minulla olisi mahdollisuus työskennellä mieheni kanssa. (Gloria 15)

Esikoisemme syntyy marraskuussa. Äitiyslomani ajan isä huolehtii asiakkaistani. (Gloria 15)

Perheen kanssa halutaan harrastaa erilaisia asioita yhdessä ja tärkeintä tässä on ajan viettäminen yhdessä. Vapaa-ajan puitteissa lapsille voidaan myös opettaa tärkeitä asioita elämästä. Lehtiteksteistä ilmenee vanhempien yhteinen rintama lasten kasvattamisessa ja he ovat yhtä mieltä siitä, mitä he haluavat lapsilleen välittää. Muuten perheeseen ei liity suurempia tavoitteita.

Thesleffit ovat halunneet opettaa lapsilleen vieraiden maiden ja kulttuurien ymmärtämistä ja kunnioittamista. He ovat matkustaneet paljon yhdessä periaatteenaan asenne, ettei Suomeen syntyminen välttämättä ole maailman ainoa lottovoitto. (Gloria 12)

5.3 Tulosten yhteenveto

5.3.1 Teemat

Työn ja perheen yhteensovittaminen –teemassa korostui työn merkitys naisille. Työtä kohtaan tunnettu arvostus oli useimmissa tapauksissa lapsuuden perintöä, mutta tärkeimmäksi motiiviksi työnteolle muotoutui mahdollisuus toteuttaa itseään ja toimiminen itselle tärkeiden asioiden parissa. Työ merkitsikin naisille pakoa kodin vähemmän mielenkiintoisista rutiineista ja jotkut täyttivät sillä elämän muita aukkoja. Rahan merkitys oli naisille hyvin vähäinen ja ansiotyö nähtiinkin pääasiallisesti aivan muuna kuin tulonlähteenä. Sen koettiin tuovan elämään merkitystä ja he aidosti halusivat tehdä työtä.

Työ linkittyi vahvasti perheen ja kodin alueelle. Perheet näkyivät työn parissa ainoastaan positiivisena voimavarana, eikä perheen koettu esimerkiksi vaikeuttavan työntekoa. Työn nähtiin myös antavan voimaa perheen parissa toimimiseen. Naiset näkivät työ ja perhe –yhdistelmän olevan tasapainottava tekijä heidän elämässään. Näiden kahden elämän osa-alueen välillä toimiminen aiheutti ajoittain paineita erityisesti perheen puolelta, mutta loppujen lopuksi ne tuottivat enemmän hyötyä toisilleen. Naiset tarvitsevat perheeltä, erityisesti puolisoiltaan tukea työn ja perheen yhteensovittamiseen ja tuki nähtiinkin edellytyksenä yhdistämisen onnistumiseen. Naiset myös halusivat jakaa työssä koettuja onnistumisia perheen kanssa ja ne nähtiinkin usein perheen yhteisinä saavutuksina. Työn negatiivisiksi läikkymiksi naiset kokivat perheen jäämisen työn varjoon ja ajoittaisen jaksamisen vaikeuden. Näistä negatiivisista vaikutuksista huolimatta, naiset halusivat saada niin työn kuin perheenkin ja sen vuoksi oltiin valmiita tekemään uhrauksia. Ihannetilanteena työn ja perheen yhteensovittamisessa nähtiin tilanne, jossa positiivista siirrantää tapahtuu vastavuoroisesti.

Perhe merkitsi naisille paljon ja he halusivat olla läsnä perheensä, erityisesti lastensa elämässä ja kokea heidän kanssaan yhdessä asioita. Naiset kokivat olevansa hyviä äitejä päästessään osallistumaan lastensa toimintaan ja heidän onnistumiset koettiin myös omakohtaisina onnistumisina. Uhrauksiakin oli jouduttu tekemään, mutta niitä ei jääty turhaan jossittelemaan jälkeensä. Vain yksi naisista oli luopunut kokonaan perheen perustamisesta työn vuoksi. Suurin osa naisista ei kuitenkaan ollut kokenut joutuvansa tekemään valintaa työn ja perheen väliltä.

Sukupuoli ja naisiin liitetyt ominaisuudet -teema toi esiin naisiin liitettyjä odotuksia ja oletuksia sekä sitä, miten ne näkyvät käytännössä. Naiset kokivat olevansa eriarvoisessa asemassa miesten kanssa. He joutuivat työskentelemään kovemmin saavuttaakseen arvostusta ja uskottavuutta työelämässä ja naisten nähtiin edelleen olevan uusia tulokkaita kyseisellä alueella. Työmaailma miellettiin siis vahvasti miesten maailmaksi, jossa tasa-arvo ei täysin toteudu. Kuitenkin naiset näkivät itsensä yhtä osaavina, mutta silti heidän itseluottamuksensa ei ole miesten tasolla. He olivat arkoja tuomaan itseään esille, minkä nähtiin vaikeuttavan tiettyjen tavoitteiden saavuttamista. Naiset olivat poikkeuksetta erittäin ahkeria ja valmiita tekemään kovasti töitä saavuttaakseen itselleen asettamat odotukset.

Menestymisen paine tulikin itse asetettuna, eivätkä ulkopuoliset tahot luo heille paineita työelämässä pärjäämisestä. Äitiyteen taasen liittyi odotuksia myös muilta tahoilta ja naiset halusivat täyttää nämä odotukset. Työmaailman näkökulmasta naisiin liitettiin taloudellinen riski ja heidän ajatellaan aiheuttavan kustannuksia yrityksille äitiyslomien koittaessa. Valinnoilla työn ja perheen välillä oli vaikutuksia uraan ja perhe nähtiin hidastavana asiana uralla etenemisessä. Sukupuoli määritteli naisia työelämässä ja naiset halusivatkin saavuttaa työelämässä aseman, jossa naiseutta ei jatkuvasti tuotaisi esille. Sukupuoleen liitetyt ominaisuudet nähtiin kuitenkin jossakin määrin eduksi ja esimerkiksi pehmeiden arvojen omaaminen oli vain positiivinen taito.

Lehtijutuissa tuotiin esille naisten fyysisiä ominaisuuksia ja heidän olemustaan. Naiset voivat pienestä koostaan ja kauneudestaan huolimatta olla vakuuttavia työelämän toimijoita ja sitä ei epäröity tuoda esille kirjoituksissa. Sukupuolta ei siis pyritty piilottamaan vaan naisia kuvailtiin ulkonäön kautta useissa tapauksissa. Asemaan epäsovinnainen tai edes epätavallinen ulkonäkö voi kuitenkin olla haitaksi ainakin uskottavuudelle.

Koulutus ja sen merkitys tuli esiin lähes jokaisessa lehtijutussa. Tähän teemaan liittyneet kuvaukset olivat kaikista yhtenäisimpiä aineistosta esiin nousseista teemoista. Naiset kokivat hyvin luonnolliseksi ja lähes itsestään selväksi koulutuksen hankkimisen. Monien perhetaustat olivat vaikuttaneet opiskelualan valintaan ja perheeltä saatu esimerkki nousikin aineistosta tärkeimmäksi seikaksi koulutuksen kannalta. Naiset näkivät saaneensa perheen parista mallin kouluttautumiseen sekä kunnianhimon itsensä toteuttamiseen sillä saralla. Kouluttautuminen tarkoitti naisille eteenpäin pyrkimistä vaikka selvää suuntaa tulevaisuudelle ei välttämättä vielä siinä vaiheessa ollutkaan. Aineistossa esiintyi useampia kahden tutkinnon suorittaneita naisia ja korkealle

tähtääminen opinnoissa oli enemmänkin sääntö kuin poikkeus. Koulutuksen merkitys uralle oli ilmeinen opinnot olivat johdattaneet naiset joko suoraan tai vaihtoehtoisesti hieman pidemmän kaavan kautta nykyiseen tilanteeseen. Teksteistä oli havaittavissa naisten tyytyväisyys nykyiseen tilanteeseen. Mielenkiintoista oli myös, että koulutuksen parissa saavutetuista asioista naisten oli helpompi kertoa kuin sitten taas työelämän saavutuksista. Hyvää koulutusta arvostettiin niin perheen kuin ulkopuolistenkin silmissä.

Vapaa-aika ja ajankäyttö –teeman kuvaukset keskittyivät pääasiallisesti ajan rajallisuuteen. Vapaa-ajan käsite on hämärtynyt ja ihmisillä ei enää ole selkeästi erikseen työaikaa ja muuta aikaa. Työn vaatimusten kasvaessa ja kiireen lisääntyessä työelämä oli liukunut lähes kaikilla myös muun elämän puolelle. Työtä ja vapaa-aikaa koettiin olevan vaikea erottaa toisistaan. Naiset näkivät tässä lomittumisessa myös positiivisia asioita ja esimerkiksi tehokkuuden nähtiin nousevan. Monilla fyysinen työpaikka löytyi kodin kanssa samoista tiloista joka mahdollisti töiden tekemisen joustavammin. Aikaa myös sanottiin löytyvän niille asioille, jotka he priorisoivat tarpeeksi korkealle. Joistakin asioista on kuitenkin luovuttava ajan rajallisuuden vuoksi.

Naiset pyrkivät mahdollistamaan elämäänsä myös omia harrastuksia, mutta ne tuntuivat olevan asia, josta naiset kiireen ja ajanpuutteen vuoksi ensimmäiseksi tinkivät. Esimerkiksi lasten harrastusten mahdollistaminen muun muassa kускаamalla heitä, meni naisten omien vapaa-ajan vietto muotojen ohi. Naiset kokivat harrastusten auttavan työstä irtautumisessa ja rentoutumisessa. Yleisimmäksi harrastukseksi nousi liikunta eri muodoissa ja siihen liitettiin useissa tapauksissa halu pitää itsensä fyysisesti hyvässä kunnossa. Parisuhteen hoitaminen tuli esille ainoastaan yhdessä lehtijutussa ja voikin kysyä, että jääkö sille tarpeeksi aikaa?

5.3.2 Diskurssit

Vahvan naisen –diskurssin kautta syntyi kuva naisesta, joka tietää mitä hän tahtoo ja joka on valmis työskentelemään kovasti saavuttaakseen itselleen asettamat tavoitteet. Yhteiskunnallisesti ihmisiin kohdistetaan paljon odotuksia esimerkkinä naiset ja äitinä oleminen. Jotta nainen pystyisi irrottautumaan tietyistä vaatimuksista, on hänen korvattava niitä muilla osa-alueilla. Päällimmäisiksi vaatimuksiksi artikkeleista nousi eteenpäin pyrkiminen ja oman elämän rakentaminen. Kovalla työllä on saavutettavissa mitä vain haluaa, eikä mahdollisuudet elämässä onnistumiseen ja menestymiseen ole sisäsyntyisiä. Vahvan naisen –diskurssin yksilöt olivat päässeet erityisesti työelämässään pitkälle, koska he olivat tehneet paljon sen eteen. Vaikka nainen on henkisesti lujaa tekoa, ei se sulje kuitenkaan pois inhimillisyyttä vaan päinvastoin tekee naisesta entistä vahvemman. Naisiin liitettiinkin useimmissa artikkeleissa tiedon ja taidon lisäksi tunnealy ja sen positiiviset vaikutuksen työelämän kannalta.

Naiset kertoivat myös näyttävänsä avoimesti tunteitaan työpaikalla ja olevansa rohkeasti omia itsejensä. Omat mielipiteet uskallettiin tuoda julki,

vaikka se saattoi välillä aiheuttaakin kritiikkiä. Myöskään epäonnistuminen tai sen pelko ei hirvittänyt naisia, vaan haasteiden ottaminen nähtiin asiana, jonka avulla voi kehittyä. Kuitenkin muutamista artikkeleista kävi ilmi, että naiset olivat kokeneet joutuneensa kovettamaan itseään työelämässä toimimisen helpottamiseksi. Pääasiallisesti naiset kokivat saavansa olla sellaisia kuin ovat ja erilaisuus nähtiin positiivisena asiana.

Artikkeleiden naisilla oli kova usko itseensä ja omiin kykyihin. Riskien ottamista ei arasteltu ja pikemminkin haasteiden kohtaamisesta nautittiin. Itsensä ylittäminen tuo itsevarmuutta ja auttaa tulevaisuudessa. Naiset peilasivatkin itseään paljolti työelämän saralla saavutettujen asioiden kautta eli identiteetti rakentui vahvasti työn perusteella. Äitiyden rooli osoittautui yllättävän vähäiseksi itsen määrittelijäksi. Työlleen omistautuneen naisen valintaa työssäkäynnistä oli yleisen mielipiteen mukaan helpompaa oikeuttaa kun nainen edisti toiminnallaan yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita eikä tehnyt työtä vain itsensä vuoksi. Naiset halusivat itse päättää mihin elämänsä käyttävät ja perheen perustamisen ei oletettu tarkoittavan naisten kotiin jäämistä ja omien ambitioiden hylkäämistä.

Täydellisyden tavoittelun -diskurssi luo kuvaa naisesta, joka haluaa menestyä kaikessa mitä hän tekee. Naiset tavoittelivat täydellisyyttä ja keskinkertaisuus koettiin epäonnistumisena. Useimmiten nämä tuntemukset liittyivät perheeseen tai äitinä olemiseen, eikä laisinkaan työhön. Naiset yrittivät vastata muiden taholta tuleviin, erityisesti äitiyteen liitettyihin odotuksiin, vaikka se ei olisi tuntunut heistä luonnolliselta. Naiset halusivat saada uran ja perheen vaikka näiden kahden elämän osa-alueiden yhteensovittaminen täydellisessä harmoniassa koettiin hankalaksi. Perhe esiintyi elämässä tavoiteltavana asiana, vaikkakaan ei yhtä vahvasti kuin työelämässä menestyminen.

Työelämän vaatimuksiin naiset pystyivät vastaamaan kaikkien kriteerien mukaan, eikä epäonnistumisia sillä saralla ollut koettu. Ainoastaan ajan vähyys oli työelämässäkin toimimista haittaava seikka ja tehtäviä, joihin naiset olisivat halunneet tarttua, oli enemmän kuin mihin heidän aikansa riitti. Kilpailusta ja kunnianhimesta puhuminen osoittautui kuitenkin naisille vieraaksi vaikka he olivatkin päämäärätietoisia. Naiset olivat omaksuneet ajatuksen eteenpäin pyrkimisestä ja osalla oli varsinkin nuorempana ollut lähes naiivi usko siihen, että kaikki mitä he tekevät onnistuu. Huipputulosten saavuttamista kyseinen ajatusmalli tuntui kuitenkin avittavan.

Täydellisyden tavoittelu -diskurssissa tuli jossain määrin esiin myös ulkonäkö. Naiset jotka olivat menestyneitä ja ansioituneita työelämässä, olivat tietoisia myös ulkonäöstään. Täydellisyyttä tavoittelevaan naiseen liitettiin halu pitää itsensä fyysisesti hyvässä kunnossa, minkä takana on myös halu menestyä ja päästä tavoitteisiin. Kun naisella oli muita ominaisuuksia ja taitoja, ei ulkonäöstä puhumista vältelty siinä pelossa, että se olisi vienyt heidän uskottavuutensa.

Työn ensisijaisuuden -diskurssissa korostuu elämän rakentaminen työn ehdoilla. Monissa artikkeleissa kuvaa naisista rakennettiin työn kautta ja

perheen merkitys jäi yhtälössä vähäiseksi. Joissakin lehtijutuissa perheen sanottiin olevan elämän tärkein asia, mutta käytännössä se ei kuitenkaan näkynyt esimerkiksi tekoina tai ajankäyttöllisinä valintoina. Erityisen maininnan ansaitsee ”äiti”-sanan käytön vähyys ja koko aineistossa se esiintyi vain alle 20 kertaa. Naiset miellettiin ensisijaisesti yksilöiksi ja työntekijöiksi, ei äideiksi.

Monista teksteistä huokui naisten ajatusmaailma siitä, että perhe mukautuu ja joustaa työn ehdoilla. Perheen ei myöskään nähty vaativan niin paljon panostusta kuin työ. Osa naisista ei kokenut kaipaavansa lisää aikaa perheelleen, vaan erityisen huomion kohteeksi nousi ajatus, jonka mukaan yhteisen ajan toivottiin olevan vapaata stressistä ja työasioista. Muutamat naiset kertoivat katuneensa työhön käytettyä aikaa lasten ollessa pieniä. Yleisesti ottaen perheen perustaminen ei artikkeleiden mukaan ollut suunnitelmallista ja lasten hankkimisesta ei haaveiltu tai sitä ei suunniteltu samalla tavoin kuin uraa. Lehtijuttujen naisten unelmat ja tulevaisuuden suunnitelmat liittyivät pääasiallisesti työelämään ja perheeseen.

Yhteistyön diskurssista käy ilmi tuen tärkeys työn ja perheen yhteensovittamisen onnistumisen kannalta. Yhteistyön merkitys tuli esille perheiden arjen yhdistämisen toimivaksi kokonaisuuksiksi saamisessa työn asettamien vaatimusten kanssa. Tärkein rooli oli omalla puolisoilla, mutta myös sukulaisten ja muiden perheen ulkopuolisten henkilöiden panos oli tarpeen erityisesti lastenhoidossa. Yhteistyö diskurssi sulki myös ulos olettamuksen naisen automaattisesta kotiin jäämisestä lasten hankkimisen jälkeen ja vastuu perheestä ja kodista nähtiin olevan yhteinen puolison kanssa. Muiden apua oli hyväksyttävä pyytää ja hyödyntää, jotta nainen pystyi keskittymään kunnolla uraansa.

Yhteistyö auttoi järjestämään arjen toimivaksi ja kun perhe-elämä toimii käytännön tasolla, jää naisille enemmän energiaa ja voimia työhön. Perheen kanssa vietettyä aikaa arvostettiin ja asioita haluttiin tehdä yhdessä perheenä. Perheen kanssa vietetty vapaa-aika on niitä hetkiä, joissa naiset kokivat pystyvänsä opettamaan lapsilleen tärkeitä asioita elämästä, jotka sitten toivottavasti auttavat myöhemmin tulevaisuudessa.

Vaikka en tutkimuksessani keskittynytkään tutkimaan työn ja perheen suhteessa tapahtuneita muutoksia eri aikakausina, on mainittava artikkeleiden tietynlainen samankaltaisuus eri aikakausina. Tutkimusaineisto koostui siis yli kahdenkymmenen vuoden aikaisista artikkeleista, mutta teksteissä esiintyneiden naisten kuvaukset ja ominaisuudet eivät tästä huolimatta vaihdelleet merkittävästi. Naiset tuntuivat olevan yhtä sisukkaita, päämäärätietoisia sekä kohtaavan samanlaisia ennakkoluuloja ja -ajatuksia tekstin julkaisuvuoteen katsomatta. Yksi ajan saatossa tapahtunut muutos aineistosta oli kuitenkin havaittavissa, naisten itsenäisyydestä tuli vuosilukujen kasvaessa itsestään selvempi asia. Myös aikaisempien vuosien naiset kokivat olevansa itsenäisiä, mutta näissä artikkeleissa asiasta mainittiin tällöin erikseen, kun taas myöhemmissä julkaisuissa asiasta ei tehty minkäänlaista numeroa.

6 POHDINTA JA PÄÄTELMÄT

Tämän pro gradu -tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella työn ja perheen suhteen representoitumista naistenlehti *Gloriassa*. Tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä työn ja perheen yhteensovittamisen problematiikasta sekä selvittää, miten sukupuoli vaikuttaa asiaan. Käsillä olevassa viimeisessä luvussa peilataan työn ja perheen suhteen kuvauksista tehtyjä havaintoja aiemmin esitettyyn tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen pohjaten, sekä esitetään joitakin ajatuksia jatkotutkimusta varten. Luvun lopuksi arvioidaan vielä tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimukseni aineisto koostui siis *Gloria*-lehden artikkeleista. Artikkelit ovat vuosilta 1987, 1988, 1994, 2000, 2005, 2010 ja lopullisen aineiston määräksi tuli 23 artikkelia. Jälkikäteen voin sanoa aineiston määrän olleen riittävä ja sen pohjalta oli mahdollista muodostaa kattava kuva työn ja perheen suhteen representaatioista, sekä tuoda esille erilaisia näkemyksiä aiheeseen liittyen. Artikkeleiden valinta kotimaisesta naistenlehdestä näkyi aineistossa suomalaisessa yhteiskunnassa arvostettujen asioiden näkymisellä. Esimerkiksi ansiotyön ja nimenomaan kokopäivätyön merkitys naisille oli silmiinpistävä suuri ja elämä rakentui paljolti sen ehdoilla. Työ on ihmisten ajankäyttöä merkittävimmin hallitseva elementti ja se näkyy väistämättä myös yksityiselämän parissa. Työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen tapahtuu lehtitekstien luoman kuvan perusteella pääasiallisesti työn asettamien vaatimusten rajoissa.

Tutkimuksessa yhdistettiin kahta eri analyysimenetelmää; sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä. Aineistosta löydettiin näiden menetelmien avulla neljä toisistaan poikkeavaa teemaa ja diskurssia. Teemoiksi nousivat *työn ja perheen suhde, sukupuoli ja naiseen liitetyt ominaisuudet, koulutus* sekä *vapaa-aika ja ajankäyttö*. Aineistosta hahmottui esille neljä diskurssia, joiden kautta työtä ja perhettä useimmiten käsiteltiin. Nämä diskurssit olivat *vahvan naisen, täydellisyys tavoittelun, työn ensisijaisuuden ja yhteistyön diskurssit*. Tutkimuksen tuloksena syntyi kuvauksia työn ja perheen yhdistäneiden naisten elämäkokonaisuuksista, joissa yhdistyvät työ, perhe ja vapaa-aika. Lehtiteksteistä nousi esiin pääasiallisesti paljon yhteneväisiä näkökulmia, mutta eroavaisuuksiakin oli havaittavissa. Yhteistä artikkeleiden naisille oli työn suuri merkitys sekä halu päättää omasta elämästään. Tutkimustulosten merkitys on elämäkokonaisuuden ymmärryksen lisäämisessä sekä työn ja perheen suhteen tarkastelussa uudenlaisen aineiston kautta. Käyn seuraavaksi vielä lyhyesti läpi tutkimuksen merkittävimmät tulokset teoreettisen viitekehyksen valossa.

Tuloksista käy ilmi työn ja perheen merkittävyys naisille ja nämä ovat ne osa-alueet, jotka määrittelevät heidän elämänsä vahvinten. Työ ja perhe ovat asioita, joihin kohdistuvat toiminnot täyttävät naisten tavalliset arkipäivät ja joiden varaan elämä suurelta osin näin ollen rakentuu. Myös Netemeyerin ja kumppaneiden (1996) mukaan työ ja perhe ovat kaksi merkittävintä elämäneluetta aikuisen ihmisen elämässä. Täysin varauksetta voikin sanoa, että

tutkimusaineiston naiset ovat siirtyneet Julkusekin (1994) määrittämään yksityisen kodin ja äitiyden määrittämästä tilasta ansiotyöhön perustuvaan julkiseen tilaan. Uskon tämän väitteen pätevän myös yleisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Teollisessa yhteiskunnassa miesten ja naisten roolit olivat selkeät; miehille lankesi perheenelättäjän rooli ja naisille kodin ja perheen hoivaajan rooli (Kempe, Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2008, 4). Tutkimuksen tulokset osoittavat nykytilanteen olevan hyvin erilainen naisten toimiessa työelämässä rinta rinnan miesten kanssa. Suomessa naiset kouluttautuvat jopa miehiä ahkerammin ja koulutuksen merkitys naisille osoittautuu tässäkin tutkimuksessa erittäin tärkeäksi. Itsensä kouluttamista pidetäänkin lähes itsestään selvänä asiana.

Naiset haluavat saavuttaa elämässään paljon ja erityisesti työhön panostetaan paljon. Tämän tutkimuksen perusteella naisten suurimmat haaveet ja tulevaisuuden suunnitelmat liittyvät työhön, ei niinkään perheeseen. Ehkä naiset pitävät perheen perustamista ja perhettä ylipäättänsä tietyllä tavalla helpommin saavutettavana yksinkertaisempuna asiana kuin työelämässä pärjäämistä, jolloin viimeiseksi mainittuun on panostettava enemmän. Naiset ovatkin omaksuneet ajatuksen, jonka mukaan he voivat saada sekä työn että perheen (Beck 1995). Perinteisen työnjaon vielä vallitessa työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmaa ei ollut, mutta nykyään perhe ja työ on asetettu kilpailuasemaan keskenään. Naisten liikkumatilan lisääntymisen myötä ja molempien vanhempien työskennellessä kodin ulkopuolella, on työ alkanut kilpailemaan perheen tarpeiden kanssa. (Jallinoja 2006). Pohdinta työuran ja äitiyden yhteensovittamisen haasteista kuuluukin Nätkinin (1995) mukaan modernin ja koulutetun naisen ajattelutapaan.

Perheen sanotaan olevan tärkein asia elämässä ja merkitsevän eniten, mutta silti perhe joutuu kamppailemaan ajasta ja arvostuksesta työn kanssa, ja usein se vielä häviää taistelun (Jallinoja 2000). Tulosten perusteella työ vaikuttaa naisten ajankäyttöön merkittävästi ja työtä ja perhettä yhdistäessä perhe on yleensä se, joka joustaa työn vaatimusten mukaan. Myös Salmi (2001) on tehnyt saman havainnon perheen joustosta kilpailun kiristyessä, suoritekeskeisyyden ja ajanpuutteen kokemisen lisääntyessä. Naisten ansiotyön onkin nähty olevan konkreettinen esimerkki yhteisöllisten ja yksilöllisten arvojen yhteentörmäyksestä (Jallinoja 2006) ja tämä muutos on havaittavissa tässäkin tutkimuksessa.

Naiset tekevät nykyään yksilöllisiä päätöksiä elämästään. Tutkimustulokset osoittavat naisten tehneen sellaisiakin päätöksiä, jotka eivät ole miellyttäneet lähipiiriä, mutta naiset ovat itsenäisiä henkilöitä ja he haluavat päättää mihin elämänsä käyttävät. Omasta elämästä kannetaan vastuu, eikä virheitä tai epäonnistumisia pelätä. Aikaisemmin vallinnut familistinen perhekäsitys antoi tiukat raamit erityisesti naisten elämään ja sen mukaan naisten muut pyrkimykset elämässä olivat alisteisia perheen hyvinvoinnille. Ennen naisten ansiotyön yleistymistä tämä tarkoitti käytännössä sitä, että kun nainen meni naimisiin ja jos perheeseen syntyi lapsi, oli naisen jätettävä ansiotyö ja jäätävä kotiin hoitamaan lasta (Jallinoja 1984). Päätökset kotona

olemisesta eivät ole olleet pitkäaikaisia ja tämän tutkimuksen naisista kukaan ei jäänyt hoitamaan lapsia perhevapaita pidemmäksi ajaksi. Monissa tapauksissa työelämän pariin palattiin hyvinkin pian eli osa naisista on omasta tahdostaan ollut poissa työmarkkinoilta vain pakollisten äitiyslomien ajan. Lasten hankkimisen poissulkeminen on sitä vastoin ollut muutamissa tapauksessa lopullista.

Individualistinen diskurssi korostaa yksilön oikeutta omaan elämään ja elämänhallintaan, vaikka se joskus olisi uhkana perheen pysyvyydelle. Äitien ansiotyötä pidetään arvossa, eivätkä lapset saa olla työelämässä menestymisen esteenä. (Jallinoja 1984). Useinhan familistinen ja individualistinen maailmankuvan jako ei ole täysin mustavalkoinen, mutta tämän tutkimuksen tulokset osoittavat näiden naisten elävän pääasiallisesti individualististen arvojen mukaan. Perheen ei anneta häiritä urakehitystä vaan sen pikemminkin oletetaan mukautuvan naisen elämään ja toimivan ikään kuin omalla painollaan. Tutkimuksen naiset olivat äärimmäisen kunnianhimoisia ja päämäärätietoisia. He janoavat menestystä työelämän parissa ja tavoitteena on erinomainen suoritus, edes keskinkertainen ei usein riitä. Julkunen (2008) on todennut menestyksen muotoutuneen yhdeksi hyvinvointivaltion hallintatavoista. Hyvinvointi koetaan menestyksenä ja menestys hyvinvointina. Naisten identiteetti muotoutuu paljolti työn parissa ja he haluavat jatkuvasti kehittää itseään työntekijöinä. Työstä on tullut itsensä toteuttamisen areena ja työtä ei tehdä työn vuoksi, vaan sillä tulee olla merkitys. Tuloksista käy selkeästi ilmi, että työn mielekkyydellä on suuri merkitys. Itse työn tekeminen ei ole enää samanlainen arvo sinänsä kuin ehkä aiemmille sukupolville.

Suomi onkin nähty perinteisesti maana, jossa kansalaisten identiteetteihin on kuulunut vahvasti työkeskeisyys ja 1990-luvun laman myötä erityisesti naisten työkeskeisyyden on nähty vahvistuneen entisestään. Naisten keskeiseksi tavoitteeksi on noussut työ ja sen avulla itsensä elättäminen, jonka avulla myös muu itsenäisyys saavutetaan. (Julkunen 1999). Palkkatyöstä on tullut myös naisille vahvuuden ja riippumattomuuden symboli, heidän irtauduttuaan kodin piiristä ansiotyön pariin (Julkunen 2000). Tämän tutkimuksen mukaan naiset eivät kuitenkaan tee työtä rahan vuoksi ja tätä puoltaa myös Julkunen (2000) näkemys siitä, että rahaa tärkeämpää on mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään. Naiset haluavat päästä toteuttamaan itseään ja tehdä työtä itselleen tärkeiden asioiden parissa. Kasvion (1994) mukaan työhön sitoutuminen on muuttumassa välineellisestä sitoutumisesta kokonaisvaltaisempaan ja henkilökohtaisempaan muotoon.

Hieman yllättäen äitiyden merkitys identiteetin muodostumiselle jäi tulosten perusteella lähes olemattomaksi. Naiset nähdään pääasiallisesti muiden roolien kuin äitiyden kautta. Äitiys ei siis tulosten mukaan määrittele näitä naisia juurikaan vai voiko kyse olla siitä, että äitiys tuottaa jollain tapaa epäuskottavuutta työelämässä. Tämä voi mahdollisesti liittyä Lewiksen (1996) joko-tai-näkökulman sisältävään oletuksen sitoutumisen ja motivoitumisen nollasummamallista. Mallin mukaan yksilö voi olla sitoutunut vain joko työhönsä tai perheeseensä ja äitiyden maininta artikkeleissa voikin olla jätetty

minimiin ja sitä on jopa tietoisesti voitu yritetty peitellä vakuuttavamman kuvan antamiseksi. Perheestä on kuitenkin hyötyä työn kannalta, koska siitä koetaan saavan voimavaroja työelämään, mutta perheen ei anneta hallita elämää esimerkiksi jarruttamalla työelämässä etenemistä. Silti naisten elämässä voi havaita yhä ristiriitaisuutta sen välillä, miten paljon voi elää itselleen ja miten paljon täytyy elää perheelle? Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna äitiys on ollut vahva naisten aseman säätelijä eli lapset on ollut suotavaa synnyttää ja hoitaa tavalla, joka on ollut yleisesti hyväksyttävä, sekä noudattanut sillä hetkellä vallitsevia arvoja. Yhteiskunnassa vallitsee tietty käsitys siitä, millaista äitiyden tulisi olla (Laurinen 2000, 18). Äitiyteen kylläkin liitetään tiettyjä odotuksia perheen ulkopuolelta, joihin naiset parhaansa mukaan yrittävät vastata vaikka se ei tuntuisikaan luonnolliselta.

Työn ja perheen yhteensovittamisen ratkaisut osoittautuivat hyvin tapauskohtaisiksi ja kuten Aaltio-Marjosola (2001) on todennut, ovat työn ja perheen yhteensovittamisen käytännön ratkaisut aina perhekohtaisia. Perhekohtaisuus tekee ratkaisuista varsin yksilöllisiä ja omalle perheelle toimivan mallin löytäminen on tärkeää. Vastuu yhteensovittamisen kysymyksistä kuuluu perheessä niin miehille kuin naisille ja aktiivinen perheenjäsenyys vaatii yksilöltä jatkuvaa oman roolin reflektointia (Aaltio-Marjosola 2001). Myös tässä tutkimuksessa ne naiset, joiden puoliset jakoivat vastuuta perheen parissa, toivat erityisesti ilmi tyytyväisyyttään tilanteeseen. Työn ja perheen yhdistäneet naiset kokevat näiden kahden elämän osa-alueen yhteensovittamisen tuottavan ajoittain haastavia ja vaikeita tilanteita etenkin ajankäytöllisesti, mutta pääasiallisesti suhteesta koetaan olevan hyötyä. Naiset kokevat saavansa työstä voimaa perheeseen ja perheestä työhön. Työt kuitenkin siirtyvät usein kotiin, sillä aivoilla tehtävää työtä on helppo tehdä myös kotona, eikä työnteko enää vaadikaan välttämättä fyysistä läsnäoloa työpaikalla.

Vapaa-aika koetaan itselle tärkeäksi osaksi elämää erityisesti henkisen jaksamisen näkökulmasta. Monet naisista toivoivat, että vapaa-ajalle jäisi työn ohella aikaa, mutta esimerkiksi harrastukset ovat asia, josta naiset tinkivät ensimmäiseksi kiireen keskellä. Tämän tutkimuksen mukaan työn ja perheen yhteensovittaminen on vaihtelevasti integraatio-, spill-over- ja kompensatiomallin mukaista (Salmi 2004d). Työ ja perhe asettavat ehtoja toisilleen, eikä niitä pysty erottamaan täysin toisistaan. Naiset myös kokevat työ-perhe-suhteen tasapainottavan heidän elämänsä. Työn ja perheen yhteensovittamisessa on siis useita ulottuvuuksia ja kokemusten siirräntä voi tapahtua positiivisesti ja negatiivisesti sekä kodista työhön, että työstä kotiin (Frone 2003).

Kempe ja kumppanit (2008) sanovat työn ja perheen yhteensovittamisen mallin olevan kietoutunut vahvasti miehiseen työmarkkinoilla olemisen tapaan. Vaikka työn ja perheen yhteensovittamisen malli on ollut miehinen, ei aiheen problematiikan ole nähty koskettavan miehiä, kuin vasta viime aikoina. Tämä näkyi myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Naiset kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa miesten kanssa työelämässä. Historian saatossa rakentuneet perinteiset käsitykset sukupuolirooleista ja sukupuolten erilaisista

perhevelvollisuuksista vaikuttavat asenteiden vapautumisesta huolimatta edelleen naisten rooleihin työelämässä sekä heidän työtä ja uraa koskeviin valintoihinsa (Cook, 1993).

On siis havaittavissa, että nykyinen järjestelmä ja työmarkkinoilla vallitsevat rakenteet synnyttävät maailman, jossa naisilla ja miehillä on eriarvoiset mahdollisuudet kilpailla työelämässä ja toteuttaa vanhemmuuttaan. Työelämän sukupuolistavat käytännöt ylläpitävät sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Naiset esimerkiksi kokevat miesten etenevän työ-elämässä naissukupuolta vaivattomammin. Näitä käytäntöjä olisi tärkeä purkaa, jotta naisilla ja miehillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet pysyvään työhön ja perheen perustamiseen (Anttila & Varsa 2006, 12). Naiset tuovat tavalla tai toisella esille työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä ristiriitaisuuksia ja jaksamiseen liittyviä ongelmia. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa työ- ja perhe-elämän välillä tapahtuvan tasapainottelemisen ilmiön olevan liitetty erityisesti naiseen.

Työn ja perheen suhteen ilmiö on mielenkiintoinen ja siinä riittäisi paljon tutkittavaa niin naistenlehtien kontekstissa kuin muussakin yhteydessä. Mahdollisia jatkotutkimusaiheita on siis lähes loputtomasti. Itseäni jäi kuitenkin mietityttämään naisten oma rooli siinä, kuinka he pärjäävät erityisesti työelämässä. Kaikki tämän tutkimuksen naiset olivat saavuttaneet vahvan aseman työn parissa ja heidän uransa olivat menestyksekkäitä. Jos yksilöllä on tarpeeksi halua, vaikuttaako hänen sukupuolensa loppujen lopuksi siihen, mitä hän tulee elämässään saavuttamaan. Mikä on siis naisten todellinen rooli hänen onnistumisessaan tai epäonnistumisessaan työelämässä? En yhtään väheksy tai epäile sitä, etteikö yhteiskunnassa ja työelämässä olisi käytänteitä, jotka asettavat naiset ja miehet eriarvoiseen asemaan. Voiko kuitenkin olla, että nämä eriarvoisuutta aiheuttavat käytänteet on täysin ohitettavissa niiden kohdalla, jotka haluavat asioita tarpeeksi kovasti ja ovat valmiita työskentelemään oikeasti sen eteen. Ja voiko olla että jotkut piiloutuvat näiden oletettujen vaikeuksien taakse ja perustelevat sillä epäonnistumisia sekä saavuttamattomia asioita. Mikä erottaa ne naiset, jotka saavuttavat haluamansa niistä, jotka kokevat epäonnistuneensa tavoitteiden saavuttamisessa?

6.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Puhuttaessa tutkimuksen arvioinnista ja tulosten luotettavuudesta, on laadullisia tutkimuksia arvosteltu luotettavuuskriteereiden epäselvyydestä. Kritiikki pohjaa kvalitatiivisen tutkimuksen kvantitatiivista tutkimusta vapaampaan tapaan tehdä analyysiä ja tulkintoja. Tutkimuksen luotettavuudesta puhuminen tarkoittaa käytännössä epäluuloisen tiedeyleisön vakuuttamista tutkimusraportissa näkyvien merkkien ja kielellisten toimenpiteiden avulla. (Eskola & Suoranta 2000, 208-209.) Tuomen ja Sarajärven (2003) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole käytettävissä yksiselitteisiä ohjeita ja sen vuoksi sitä on

arvioitava kokonaisuutena. Tämän mahdollistamiseksi tutkimusraportin täytyy olla koherentti (Tuomi & Sarajärvi 2003, 140).

Laadullisen tutkimuksen kohdalla arviointi koskee yksinkertaisesti ilmaistuna tutkimusprosessin luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana toimii tutkijan avoin subjektiivisuus ja hänen keskeisen roolinsa myöntäminen tutkimusprosessissa (Eskola & Suoranta 2000, 210). Olen alusta asti tiedostanut omat ennakkokäsitykseni aiheesta ja pyrkinyt tietoisesti jättämään ne taka-alalle. Mahdotonta on kuitenkin väittää, etteivätkö yksilölliset mielipiteet vaikuttaisi tutkimukseen ja sen tuloksiin, mutta niiden myöntäminen auttoi tulkitsemaan aineistoa niin neutraalisti kuin vain on mahdollista. Valitsin pro gradu -tutkimuksen aiheen henkilökohtaisen kiinnostuksen vuoksi, koska näen aiheen koskettavan tulevaisuudessa myös itseäni käytännön tasolla. Olen tuonut tutkimukseen vaikuttavat tekijät mahdollisimman avoimesti ilmi, jotta lukija pystyisi arvioimaan tutkijan subjektiivisuutta.

Lähestyin aineistoa sisällönanalyysin sekä diskurssianalyysin keinoin. Pidän molempien analyysitapojen valintaa onnistuneena tämän kaltaisen tutkimusaineiston läpikäymiseen. Näiden kahden tutkimusmenetelmän yhdistäminen antoi monipuolisen mahdollisuuden hyödyntää aineistoa ja auttoi tarkastelemaan aihetta useamman näkökulman kautta. Valitut menetelmät toivat esille työn ja perheen yhteensovittamisen ilmiöön liittyviä teemoja ja diskursseja. Sisällönanalyysin keinoin pystyin tarkastelemaan aineistosta esiin nousevia teemoja ja diskurssianalyysi mahdollisti aineiston yksityiskohtaisemman tarkastelun.

Koin analyysivaiheessa myös haastavia hetkiä ja erityisesti diskurssien läpikäyminen yli kahdestakymmenestä artikkelista oli hetkittäin jopa ylivoimaisen tuskasta. Koen kuitenkin onnistuneeni merkityksellisten ilmaisujen tunnistamisessa ja niiden esiintuomisessa. Tätä auttoi suuresti ensiksi tehty teemoittelu sekä diskurssien yhteneväisyys eri lehtiartikkeleiden välillä. Jätin tarkoituksella muiden työn ja perheen yhteensovittamista käsittelevien tutkimusten tulosten lukemisen mahdollisimman vähäiseksi ennen diskurssien muodostamista, jotta kykenin käymään aineistoa läpi avoimin mielin. Myöhempi tarkastelu osoittaa, että tämän tutkimuksen aineistosta esiin nostetut diskurssit noudattavat paljolti samaa linjaa aikaisempien tutkimusten kanssa. Kuitenkin pakollinen aiemman tutkimuksen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien seikkojen läpikäyminen kattavasti tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä antoi pohjaa ennakkoletuksilleni ja auttoi järjestämään aineistoa. Tässä kohtaa onkin tarpeen esittää kysymys siitä, että johtiko aiemman tutkimuksen hyödyntäminen toistamaan aikaisemmista tutkimuksista saatuja tuloksia.

Yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteeri on uskottavuus. Eskolan ja Suorannan (2000, 211) mukaan uskottavuus on tarkastettavissa tutkijan ja tulkittavien käsityksien yhteneväisyyden perusteella. Pyrin saavuttamaan uskottavuuden esittämällä tuloksien läpikäymisen yhteydessä riittävästi lainauksia alkuperäisestä aineistosta. Tavoitteenani oli

muutenkin kuvalla koko tutkimusprosessia mahdollisimman kattavasti ja rehellisesti, jotta mikään seikka tutkimuksen toteuttamisessa ei jäisi epäselväksi lukijalla, eikä myöskään itselleni.

6.2 Loppusanat

Tutkimuksen tekoprosessi alkoi viime kesänä aiheen hahmottelulla ja syksyllä homma pääsi käytännön tasolla liikkeelle pro gradu -kurssien myötä. Nyt, noin vuotta myöhemmin työ on valmis. Koen tämän tutkimuksen ansion olevan aineistotyypin valinnassa. Naistenlehtien antamaa kuvaa tutkitaan yliopistolla suhteellisen vähän ja erityisesti omalla koulutuskentälläni kauppatieteissä, on naistenlehtien käyttö aineistona melko harvinaista. Uudenlainen tutkimusaihe tai tuntemattomamman aineistotyypin valinta voi tarjota uudenlaisia havaintoja ja tuoretta näkökulmaa, eikä normaalista poikkeavia ratkaisuja tutkimuksen parissa tulisi väheksyä. Itse sain muutaman kerran kuulla suoranaista ihmettelyä aineiston valinnastani sekä kyseenalaistamista naistenlehden kelpoisuudesta *kauppakorkeakoulun* tutkimuksessa käytettäväksi. Pääasiallisesti kommentointi synnytti kuitenkin hedelmällisiä keskusteluja aiheesta.

Sanoisinkin tämän prosessin antoisimman vaiheen liittyneen juuri aineistoon ja vielä tarkemmin sen keräämiseen. Pasilan kirjaston suljetussa kellarikerroksessa tuli vietettyä useita päiviä ja kymmeniä tunteja, etsien tutkimukseeni sopivia artikkeleja käymällä läpi lähes sata lehteä. Erityisesti vanhempien numeroiden selaaminen oli mielenkiintoinen kokemus. Hetkittäin tuntui kuin olisin tehnyt aikamatkaa kymmenien vuosien taakse, aikoihin jolloin en itse osannut vielä edes lukea. Maailman ja yhteiskunnan muuttuminen sekä kehitys olivat havaittavissa lehdistä erittäin konkreettisesti.

Tämän tutkimuksen tärkein merkitys on kuitenkin aineiston valinnan ja kirjaston tarjoaman kokemuksen ohittavana, ensimmäisen tieteellisen tutkimuksen valmiiksi saattaminen. Henkilökohtaisesti saavutus tuntuu tämän astisen elämäni suurimmalta sekä merkittävimmältä, ja tiedän palaavani tähän prosessiin vielä useasti mielessäni. Pro gradu -tutkielman kirjoittaminen oli itselleni ennen kaikkea pitkä taival. Se vaati sen asteista pitkäjänteisyyttä ja kurinalaisuutta, mitä en ollut aiemmin joutunut vaatimaan itseltäni. Asuinpaikkani vuoksi minulla ei ollut vertaistukea edes samassa tilanteessa olevista opiskelutovereistani, vaan jouduin etsimään työn tekemiseen vaadittavan voiman vain ja ainoastaan itsestäni. Haluan kuitenkin antaa erityistunnustuksen avomiehelleni, jonka kannustuksen vuoksi tutkimuksen varrella eteen tulleet kompastuskivet eivät tuntuneet läheskään niin isoilta.

Nyt tutkielmani viimeisiä sanoja kirjoittaessa on oloni huojentunut ja tyytyväinen. Tämän prosessin myötä olen saanut kokea taas yhden elämän tärkeän oppitunnin siitä, että epämurkuvuusalueelle meno on välillä tarpeen. Aina pitäisi myös muistaa, että lopussa kiitos seisoo, niin myös tässä prosessissa.

LÄHTEET

- Aaltio-Marjosola, I. 2001. Naiset, miehet ja johtajuus. Helsinki: WSOY.
- Acker, J. 1989. Gendering Organizational Theory. Teoksessa Mills, A. J. & Tancred, P. (toim.) Gendering Organizational Analysis. Newsbury Park, London & New Delhi: Sage, 248-261.
- Anttila, S-L. & Varsa, H. 2006. Esipuhe. Teoksessa Fast, M. Vaatimusten ristipaineessa : nuoret koulutetut naiset ja kilpailuyhteiskunta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. TANE-julkaisuja 8. Helsinki.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia I. Juva: WSOY.
- Bachen, C. M. & Illouz, E. 1996. Imagining romance. Young people's cultural models of romance and love. *Critical Studies in Mass Communication*, 13 (4), 279-308.
- Bauman, Z. 1996. Postmodernin lumo. Tampere: Vastapaino.
- Beck, U. 1995. Poliittikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa: Beck, U. & Giddens, A. & Lash, S. Nykyajan jäljillä. Tampere: Vastapaino, 11-82.
- Beck, U. 1992. Risk Society. Towards a new Modernity. Sage Publications.
- Beck-Gernsheim, E. 2000. Was kommt nach der Familie? Einblicke in neue Lebensformen. Beck'sche Buchdruckerei, München.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. Individualization. London-Thousand Oaks-Delhi: Sage Publications.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 1995 The Normal Chaos of Love. Cambridge: Polity Press.
- Besley, J. C. 2008. Media use and human values. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 85 (2), 311-330.
- CEDAW 2008. Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women. n against Women.
- CEDAW 2004. Consideration of reports submitted by states parties. Fifth periodic report.
- Cook, E.P. 1993. The gendered context of life: Implications for women's and men's career-life plans. *The Career Development Quarterly*, 41, 227-237.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Esping-Andersen, G. 1999: Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford: Oxford University Press.
- Fast, M. 2006. Vaatimusten ristipaineessa : nuoret koulutetut naiset ja kilpailuyhteiskunta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. TANE-julkaisuja 8. Helsinki.

- Forsberg, H. 2003. Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Frank, R. H. & Cook, P. J. 1995. *The Winner-Take-All Society*. Martin Kessler Books, New York.
- Frone, M. R. 2003. Work-family balance. Teoksessa J. C. Quick & L. E. Tetrick (toim.) *Handbook of occupational health psychology*. Washington: American Psychological Association, 143–162.
- Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa: Beck, U. & Giddens, A. & Lash, S. *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino, 83-152.
- Grzywacz, J. G. & Marks, N. F. 2000. Reconceptualizing the work-family interface: an ecological perspective on the correlates of positive and negative spillover between work and family. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5, 111–126.
- Haataja, A. 2006. Pohjoismainen ansaitsija-hoivaajamalli – Ruotsin ja Suomen perhevapaajärjestelmän vertailu. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Helsinki. Saatavana myös Pdf-muodossa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3693.pdf&title=Pohjoismainen_ansaitsija_hoivaajamalli_fi.pdf.
- Haataja, Anita 2005a. Äidit ja isät työmarkkinoilla 1989-2002/2003. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 29. Helsinki: Sosiaali- ja teveysministeriö. Saatavana myös PDF-muodossa ministeriön nettisivuilta www.stm.fi.
- Haataja, A. 2005b. Lasten hoitomuodon valintaoikeudet – mahdollisuuksia ja riskejä? Teoksessa Takala P. (toim.) *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 80-108.
- Hakim, C. 2003. *Models of the Family in Modern societies: Ideals and Realities*. Ashgate.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirvonen, T. & Mangeloja, E. 2006. *Miksi kolmas hampurilainen ei tee onnelliseksi?* Jyväskylä: Atena.
- Hobbs, P. 2007. Miracles of love. The use of metaphor in egg donor ads. *Journal of Sociolinguistics*, 11(1), 24–52.
- Häkkinen, A. & Rahikainen, M. 2001. Naisten työnteon ja toimeentulon tutkimuksesta. Teoksessa Rahikainen, M. & Räisänen, T. ”työllä ei oo kukkaan rikastunna.” *Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsingin, 7-16.
- Inglehart, R. 1997 *Modernization and Postmodernization. Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Kanter, R. M. 1977. *Work and Family in the United States: A Critical Review and Agenda for Research and Policy*. New York: Russell Sage Foundation.
- Kempe, J., Kivimäki, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. 2008. Työn ja perheen yhteensovittamisen kehittäminen työpaikoilla : Enemmän joustoa

- yrityksiin. Työelämän tutkimuskeskuksen työraportteja 81/2008 Workin Papers. Tampereen yliopisto. Saatavana myös Pdf-muodossa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/65672>
- Kivimäki, R. & Otonkorpi-Lehtoranta K. 2003. Pomot ja perheet. Työelämä ja perheiden hyvinvointi. Edita, Helsinki.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Otava, Keuruu.
- Jallinoja, R. 1998. Perhe. Teoksessa E. Saksala (toim.) Muutoksen sosiologia. Jyväskylä: Gummerus. 63-67.
- Jallinoja, R. 1984. Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino: Tampere
- Jokinen, E. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, R. 1994. Suomalainen sukupuolimalli - 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, R. 2000. Työelämänpolitiikka. Teoksessa: Hoikkala, T. & Roos J.P. (toim.). 2000 - luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus, 218-237.
- Julkunen, R. 2008. Hyvinvointia menestymällä. Teoksessa Lairio, M., Heikkinen, H. L. T. & Penttilä, M. (toim.) 2008. Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Julkunen, R. 2002. Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset. Teoksessa Holli, A. M., Saarikoski, T. & Sana, E. (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. WSOY, Tasa-arvo asiain neuvottelukunta sosiaali- ja terveysministeriö, Vantaa, 32-49.
- Julkunen, R. 2010. Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen R. 1999. Sukupuoli, työ, hyvinvointivaltio. Suomi vertailussa. Teoksessa Apo, S., Pylkkänen, A., Lähtenmäki, M., Kuusipalo, J., Julkunen, R., Lehto A-M., Nikula, P., Eskola, K & Nenola A. Suomalainen nainen. Helsinki: Otava, 79-100.
- Julkunen, R. & Nätti, J. 2002. Sukupuolijaot taloudellisessa nousussa. Teoksessa Piiraniemi, T. & Saari, J. (toim.) Yhteiskunnalliset jaot 1990-luvun perintö? Gaudeamus, Helsinki, 241-257.
- Julkunen, R., Nätti, J. & Anttila, T. 2004. Aikanyrjähdys. Keskikuokka työn puristuksissa. Vastapaino, Tampere.
- Kasvio, A. 1994. Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Jyväskylä: Gaudeamus
- Ketokivi, K. 2002. Vapauden lumo ja vastuun taakka. Perheen perustaminen pidentyneen nuoruuden kulttuurissa. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kinnunen, U., Feldt, T. & Mauno, S. 2005. Työelämän muutossuunnat. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.), Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 7-10.

- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.), Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämän ja sen tukeminen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Kivimäki, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. 2003. Pomot ja perheet: työelämä ja perheiden hyvinvointi. Helsinki: Sitra.
- Lammi-Taskula, Salmi & Parrukoski 2009. Työ, perhe ja tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:55. Helsinki
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2004. Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: STAKES
- Laurinen, L. 2000. Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä. ATENA KUSTANNUS.
- Lehto, A-M. & Lyly-Yrjänäinen, M. & Sutela, H. 2005. Pysyvän työn toivossa. Määräaikaisten työsuhteiden käytöstä ja kokemisesta. Työpoliittinen tutkimus 291/2005. Työministeriö.
- Lehto, A-M. 1996. Tuottavuus ja joustavuuspuheinen sukupuoli. Teoksessa Kinnunen, Merja – Korvajärvi, Päivi (toim.) Työelämän sukupuolistavat käytännöt. Vastapaino, Jyväskylä 71-88.
- Lewis, S. 1996. Rethinking Employment. Teoksessa Lewis, Suzan & Lewis, Jeremy (ed.) The Work and Family Challenge. Rethinking Employment. Sage publications. London.
- Melkas, T. 2001. Tasa-arvobarometri. Elinolot 2001:1. Sukupuolten tasa-arvo. Tilastokeskus.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus. Jyväskylä.
- Moisander, J. & Valtonen, A. 2006. Qualitative marketing research. A cultural approach. Thousand Oaks: Sage.
- Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. 2006. Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Gaudeamus. Helsinki.
- Naumanen, P. 2002. Koulutuksella kilpailukykyä. Koulutuksen yhteys miesten ja naisten työllisyyteen ja työn sisältöön. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, raportteja 57. Turun yliopisto, Turku.
- Netemeyer, R., McMurrian, R., & Boles, J. 1996 Development and Validation of Work-Family Conflict and Family-Work Conflict Scales. Journal of Applied Psychology, 81, 400-410.
- Nososco 2005:26. Social Protection in the Nordic Countries 2003. Kööpenhamina
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsbeg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus
- Nätkin, R. 2002. Äiti, lapsi ja suhteiden politiikka. Teoksessa Keränen, T. & Ruskomaa, L. (toim.) Näkökulmia äitiyteen. Helsinki. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Nätkin, R. 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Helsinki: Gaudeamus.

- OECD 2005c. Tiedote “Finnish policy on reconciling work and family life should strengthen”.
 <http://www.oecd.org/document/0/0,2340,en_33873108_33873360_34916736_1_1_1_1,00.html >
- Oinonen, E., Blom, R. & Melin, H. 2005. Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus. Raportti ISSP 2003 ja 2004 Suomen aineistosta. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1. Tampere.
- Palanko-Laaka, K. 2005. Määräaikaisen työn yleisyys, käytön lainmukaisuus ja lainsäädännön kehittämistarpeet. Työhallinnon julkaisu 359/2005. Työministeriö
- Piensoho, T. 2006. Perheestä voimaa työhön – työstä voimaa kotiin. Työssäkävien kokemuksia työn ja perheen tasapainosta. Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere. Vastapaino
- Pärnänen, A. & Sutela, H. 2009. Tyypillisestä epätyypilliseen? Muutokset erilaisissa työsuhteissa neljänä vuosikymmenenä. Teoksessa A. Pärnänen & K.-M. Okkonen (toim.), Työelämän suurten muutosten vuosikymmenet. Helsinki: Tilastokeskus, 147–169.
- Repetti, R. & Woods, J. 1997. Effects of daily stress at work on mothers interaction with preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 11, 90–108.
- Salmi, M. 2004. Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: STAKES
- Salmi, M. 2004a. Syntyvyys vai työllisyysaste? *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006): 4.
- Salmi, M. 2004b. Työn ja perheen yhteensovittamisen foorumit. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: STAKES
- Salmi, M. 2004c. Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: STAKES
- Salmi, M. 2004d. Ulottuvuuksina aika ja elämänvaiheet. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: STAKES
- Salmi, M & Lammi-Taskula, J. 1999. Parental leave in Finland. Teoksessa Moss & Deven (ed).
- Sanoma Magazines Finland. 2013.
 <<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-jalehdet/lehdet/gloria.html>> Viitattu 4.4.2013.
- Sauli, H. 1998. Perheet ja työ. Teoksessa Työ, aika ja elämänvaiheet. Suomen EU-työvoimatutkimus 1995 – 1997. Helsinki: Tilastokeskus.
- Sauli, H., Savola, L. & Haataja, A. 2000. Käyvätlö äidit töissä vai eivät? Tilastokeskus, Hyvinvointikatsaus 2000:1.
- Sennett, R. 2003. *Respect. The Formation of Character in a World of Inequality*. Lontoo: Penguin Books.

- Siltala, J. 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Helsinki: Otava.
- Sutela, H. 2013. Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984-2008. Tilastokeskus, Tutkimuksia -sarjan julkaisu 259. Helsinki.
- Sutela, H. 1999. Määräaikaiset työsuhteet tasa-arvon näkökulmasta. Teoksessa Lehto, A-M. & Sutela, H. Tasa-arvon työoloissa. Työmarkkinat 1999:19. Tilastokeskus, 127-142.
- Syrjälä, L., Ahonen S., Syrjäläinen E. & Saari S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Tesch, R. 1990. Qualitative research. Analysis types & software tools. New York: Falmer.
- Tilastokeskus 2008. Lehto, A-M. & Sutela, H. (toim.) Työelämän kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977-2008. Helsinki: Tilastokeskus. Digitaaliseen muotoonsiirretty teos saatavissa osoitteesta: <<http://www.tsr.fi/tsarchive/files/TietokantaTutkittu/2007/107274Loppuraportti.pdf>> Viitattu 16.5.2013
- Tuohinen, R. 1990. Työlle viileä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta. Helsinki: Työministeriö, työpoliittisia tutkimuksia 1.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.
- Töyry, M. 2005. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Viestinnän julkaisuja 10.
- Vasikkaniemi, T. 2013. Vanhempien työ, työn siirräntä kotiin ja lasten hyvinvointi – Kohtaamisia tuulikaapissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 462. University of Jyväskylä.
- Vehkaperä, M. 2002. Sydämen ääni hiipii ahneuden valtakuntaan. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Tammi. Helsinki.
- Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki, Gaudeamus 2003, 39-63.
- Vuori, J. 2001. Isät, äidit ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere; Tampere University Press.
- Vuorikoski, M. 2005. Onko naisen tiedolle sijaa koulutuksessa? Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (toim.) Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisin kasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.
- Välimäki, S., Lämsä, A-M. & Hiillos, M. 2008. Millainen mies on menestyvän naisen takana? Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Working paper N:o 351/2008. ISBN 978-951-39-3328-9, ISSN 1239-3797.
- Webb, S. M. 2006. The narrative of core traditional values in Reiman magazines. Journalism & Mass Communication Quarterly, 83 (4), 865-882.

LIITE 1

Aineistona käytetyt Gloria-lehden artikkelit

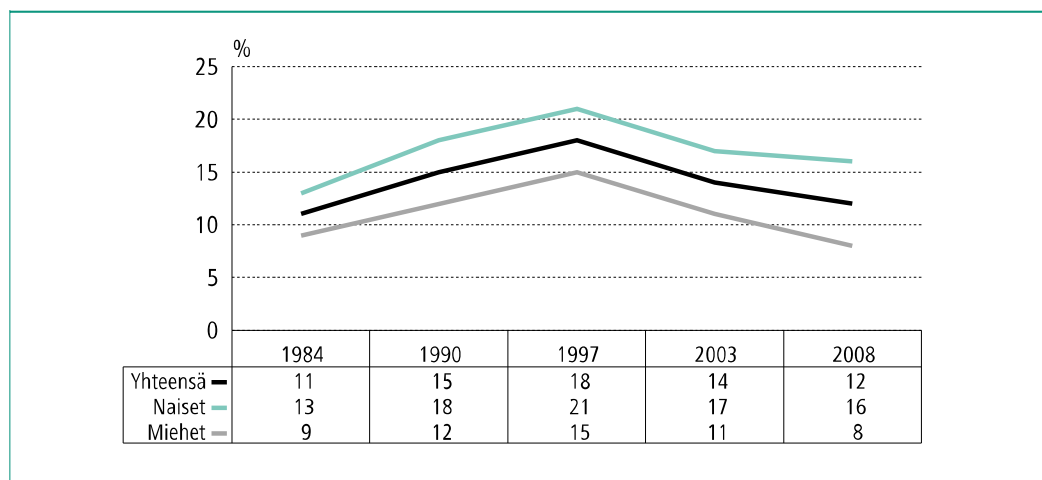
Vuosi	Kuukausi	Tekstin otsikko	Sivut	Tunniste
1987	Toukokuu	"Olen täyttänyt monta aukkoa työllä"	88-91, 119	Gloria 1
1987	Elokuu	"Kun tahtoo oikeita asioita"	84-85, 123	Gloria 2
1987	Lokakuu	"Taito poimia esiin oikeat asiat"	84-87, 140-141	Gloria 3
1987	Lokakuu	"Raha ei ole menestyksen mitta"	96-97, 138	Gloria 4
1987	Marraskuu	"Liisassa on voimaa"	78-81, 142	Gloria 5
1988	Elokuu	"Yrittäjä Irma Leimu"	60-61	Gloria 6
1988	Marraskuu	"Bisnesnaisen Suomi"	74-75, 142	Gloria 7
1994	Helmikuu	"Leenamaija Ojala"	26-27, 132	Gloria 8
1994	Maaliskuu	"Nina ja Peter Tallbergin kumppanuuden pitkospuut"	68-69, 94	Gloria 9
1994	Toukokuu	"Pekka Hakamies, Helena Edgren ja Liisa Hakamies"	20-22, 94-95	Gloria 10
1994	Marraskuu	"Kristiina Illi"	22-24	Gloria 11
2000	Tammikuu	"Kehityksen arvoitus"	26-29, 138	Gloria 12
2000	Huhtikuu	"Ura ilman putkea"	38-41	Gloria 13
2000	Lokakuu	"Maailman parhaasta palkittu"	25-26	Gloria 14
2000	Lokakuu	"Kolme tarinaa tiskin takaa"	98-99	Gloria 15
2000	Marraskuu	"Pumpulienkeli"	42-45	Gloria 16
2005	Tammikuu	"Virkamies Viljasen tuhannet askeleet"	68-71	Gloria 17
2005	Huhtikuu	"Haluan huipulle I"	62-63	Gloria 18
2005	Toukokuu	"Bastiljin tähti"	66-69, 153-154	Gloria 19
2005	Joulukuu	"Aika hyvä punkkariksi"	54-57	Gloria 20
2010	Toukokuu	"Näin syntyy johtaja"	44-46	Gloria 21
2010	Kesäkuu	"Presidentin kyydissä"	40-45	Gloria 22
2010	Syyskuu	"Helvi Sipilä ei pelännyt"	146	Gloria 23

KUVIOLIITTEET

KUVIO 1 Tutkimuksen rakenne

KUVIO 2 Määräaikaisten osuudet palkansaajista. Työolotutkimukset 1984, 1990, 1997, 2003 ja 2008. Tilastokeskus 2008.

KUVIO 3 Lasten hankintaa lykänneet palkansaajanaiset. Lehto, Lyly-Yrjänäinen & Sutela 2005.

